

מחברים

גליון רמ"ה
פרשת חוקת
תשפ"ה

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישראל

חדש בהיכל <<<

יוחל משה המבור על ספר תהלים

יוחל משה להרה"ק רבי משה אליקים בריעה מקוזניץ זיע"א בנו של הרה"ק מקוזניץ בעל עבודת ישראל, בהוצאה חדשה ומפוארת עם ביאורים יקרים, בתוספת מקורות וציורים, והרחבת העניינים מספרי רבותינו הנושאים בדבריו. מוגה בהגהה מדויקת ומתוקנת, נוספו אלפי מראי מקומות וציורים, נפתחו ראשי תיבות וקיצורים, בתוספת כותרות משנה ובמעלות רבות נוספות.

שו"ע מתיבתא חו"מ

אבידה ומציאה פריקה וטעינה (רנט-רעב)

ספר הטור עם הערות וציורים, עם ספר שולחן ערוך ונושאי כליו, בתוספת מדורי ביאור נרחבים והערות נחוצות, ועוד שלל רב של הוספות לתועלת הלומד. הביאור 'מתיבתא' ערוך בשפה ברורה ונוחה, קצות החושן עם מקורות והערות, נתיבות המשפט עם ביאור משולב לחלק הביאורים עם מקורות והערות, כשאליו נוספים: 'ילקוט ביאורים', ועוד מדורי ליקוט שונים ומגוונים, כשהכל ערוך ומוגה על פי דפוסים ישנים, במהדורה מהודרת ומאירת עיניים, לתועלת הלומדים.

אוצר בין המצרים

כל עניני בין המצרים בהלכה אגדה וחסידות במהדורה קצרה ונוחה ללימוד בדרכים.

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

השבוע בגליון:

- חשיפה:** רואה החשבון הבכיר, שמרן הרב שטיינמן גילה לו איך לחשבן ושינה את כל חייו | עמ' ד'
- האור החיים הק':** מדוע דוקא אצל בני ישראל יש טומאת מת | עמ' ב'
- אקטואליה:** האם צריך להפריש מעשר כספים מכספי סיוע בשכר דירה? | עמ' ו'

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות נפלאות על פרשת השבוע

להוציא מלבם של הצבועים - מי הוא 'צדוק' בסתר לבבו

זאת חקת התורה וגו' וְשָׂרָף אֶת הַפֶּה (יט. ב-ה).

תנן (פרה פ"ג, מ"ז) מטמאין היו הכהן השורף את הפרה, להוציא מלבן של צדוקים שהיו אומרים במעורבי השמש היתה נעשית. (פי' שהצדוקים אומרים דטבול יום פסול בפרה, וכדי להוציא מלבן היו מטמאין את הכהן ומטבילין אותו מיד, להראות דטבול יום כשר).

הרה"ק האדמו"ר רבי יואל מסאטמר זצ"ל הקשה, חז"ל נקטו תמיד בלשונם "להוציא מלבם של צדוקים", ולכאורה וכי הפעולות שנעשו נגד הצדוקים כמו שטימאו הכהן השורף הפרה וכדומה, האם פעולות אלו הוציאו מלב הצדוקים את מחשבות המינות שלהם, הלא הם נשארו גם אחרי פעולות אלה בשלהם, וְאִתָּם תָּלִין מְשֻׁנָּתָם, מה אם כן הלשון של "להוציא מלבם" האם זה הדבר מוציא מחשבתם הרעה מלבם.

וביאר הרה"ק מסאטמר יש לומר בדרך צחות, כי נוסף להצדוקים הגלויים שהם מכריזים בפומבי על שיטתם והם ידועים לכל הציבור, יש גם צדוקים נסתרים העושים במחשך מעשיהם, כלומר בפנימיות הם צדוקים אלא כלפי חוץ הם לובשים מסוה של פרושים, והם חוננים דוקא בין היראים, ואין איש יודע מה צפון בלבם, חושבים שהם משלנו ובאמת הם לצרינו, אבל באותה שעה שעושים מעשה רב נגדם, כמו לטמא את הכהן השורף הפרה וכדומה, אז בהכרח הצבועים יוצאים מכליהם ומביעים את מורת רוחם מפעולות הנגד של הפרושים, הם מתמרמרים והם מגלים פנים זועפות, ואז ממילא נעשה בירור, ופרצופם נתגלה ברבים שהם שייכים למעשה להצדוקים.

זהו "להוציא מלבם של צדוקים" - כלומר פעולות אלו מוציאות את המציאות מתוך לב הצדוקים הנסתרים והמסוה סר מהם ע"י פעולות הללו, ונעשה בירור מי לנו ומי לצרינו. עולמו שחרבו (עמ' קסד)

סלח לנו על 'קל וחומר'

יען לא האמנתי כי להקדישני לעניי בני ישראל וגו' (יב. כ). וברש"י שאלו בדרתם אל הסלע והוציא הייתי מקדש לעיני העדה ואומרים מה סלע זה שאינו מדבר ואינו שומע ואינו צריך לפרנסה מקים דבורו של מקום, קל וחומר אנו.

פניני אביר יעקב עמ' ה'

ווארט מהאור החיים הק'

מדוע דוקא אצל בני ישראל יש טומאת מת

זאת חקת התורה וגו' (יט, ב).

אמרו חכמינו ז"ל "צדיקים אינם מטמאים במיתתם" (כתובות קג: ועיי"ש בתוד"ה אותו, יבמות סא.). ביארו הראשונים (ראה רמב"ן - עה"ת ריש פר' חוקת, ורבינו בחיי - ריש פר' אמור ועוד) דטעם טומאת המת הוא בעטיו של נחש, והנפטרים בנשיקה לא יטמאו מן הדין, והוא שאמרו "צדיקים אינם מטמאים" עכ"ד. ענין טומאת מת - מסביר רבינו האור החיים הק' בפרשתנו במשל נפלא, וכה כתב: משל לשני כלים שהיו אצל בעל הבית, אחת מלאה דבש ואחת מלאה זבל, ופינה אותם והוציאם מחוץ לחדר, אותה שהיתה מלאה דבש מתקבצים לה כל הזבובים והרמשים, ואותה שהיתה מלאה זבל הגם שיכנסו לה קצת מהרמשים לא ישוה לשל דבש.

וכמו כן אדם מיישראל שמת כיון שהוא מלא קדושה המתוקה וערבה, בצאת הנפש ונתרוקן הגוף יתקבצו הקליפות לאין קץ שהם כוחות הטומאה התאבים תמיד להדבק בקדושה ליהנות מן הערב, ולזה יטמא באוהל ואפילו אלף בתים מקובצים ואחת פתוחה לחברתה, הטומאה תמלא כל החלל המקורה.

משא"כ אשר לא מזרע ישראל, להיותו משולל מהקדושה אין כל כך התקבצות הטומאה אלא חלק הממית הנדבק בגוף, ואשר יסובב הכל הוא התורה עכ"ד.

וכהשלמה לדבריו יש לציין את דברי הקדושת לוי (בפרשתנו) שכתב: הנה יש מלחמה תמידית בין הנשמה והחיות עם הגוף, והאדם הזוכה מנצח את הגוף לעשות רצון הנשמה, ולמה אין הגוף רוצה לעשות רצון הנשמה כיון שאינו משיג את טעמי התורה והמצוות, משא"כ הנשמה שהיא נחצבת מתחת כסא הכבוד שואפת תמיד לעשות מצוות ומעש"ט. "ולכך האדם המת שהנשמה עולה למעלה ונשאר הגוף לבדו מטמא הגוף, ולכך קברי צדיקים אינם מטמאים כי הגופים מהצדיקים הם מזוככים עד שגופיהם ג"כ רוצים בקיום התורה והמצוות, ולכן גם הגופים שלהם אינם טמאים" עכ"ד.

המורם מדבריהם שהצדיקים מזוככים את גופם ואי אפשר לטומאה להידבק בהם, ולכך אינם מטמאים.

חידוש נפלא - בענין הא דקברי צדיקים אינם מטמאים - כתב הגה"ק מדינוב בעל הבני יששכר זצ"ל בספרו אגרא דכלה, והרבה גדולי עולם פלפלו בחידושו, ולא עת האסף השיטות בכאן, ורק נראה מקומם ומשם תדרשנו.

דבריו קאי על אלו האנשים שהיו טמאים ולא יכלו לקיים הפסח במועדו, ואמרו (במדבר ט, ז) "אנחנו טמאים לנפש אדם למה נגרע וגו'" ומחדש ה'בני יששכר' שהאנשים הטמאים כן הקריבו 'פסח ראשון' ולא כדמשמע בפשוטו שמשה רבינו ע"ה צוה להם להקריב 'פסח שני'.

וכה כתב: נוהגין בארעא קדישא עד היום שהכהנים הולכים על קברי הקדושים, והנה לפ"ז אותן האנשים (שאמרו - אנחנו טמאים לנפש וגו') היו נושאי ארונו של יוסף לחד מ"ד, או שטמאו את עצמן לנדב ואביהו קדושי עליון או לחד מ"ד שהיו מישאל ואליצפן, וחישבו קל וחומר הלא טומאת הכהנים הוא בלא ונדחה אצל הצדיקים שמותרים ליטמא להם, א"כ כל שכן שלא יטמאו מהצדיקים להיות נדחה לקרבן פסח.

ומסיים בזה"ל: "ומשום הכי לא אמר להם תשובה רק לישראל בכלל, והאמת שהם עשו את הפסח במועדו" עכ"ל.

בספר שדי חמד (מערכת ר"ה סי' א' אות ו) הביא דברי האגרא דכלה בשם הגה"ח מניינוב, וכותב ע"ז "הספר אגרא דכלה אינו מצוי אצלי לראות דברי קדשו", ומקשה עליו מכמה דוכתין דלא קי"ל כהאי שיטה דצדיקים אינם מטמאים, ויעיין בספר ציון לנפש צבי (מהג"ר מרדכי שפילמן ז"ל פ"ב ס"ב סק' ד) שמיישב היטב את כל הקושיות.

וכן יענין בשו"ת דברי יחזקאל סימן א' (נדפס בסוף דברי יחזקאל עה"ת) ובשו"ת דברי יציב (יו"ד סימן רל"ד), ובספר אסיפת דברי חכמים (להרה"ק רבי חיים ירוחם לענץ זצ"ל אבד"ק סנאטין, תלמיד הגה"ק מבוטשאטש) במערכת ה'בני יששכר' יעו"ש.

ועל כולם היטב לבאר שיטת רבינו כשמלה ערוכה בקובץ עץ חיים (חלק ט עמ' ע"ד) יעו"ש ותמצא נחת.

ואמר "כה אמר אחיק ישראל" וגו', והסכימו כולם לדבריו, והרה"ק ר' יוסלי התייצב לפני קרובו והצליח לבטל הגזירה.

ישא ברכה - בפרשתנו

מדוע גילה הגאון 'רבי אברהם אבלי' לכפרי שהוא רבה של וילנא?

וַיִּשְׁלַח מֶלֶךְ אֶרֶץ אֲשׁוּרִים מַמְצָרִים וְגו' (כ, טז). פירש רש"י "זה משה, מכאן שהנביאים קרויים מלאכים".

הקשה הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל, דלכאורה קשה על דברי רש"י, היתכן שמשה רבינו העניו מכל האדם, יתפאר ויכנה עצמו 'מלאך'?

ותירץ על פי מעשה, שפעם עבר הגאון הרב אברהם אבלי פוסבלר זצ"ל אב"ד וילנא מחוץ לעיר, וראה שם כפרי נבער רותם את עגלתו לסוס ופרה.

נחרד רבי אברהם לראות את איסור הכלאים הנעשה מול עיניו, והחל להסביר לכפרי על האיסור החמור שבמעשיו, אולם הכפרי אטם את אזניו משמוע, לא הבין את דברי הרב ולא קיבלם, או אז התלבש רבי אברהם בעזות והרעים על הכפרי בקולו והודיע: 'אני הוא רבה של וילנא, אם לא תציית לדברי ותמשוך ירך מן האיסור, אגזור עליך נידוי וחרם!!!'

לשמע הדברים החוויר הכפרי, ובידים רועדות התיר את הפרה מעגלתו.

המשיך והסביר הגאון הרב סורוצקין: רבה של וילנא אור עזו ותעצומות כדי להפריש אדם מיישראל מאיסור, וכיוצא בזה עשה משה רבינו, הוא כינה את עצמו 'מלאך' בפני מלך אדום כדי להטיל עליו אימה ופחד בכדי שיתיר לישראל לעבור בארצו. ואף אם לא הועיל הדבר אצל מלך אדום, הרי זה משום שטובה ציפורנו של יהודי כפרי מכרסו של מלך אדום, זה שמע וקיבל, וזה נותר במריו...

אמרי שמואל (וילנברג) בפרשתנו

כל המ' שנה במדבר - לא היה רוצח נפש בשגגה

וַיֵּרָאוּ כָּל הָעֵדָה כִּי גִוַע אֶהְרֶן וַיִּכְּנוּ אֶת אֶהְרֶן שְׁלֹשִׁים יוֹם כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל (כ, כט).

פירוש, הכתוב מספר לנו בזה שלא היה כל הארבעים שנה, רוצח נפש בשוגג, שהיה נגלה למחנה לויה והיה נפרד מביתו וממשפחתו, שאם היה הלא חזרו במיתת אהרן, מות הכהן גדול, והיה להם לשמוח.

משך חכמה - בפרשתנו

זמני כניסת ויציאת שבת קודש:	ירושלים	בני ברק	מי יורק	לונדון
מספת השבת	מספת השבת	מספת השבת	מספת השבת	מספת השבת
אילת השבת	אילת השבת	אילת השבת	אילת השבת	אילת השבת
כנסת חתם	כנסת חתם	כנסת חתם	כנסת חתם	כנסת חתם
19:13	20:31	19:28	21:20	21:04
21:06	20:33	21:03	21:42	22:32
22:41				

מחברים
מחברים
את היום!
הגוף היחיד מבית עוז אהרן - אור לישרים
newsletter.mechubarim@gmail.com
להצטרפות: **קו 'מחברים'**

קו 'מחברים'
שע"י ממלכת התורה עוז והדר
02-803-9999
לשאלות הלכתיות בבית ההוראה הקש 8
או למייל: rav@abiryaakov.com

מחברים
העלון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים
ניתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפי
"ספרי אור החיים"
ייתן להשיג את הגיליון
מדי שבוע בכל סיפי
"ספרי אור החיים"

ספרי אור החיים
מרכז הספר והיהודי הגדול בעולם

ירושלים: ירמיהו 13 | שאולזון 49 | הפסגה 45 | בר אילן 4 | חבקוק 2 • **בית שמש:** שדרות האמוראים 63 | נחל יצבים 3 | יהודה הנשיא 6 • **בני ברק:** רבי עקיבא 152 | רבי עקיבא 68
הרב שך 8 | אהרונביץ 12 | נחמיה 28 | כהנמן 64 • **מודיעין עילית:** שד"י יחזקאל 2 | חפץ חיים 7 • **אלעד:** יהודה הנשיא 94 • **אשדוד:** יהודה הנשיא 8 | אליעזר בן הורקנס 8 • **ביתר עילית:** הרן 9 • **חיפה:** מיכאל 27 • **נתיבות:** הרמב"ם 18 • **נתיבי:** 18 • **פתח תקוה:** רוסשילר 75

לתגובות ולהצטרפות לקבלת הגיליון במייל: newsletter.mechubarim@gmail.com

ואָספּ אַיש טהור:

הטנדר החדש וה"עסקה" השמימית: כיצד רכב שנקנה לפרנסה,
חונך במעשה חסד שהוביל לגילוי מרתק
על כוחה של ברכת המזון להביא שפע כלכלי.

כל הנצרך.

משם המשכתי לעוד כמה כתובות, כדי לאסוף עוד מוצרים חשובים שהוא צריך בבית החדש שלו, וכל הזמן שמתי לב שהוא בודק אותי ומחכה שאגיד משהו. בסוף הוא שאל, "בטוח שיספיקו שלוש מאות שקל? במוצאי שבת ביררתי כמה עולה הובלה, ואמרו לי ששלוש מאות ש"ח מספיקים להובלה של מוצר אחד. אם רוצים להעביר דירה זה עולה כמה אלפים, ואני גם ביקשתי ממך לנסוע לעוד כמה כתובות."

"הכול בסדר", עניתי לו, "הלאה. לאן?"

נסענו לדירה החדשה, ושם ביקשתי שיראה לי בדיוק איפה הבית. חיכיתי בנחת שיפנו את הכול, וגם עזרתי במה שיכולתי. כשהאברך הוציא את הכסף כדי לשלם, אמרתי לו שישאר את הכסף אצלו. הסברתי שאני בכלל לא נהג הובלות, אלא מתעסק בהגברה. פשוט קניתי טנדר, וחיפשתי יהודי כדי לעשות איתו חסד. כל המפגש שלו איתי היה כל כך שמיימי ומרגש: הוא התפלל כבר כמה ימים שהקב"ה ישלח לו הובלה שיוכל לשלם עליה, ואני לעומת זאת התפללתי כבר למצוא מישהו שצריך אותי.

"אם אתה בכל זאת רוצה לשלם לי", אמרתי לו, "קח אותי לכולל שלך, ותן לי שלוש דקות לדבר עם האברכים."

ולמה כל כך רציתי לדבר בפני אברכי הכולל? כי ראיתי את האברך הזה, ואת שלוש מאות השקלים שכל כך התאמץ להביא, ושמי יודע מאיזו פת חסך אותם. ראיתי שגם אחרי שבוע של חיפושים, וגם אחרי שהבין שאין סיכוי שימצא הובלה במחיר הזה, לא הייתה לו כל אפשרות להוסיף עליהם. ואני - רציתי לעזור, פשוט לעזור לו ולחבריו שמתמודדים כמוהו, וללמד אותם משהו מהניסיון שלי, שאולי הם אדיין אינם יודעים אותו.

סיפרתי לאברכים שלפני כמה שנים הייתי מסובך בחובות ולהם ריביות ענק, בלי שום כיוון איך אני יוצא מהבור הזה. יום אחד, ברחמי ה', התגלגל לידי ספר שעוסק בעניין ברכת המזון. מה אומר לכם? פקחתי עיניים! עד אז לא ידעתי שברכת המזון כבוונה היא סגולה לעשירות. קראתי את הספר בעיון רב, והוא נתן לי מבט אחר לגמרי על המצווה של ברכת המזון. התחלתי לברך כבוונה מילה במילה, ותוך תקופה קצרה סגרתי את כל החובות וממש עליתי כלכלית.

סיימתי ואמרתי, שאני רוצה שגם שאר הציבור יתחזק בברכת המזון ותהיינה לו ישועה ופרנסה בשפע.

אני חושב שמעבר לעניין של ברכת המזון, חשוב שיבינו דבר אחד: לא העבודה מביאה את הכסף. יכולתי לעבוד מבוקר ועד ליל, ולהישאר עם החובות. בשביל להתפרנס צריכים סיינאה דשמיא! רק זה. ולכן גם שווה לי לחפש יהודי כדי לעשות איתו חסד. זה שווה יותר מכל הרמקולים גם יחד...

(גליון השגחה פרטית)

חלה תרימו:

הסוד שמאחורי הבליטה בחלה - כיצד רפואת
יל חולה הייתה תלויה בתיקון הפרשת חלה,
ואין סיפור מרתק על הרכבת
הציל משפחה מעוון חמור.

סיפר הגה"צ ר' משה שמעון ראטה זצ"ל אב"ד דיורע, שעבר עם משפחתו לקבוע את דירתו בעיר 'בעדעז', ובדרכו נסע על ה'באן' (רכבת) עם קבוצה של חסידים ואנשי מעשה, ושוחחו ביניהם בענייני עבודת ה' וסיפורי צדיקים.

ובתוך הדברים סיפר אחד מהם דבדידיה הווה עובדא שפעם חלה בנו מאוד רחמנא ליצלן ולא הועיל לו שום רפואה ושום תרופה, ונסע עמו לאחד מצדיקי הדור. וכשבאו אליו הציץ הצדיק בפניו של הילד ואמר שהוא רואה עליו עוון חלה, וכאשר יתקון העוון יתרפא הילד. והיה לפלא גדול בעיניו, לפי שהיה בטוח באשתו שהיא יראת שמים וזהירה במצוות, ובוודאי מקפדת להפריש חלה כדין. וגם היה תמוה אצלו, דאם נגרמה המחלה מעוון חלה מדוע נזוק דווקא הילד מזה, הרי כל משפחתו אוכלת מאותם חלות. אך מאחר שאמר לו הצדיק כך החליט לברר את הדבר, ובבואו לביתו סיפר לאשתו מה שאמר לו הרבי.

אמרה לו אשתו: 'הלוא אני אינני אופה בעצמי את החלות, אלא אני קונה אותם מן הנחתום, וגם הוא איש כשר ונאמן על הפרשת חלה, אך מכל מקום, כיון שהרבי אמר שבזה תלויה רפואת הילד נלך אל הנחתום ונשאל אותו, אולי נווכח בכוונת הצדיק'.

והלכו אל הנחתום ושאלו את פיו האם הוא מפרש חלה כדין מן החלות שהוא שולח להם בכל שבוע. תמה הנחתום ואמר: 'וכי לא תכירו את הבליטה היתירה הדבוקה באחת החלות כמו עוגה קטנה?!... התברר שהנחתום רצה ליכות את האשה במצוות הפרשת חלה, על כן היה מדביק את החלה ומצרפה לחלות בכדי שתוכל להפרישה. עתה נוכחו לראות עד כמה צדקו דברי הרבי, כי לילד החולה היתה חזקה לקבל עוגה זו שמצאה חן בעיניו ורק הוא אכלה, על כן לא נזוק רק הוא מכל בני המשפחה. עד כאן כפי שסיפר החסיד על ה'באן'.

הגיע למחוז חפצו לשלום ובני העיר קיבלו אותו בסבר פנים יפות, והנה על השבת הראשונה שלח לו בעל בית אחד משם את כל צרכי השבת מוכנים ומבושלים. והי כאשר התבונן בחלות שהיו גדולות ויפות הבחין פתאום בבליטה מסוימת בראש אחד החלות, ראה מעשה וזכר הלכה ומיד עלה בדעתו אותו מעשה ששמע על ה'באן', ופנה תיכף לאשתו שתשאל את אשת בעל הבית אם הפרישה חלה כדת וכדין.

אך היא רגזה על עצם הרעיון ולא רצתה לשאול, וכי איך אפשר לבזות אשה כשרה ולשאול אותה כאילו אנו חושדים בה שאינה מפרשת חלה. אולם מאחר ששמע את המעשה לא נרגע, וכאשר הגיעה בעלת הבית לבדוק שוב שאין חסר כלום פנה אליה בעצמה ושאלה מהו הבליטה היתירה על גב החלה. ענתה האשה בפשיטות: 'הלא זהו החלה, רציתי לזכותכם שתוכלו להפרישה בעצמכם...'.

שמח רבי משה שמעון ונתן תודה לה' יתברך על שהזמין לו לשמוע את הסיפור של אותו חסיד בדרך, שבזכות זה זכה להינצל מעוון חלה החמור. עד כאן המעשה.

ויש ליתן רמז נאה בזה, דהנה 'חולה' בלא ו' החיבור עולה 'חלה', לרמז שכאשר מקפידים להפריש את החלה המחוברת לחלות כמו ו' החיבור, עובר החולי וזוכים לרפואה שלימה.

(הגאון רבי מאיר צוויבל שליט"א - גליון המאיר)

כבר מזמן רציתי שיהיה לי אוטו שיכיל את כל הבוקסות, בלי שאיאלץ לדחוס אותן יותר מדי. אני עובד בענף ההגברה, וערב אחר ערב, ולפעמים דווקא בשעות הבוקר, אני משנע ברחבי הארץ את הבוקסות והרמקולים, עמודי ההגברה וחוטי הקשר, מכונת המיקסר וההקלטה, ועוד כל מיני עזרים משמעותיים ויקרים. ובכן כאמור, כבר מזמן הגעתי למסקנה שאני צריך להחליף את הרכב, ולרכוש טנדר גדול שמתאים להובלת המטען הכבד והיקר. והנה בשעה טובה ומוצלחת, אחרי בירורים מייגעם והוצאה של סכום לא מבוטל בכלל, קניתי את הטנדר הנחשק.

באותם רגעים של התרגשות, בשעת הקנייה שסוף סוף יצאה לפועל, קיבלתי על עצמי כי הטנדר הזה לא יתחיל לעבוד לפרנסתי, לפני שיעשה משהו למען שמו יתברך. החלטתי לחנוך את הטנדר במעשה של חסד. בפעם הראשונה שהוא יתגלגל על הכביש, הוא ייסע כדי לעזור ליהודי!

ראיתי בזה סגולה להצלחה, וממש התאמצתי כדי שזה יקרה. פרסמתי מודעות, והייתי בטוח שאנשים יקפצו על המציאה. חשבתי שיהיה ארגון חסד שישתמש בשירות לחלוקה של מוצרי מזון. כל היום אני שומע על אנשים שצריכים להוביל חפצים מכאן לשם ומשם לפה, והם ישמחו בוודאי לחסוך בדמי ההובלה. אבל, עובר יום ועוד יום, האוטו עומד בחניה שליד הבית שלי, ואיש אינו מתקשר לבקש את חסדיו...

הייתי בבעיה. מבחינתי הטנדר לא נחנך, ואיני יכול לנסוע בו. בתחילת השבוע הבא יש לי אירוע, תכננתי להשתמש ברכב החדש כדי לשנע את מערכת ההגברה, אבל עדיין לא מצאתי יהודי שאוכל לעשות עימו חסד.

היה כבר יום חמישי, והייתי ממש לחוץ. מה יהיה? אני מוכרח נסיעת חסד! ישבתי במושב הנהג של הטנדר, והתפללתי לה' שישלח לי יהודי הגון, כדי שאוכל לעזור לו. השעה הייתה שבע בערב. לפתע דופק על החלון יהודי שיצא מהכולל הסמוך, והנה הוא שואל אותי: "אני רואה שיש לך טנדר של הובלות. אולי אתה מוכן לעשות הובלה של דירה, בשלוש מאות שקל?"

אלמלא הג הנמוך של הטנדר, ואם לא שאני כבר לא צעיר כל כך, הייתי קופץ משמחה. "כן כן, בטח", אמרתי לאברך הזה, "לאן אתה צריך?"

הוא נתן לי את הכתובת שלו, ואמר לי שהוא צריך לעבור דירה, וכבר שבוע מחפש מישהו שיסכים לעשות לו הובלה. "אני לא יכול לשלם יותר משלוש מאות שקל", הוא התנצל, אבל אני כבר הייתי בשלב הבא: "תיכף אני מגיע לכתובת שלך. תעשה טובה, תקרא לכמה אנשים שיסחבו מה שצריך ויקשרו הכול היטב". הוא השיג אנשים והוריד את החפצים, וכשהגעתי לכתובת, האברך הזה, יחד עם החברים שלו, העמיסו רהיטים, ארגזים ואת

על פן יאמרו המַשְׁלִים באו חֲשֹׁבֹן:

סיפור מופלא על רואה חשבון בכיר שרצה לשפץ את ביתו של הרב שטיינמן, הרב הציג לו שאלה מפתיעה על ניהול רווחים, ובכך הוביל אותו לשינוי דרמטי בסדר יומו ובהבנת ייעודו...

לעכל, והמשיך מיד:

'והלא אתה בעצמך אמרת לי כמה לא כדאי להשקיע, לחשוב, להתעכב ולעסוק בעסק המניב חמישה אחוזים, קל וחומר לאחוז אחד בלבד! כל הרהיטים שבבית, כל חיי העולם הזה, כל הביזנס שיש כאן - הכל לא מגיע לאחוז אחד מהעולם! אני מושקע ומשקיע בעסק המניב תשעים ותשעה אחוזים - בקיום העולם, בעשיית רצון ה', בריבוי תורה ומצוות. להשקיע באחוז האחד? הרי אתה אמרת שמדובר במעשה לא נכון!'

בצאתו, מיהר רואה החשבון להתקשר למזכירו האישי, ומתוך סערת נפש שאל: 'אמור לי, האם נותרו לי כמה שעות פנויות ביום בחודשים הקרובים?' שאל, למרות שידע את התשובה - שאותה אישר המזכיר: לא ולא, הכל תפוס!

'אין מצב שזה קורה לי!' שאג רואה החשבון, 'לא ייתכן שכל היום שלי אני עסוק רק באחוז האחד. חייבים להשאיר מקום לתשעים ותשעה אחוזים. אני חייב שתבטל כמה פגישות, אירועים, עסקים וכיוצא באלה. אני חייב למצוא מקום לבזבז עולם בתוך חיי, אני חייב לקבוע עתים לתורה, אני חייב למצוא זמן שבו אהיה ממוקד בתכלית האמיתית!'

ואכן, המזכיר עשה כאשר הורה לו מעסיקו, ועוד באותו יום סדר יומו העסקי עבר 'דיאטה', הוכנסו בו שעות של קביעות עתים לתורה, זמן לתפילה, זמן לבזבז עולם. כי לא ייתכן שהיום כולו יוקדש רק לאחוז האחד, והחלק החשוב ביותר - תשעים ותשעה אחוזים מתכלית הבריאה - לא יזכה ליוזם!

את הסיפור שמעתי מאבי מורי שליט"א שנכח באותו ביקור בבית הרב שטיינמן, והוא מעיד שבעקבות הדברים - הקים אותו רואה חשבון שיפור תורה במסגרת 'מאורות הדף היומי'. בסיפור זה טמון מסר רחב יותר מקביעות עתים לתורה בלבד, כי הביטוי 'לקדש שם שמים' נפוץ מאוד כשמדברים אודות יהודים שנרצחו על היותם יהודים או כאלה שהקריבו והתמסרו למען מטרה עילאית. הדבר בוודאי נכון, אבל הוא נכון שבעתים לכל אחד מאיתנו, בסדר יומו הרגיל, בחייו האישיים:

כמה חשוב לזכור שיש תכלית לקיומנו כאן, שלא באנו לעולם הזה לעשות כסף, לחיות חיים טובים או להעביר את החיים בכיף. יש לנו תפקיד ומטרה: לקדש שם ה'. והמשימה הזו, תחילה וראש, נבחנת ביכולת לקדש את שם ה' תוך כדי היום יום, פשוט לקחת חלקים מסדר היום ולהעלותם למטרת העל, לפעול בהם תוך קידוש שם ה'.

אצל אחד קידוש ה' נבחן ביכולת לקבוע עתים לתורה, אצל אדם אחר בהטמעת החובה להתפלל בציבור, אצל אדם שלישי בקבלה טובה להימנע מלשון הרע או מראייה אסורה, אצל מישהו נוסף בשעת התנדבות לחסד מדי יום. הכלל הוא אחד: איננו רוצים למות חלילה על קידוש ה', אנו רוצים לחיות מתוך קידוש ה', תוך הקדשת שעות, זמן, מאמץ והקרבה לביטוי תפקידנו בעולם - להיות עבדי ה'!

בל נחשוב שקידוש ה' דורש רק לקפוץ לאש כי אנו יהודים. קידוש ה' הוא קודם כל לקדש את שמו יתברך בחיי היום יום, בכל מעשה, בכל פעולה, בניהול סדר היום, בשעת התפילה, בעת הלימוד, בכל רגע נתון! הבה נקדש שם שמים בכל תהלוכות חיינו, נקדיש לבזבז עולם את מיטב זמננו וכוחנו, נקדש את שמו בעולם, תוך כדי חיי העולם הזה, ואז נזכה לקורטוב של חיי העולם הבא, בקשר תמידי עם הבורא, תוך כדי החיים כאן!

(גליון פניני פרשת השבוע)

ביתו של הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל מורגל היה באורחים חשובים. דבר לא השתנה לקראת בואם. אותה מיטה ישנה, מטבח עבש, רהיטים פשוטים וקירות מתקלפים. כך גם כשהגיעה משלחת נכבדה, שכללה כמה מחשובי ראשי הכוללים בארץ בלוויית רואה חשבון בכיר. הם התקבלו בסבר פנים יפות ונענו בהרחבה ובפירוט אודות כל נושא שהציגו.

בסיום הביקור ביקש רואה החשבון להישאר עם ראש הישיבה ביחידות, רצונו לשוחח עמו בארבע עיניים. 'ראש הישיבה!' פנה רואה החשבון, שהיה יהודי ירא שמים ותומך תורה נלהב, 'אינני יכול לשתוק על תנאי החיים שבהם הרב חי. אין זה ראוי שענק התורה יגור בבית פשוט כל כך, חסר חן, מיושן ועתיק. אני מבקש את רשות כבודו לשלוח מישהו לחנות רהיטים, לרכוש את כל הרהיטים הדרושים חדשים ונאים, ולהביאם לבית הרב. אינני מדבר על פאר או מותרות, רק הבסיס...'

האיש סיים לדבר, כאב אמיתי על כבוד התורה נשקף ממילותיו. הרב שטיינמן האזין לו בקשב, ואז השיב בשאלה: 'במה אתה עוסק?' רואה החשבון שמח לשתף, וסיפר כי הוא רואה חשבון בעל מותג עולמי, מחזיק משרד ענק ותחתיו עובדים גדודים של רואי חשבון ויועצי מס, השוכנים כולם בקומה נרחבת בבניין משרדים מפואר.

הרב שטיינמן שמע, ואז שב ושאל: 'אמור לי בבקשה, אילו היה לך לקוח שתשעים וחמישה אחוזים מרווחיו מגיעים מעסק אחד, ורק חמישה אחוזים מעסק אחר, היכן היית מציג לו להתמקד?' האורח לא הבין מה השאלה בכלל, והשיב מיד: 'ברור, להתמקד בעסק המניב תשעים וחמישה אחוזים מהרווח!'

הרב שטיינמן נענה שוב בשאלה: 'ואם היית מגלה שהלקוח הזה מבקר בעסק שמניב לו רק חמישה אחוזים מרווחיו, אולם מתעכב בו ארוכות כי הכיסא לא נוח או כי יש אבק על שולחנו, וכל כיוצא באלה, מה היית אומר לו?' עבור רואה החשבון לא היתה זו שאלה: 'הייתי נוזף בו ואומר לו שיתכבד ויעסוק בעסק המניב, עם כל הכבוד לאבק או לכיסא בעסק שבקושי מניב...'

'ובכן!' השיבו הרב שטיינמן, 'דע לך, מתוך ששת אלפי שנות הבריאה, במקרה הטוב אדם חי כאן אחוז עד אחוז וחצי מחיי העולם כולו. נכון?' האיש הנהן, והרב שטיינמן המשיך: 'ההתעסקות בלימוד התורה היא שותפות בקיום העולם כולו, על ששת אלפים שנות קיומו. כלומר, לימוד התורה הוא העסק שמניב כתשעים ותשעה אחוזים מהרווח בשהות בעולם הזה, וכל חיי העולם הזה - הם כאחוז בלבד! הרב שטיינמן השתהה קלות, נתן לבן שיחו

פנינים על הפרשה:

'נותן התורה' ולא אמר 'אשר נתן' שהוא לשון עבר רק 'נותן' שהוא לשון הווה, מזה משמע דבכל יום ויום הקדוש ברוך הוא נותן חכמה בלב לומדי תורה לשמה לחדש חדשים אמתיים, וכל מה שמחדש האדם נחשב לו כאלו באותו יום קבל תורה מחדש, ולפיכך נתקנה חתימה זו בלשון הווה, והנה גם כן החתימה ד'והערב' חותמים 'ברוך אתה ה' המלמד', גם זה לשון הווה, מורה באצבע דבכל יום ויום נותן בלב בני ישראל למוד מחדש:

נמצא דברכות התורה שאנו מכריזים בכל בקר ובקר הם סיעתא דשמיא להולכים בתמים לחדש בכל יום חדשים אמתיים בתורה, וצריך האדם כשמכריז בכל יום ברכות התורה שיכון כונה זו במחשבתו, כשמכריז 'המלמד תורה', וכן שהקדוש ברוך הוא יתן לו באותו יום למוד חדש, וכן נמי כשמכריז 'נותן התורה' וכן שהקדוש ברוך הוא יתן לו באותו יום תורה חדשה, וכן יכון בכל יום ויום:

יבקש בזכות ברכות התורה לחדש חידושים

אמיתיים

וזה שאמר בלבי צפנתי אמרתך, הם סודות התורה, ואני מבקש ממך שלא תסתיר ממני סודות התורה כדי להבין כונת כל דבר ודבר, למען לא אחטא לך, שאם אכונן בשום דבר הפך מן האמת, חטא גדול הוא בידי, ויש לי סיעתא דראוי לתן לי לב להבין סודותיך, שהרי בכל יום אני מכריז ברוך אתה ה' למדני חקיך, והנה ברכות התורה שאני מכריז שמים לפניך, אחת, 'ברוך המלמד תורה', והשנית, 'ברוך אתה ה' נותן התורה', כי לא לחנם צוית לנו לברך ברכות אלה בלשון הווה, כי אם להורות לנו שבכל יום ויום חדשים מקרוב באו, ובלב כל חכם לב אתה נותן בכל יום חכמה חדשה, ובכח ברכה זו אני בא לפניך שתודיעני סודות תורתך:

(אלף בינה, תהלים קיט אות ב)

הנאה גדולה להקב"ה מחידושי תורה

אפשר לומר דמי שתורתו אמונתו ולא פסיק גרסא מפמיה, טעור מן התפלה, כמו שאמר על הרשב"י עליו השלום (שבת יא). וזהו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים קיט ז) מה אהבתי תורתך, ומרב אהבתי אותה, איני פוסק ממנה אפלו בזמן שלש תפלות, והתפלה נקראת 'שיחה' כידוע (ברכות כו), וזהו כל היום היא שיחתי, והנה איני מניח השיחה של תורה ועוסק בשיחה של תפלה, דהתורה היא שיחה והתפלה היא שיחה, ואין מבטלין שיחה מפני שיחה, כמו שאמרו בירושלמי (שבת פ"א ה"ב) זה שיען וזה שיען ואין מפסיקין שיען מפני שיען, והטעם משום דהתורה שהוא עוסק בה לשמה מתגלילין לו רזי התורה כאמור, והקדוש ברוך הוא יש לו הנאה גדולה בחידושים המתחדשים בתורה, ובפרט אם מתחדש בה חדושים על דרך האמת, וכיון שכן הוא, אם תהיה תורתו אמונתו לא יפסק מן התורה לתפלה, ועל זה אמר כל היום היא שיחתי, אפלו בשעת תפלה איני פוסק מן התורה, רק התורה בעצמה היא לי במקום התפלה, וזהו היא שיחתי, והנה במקום תפילתי:

(מעגלי דוד אות מ"ב)

בכל יום הקב"ה מסייע ללמוד לחדש בתורה

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט ב).

מה אהבתי תורתך כל היום היא שיחתי (תהלים קיט ז), הכונה כמו שאמרו רבותינו ז"ל (יובא להלן) דבכל יום ויום הקדוש ברוך הוא נותן בלב לומדי תורה לשמה לחדש חדשים בתורה, ולפיכך ברכת התורה נקבעה בלשון הווה 'ברוך אתה ה' נותן התורה', ולא 'ברוך אתה ה' אשר נתן התורה':

ואפשר דזה נרמז בתבת 'אנכי' הנאמרה בתחלת עשרת הדברות, ד'אנכי' ראשי תבות 'אני נותן כל יום', רמז להם הקדוש ברוך הוא, שלא תאמרו נתינת התורה דוקא כי אם ביום זה, דעו שבכל יום ויום אני נותן לכם תורה מתחדש, רק חזקו ואמצו ולא תפרכו ידיכם מן התורה:

לזה רמז משה באומר 'ראה אנכי נותן לפניכם

היום'

ואפשר דלזה גם כן רמז משה רבנו עליו השלום במשנה תורה באמרו (דברים יא כו) 'ראה אנכי נתן לפניכם היום', דתבת 'אנכי' ותבת 'היום' נראו כמיתרים, דדי באמרו 'ראה נתן לפניכם ברכה', אלא דבא לעוררם שיחזיקו בתורה ולא ירפו ידיהם ממנה, כי על ידי זה בכל יום מתחדש להם דבר חדש, וכמו שכתב שלמה המלך עליו השלום (משלי ה יט) 'אילת אהבים ויעלת חן דדיה ירוך בכל עת באהבתה תשנה תמיד', משמע דבכל עת מתחדש לאדם בה, ואמר משה רבנו עליו השלום לישראל, התבוננו במלת 'אנכי' הנאמרה בתחלת עשרת הדברות, דשם נרמז דבכל יום נותן הקדוש ברוך הוא בלב כל חכם לב תורה מתחדש, וזהו שאמר 'ראה אנכי', דהנה, ראו והתבוננו במלת 'אנכי', ושם נרמז שאני נותן לפניכם בכל יום ברכה מתחדש שהיא התורה, לפיכך חזקו ואמצו, דאם תחזיקו בה הרי ברכה, ואם לאו בהפך חס ושלום:

נמצא, כשאדם אינו מתעצל בדברי תורה, הקדוש ברוך הוא נותן לו חכמה מתחדש, וזהו שאמר מה אהבתי תורתך, והאהבה שאני אוהב אותה ודבק בה הועילה לי הרבה, שהתורה היא משיחה לי ומוסיפה לי בכל יום חכמה כאמור, וזהו שאמר כל היום היא שיחתי, כלומר, היא משיחה לי ומופיעה בי רוח חכמה חדשה בכל יום, וזה מרב אהבתי בה, שאני דבק בה לשמה:

(אלף בינה, תהלים קיט אות מ)

ברכות התורה בשחר, מסייעים לחדש בתורה

בלבי צפנתי אמרתך למען לא אחטא לך, ברוך אתה ה' למדני חקיך (תהלים קיט יא-יב), ענין ברכה זו כאן, אפשר לומר דכוננו בזה משום דבסמוך לזה אמר בלבי צפנתי אמרתך, ובקש מהקדוש ברוך הוא שידיענו סודות התורה כמו שכתבנו, ועכשו בא לומר שיש לאדם עור מחמת ברכת התורה שאנו מכריזין בכל בקר, והחתימה של ברכת התורה היא 'ברוך אתה ה' נותן התורה', ונדקדק הראשונים ז"ל, דכיון דנסח החתימה בלשון הווה שהוא

עצות וסגולות:

חצות לילה (א')

מעלת העוסק בתורה בחצות

ידוע שהלילה הוא זמן שליטת הקלפות (ח"א צ"ג כא), ויותר צריך האדם לזהר בלילה יותר מהיום, לפי שהוא עת שליטתם, וצריך לזהר הרבה להרבות בתורה קדם שישן, ולקרות קריאת שמע על המטה, ולקום אחר חצות לעסוק בתורה, ועסק התורה אחר חצות אין למעלה הימנו, כמו שהאריך בזה הקדוש על ענין זה בכמה מקומות (ח"ג כא-כב).

(אלף בינה, אות ו' ו' ז)

ק"ש שעל המטה מסייעת לקום בחצות

והנה הנהר בקריאת שמע בכל לילה שלא יישן עד שיקרא קריאת שמע, זה יהיה לו לעזר להתגבר ולקום אחר חצות לעסוק בתורה, משום דמצוה גוררת מצוה, וכשיעשה המצוה בתחלת הלילה ללמוד קדם שישן ולקרות קריאת שמע, היא מסייעת לקום אחר חצות לעסוק בתורה.

(אלף בינה שם)

צריכים להשתתף בצער השכינה בחצות

והנה הצער הגדול שיש לשכינת עזנו הוא בכל לילה ולילה, שנדחית ממקומה הקדוש העליון, שהוא עולם האצילות, ויורדת לעולמות בריאה יצירה עשיה, ששם אחיות הקלפות, וכשיורדת שם היא בצער גדול, ובחצות הלילה היא שואגת ומקוננת על שנפרדה מדודה, וצריכים יראי ה' וחושבי שמו להשתתף עמה בצערה ולקום באותה שעה לקונן ולבכות על צערה, ואחר כך יעסק בתורה, כדי לתת לה סיוע לעלות בבקר על ידי התפלה למקומה, ועל זה הדבר צריך האדם להתאמץ ולהתחזק בכל לילה, ובפרט מאחר שאנחנו גרמנו לה, חובה עלינו להתאבל עמה.

(אלף בינה, אות ח"ת ו')

הקם בחצות - חלקו עם הצדיקים בגן עדן

מי שקם אחר חצות לעסוק בתורה, דאותה שעה עת רצון שבה הקדוש ברוך הוא משתעשע עם הצדיקים בגן עדן (ח"א פ"ב ח"ב קע"ג), והקם באותה שעה נוטל חלקו עם הצדיקים אשר שם, כמו שאמרו רבותינו זכרונם לברכה (תנחומי י"ב) כל העוסק בלילה בתורה חוט של חסד משוך עליו ביום, שנאמר (תהלים מב ט) 'יומים צוה ה' חסדו' משום ד'בלילה שירה עמי', והחוט של החסד הזה עקר משעשוע הצדיקים אחר חצות.

(פיתוחי חותם פרשת חוקת, ד"ה על כן)

הגאון רבי מאיר צימרוט שליט"א: מי שמכיר טובה לחבריו - יודע גם להכיר טובה לקב"ה על כל הטוב והחסד שהוא עושה עמו, והרי אילו פינו מלא שירה כים אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקינו על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיך שבכל יום עמנו.

הכל כדאי עבור הכרת הטוב

וימת אהרן שם בראש הקר (כ, כח).

בפרשתנו אנו קוראים על פטירתו של אהרן הכהן, וכמו כן על פטירתה של מרים.

אומרת הגמרא (תענית ט"א): "שלשה פרנסים טובים עמדו לישראל ואלו הם: משה, אהרן, ומרים. ושלש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, ענן ומן. באר - בזכות מרים, ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה".

לפני שנמשיך בדברי הגמרא נקדים ונבאר למה המתנות האלו נקראות "מתנות טובות". כך כתב בספר "בנייהו":

המן לא ניתן לבני ישראל רק כדי להשביע את רעבונם. הקב"ה נתן להם "מתנה טובה" - המן השתנה לכמה טעמים, וכל אחד יכול היה להרגיש בו כל טעם שרצה.

הענן לא שימש רק להגנה על בני ישראל משרב וממטר, אלא גם כיסו וגיהץ להם את הבגדים. בנוסף לכך הוא גם יישר להם את הדרך. הענן עשה את הנס הגדול בבאר, כשיישר את ההרים זה לתוך זה, והביא בכך למותם של האמורים שהתחבאו בתוכם במטרה להרוג את בני ישראל שיעברו בעמק.

הבאר לא שימשה רק כדי להרוות את צימאונם של בני ישראל, אלא הייתה גם מחכימה את הלומדים ומונעת מהם שכחה. וכמו שסיפר רבי חיים ויטאל שפעם אחת, במוצאי שבת, האר"י ז"ל לקח אותו בספינה בַּיָּמָה של טבריה. כשהגיעו למקום מסוים מלא האר"י כוס מְּמִי הים ונתן לו לשתות, ומאז ששתה נפקחו עיניו הרוחניות, והתחיל להבין את תורת הסוד. התברר שהאר"י נתן לו לשתות מבארה של מרים שנגנזה בימה של טבריה. רבי חיים אבולעפיה זצ"ל היה אומר, שאפשר לראות לפני זריחת השמש כמין כף יד באמצע הכנרת, והיא בארה של מרים.

עד כאן הביאור ב"מתנות הטובות" שהיו בשלש המתנות שניתנו ע"י שלושת הפרנסים שעמדו לישראל, וכעת נעבור להמשך הגמרא.

מדוע הופסקה הבאר במות מרים?

"מתה מרים - נסתלק הבאר, שנאמר: 'ותמת שם מרים', וכתב בתריה: 'ולא היה מים לעדה', וחזרה בזכות משה ואהרן.

"מת אהרן - נסתלקו ענני כבוד, שנאמר: 'וישמע הכנעני מלך ערד, מה שמעוה שמעו? שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד, וכסבור ניתנה לו רשות להילחם בישראל, וחזרו שניהם בזכות משה.

"מת משה - נסתלקו כולם, שנאמר (זכריה יא, ח): 'וְאַחַד אֶת שְׁלֹשֶׁת הָרָעִים בִּירַח אֶחָד'. וכי בירח אחד מתו? והלא מרים מתה בניסן ואהרן באב ומשה באדר! אלא, מלמד שהתבטלו שלש מתנות טובות שנתנו על ידם, ונסתלקו כולם בירח אחד."

שואלים המהרש"א (תענית שם) וה"חתם סופר": למה כשמתה מרים הסתלקה הבאר ושוב חזרה בזכות משה ואהרן? אם יש למשה ואהרן כח להחזיר אותה, קל וחומר שיש להם כח לגרום לה שלא תסתלק, שהרי קשה יותר לברוא באר חדשה מאשר להמשיך את המצב הקיים!

ונפקא מינה גדולה היתה בדבר: חטא מי מריבה נולד בשלב הביניים הזה שהבאר פסקה! בפרק הזמן הזה בני ישראל התלוננו שאין להם מים לשתות, והקב"ה אמר למשה לדבר אל הסלע שיוציא מים ומשה הכה אותו במקום לדבר אליו. אם בארה של מרים היתה ממשיכה - היינו חוסכים את חטא מי מריבה שבעטיו משה לא נכנס לארץ ישראל. ה"אור החיים" הקדוש אומר, שאם משה היה נכנס לארץ ובונה את בית המקדש, הוא לא היה נחרב!

עוד קשה, למה כשמת אהרן הסתלקו ענני הכבוד ושוב חזרו בזכות משה? אם יש למשה כח להחזיר אותם, קל וחומר שיש לו כח לגרום לכך שהם לא יסתלקו?

וגם כאן יש נפקא מינה גדולה: בשלב הביניים הזה, שהעננים פסקו, הכנעני נלחם בישראל, ובני ישראל נתנו לב לחזור למצרים וחזרו לאחוריהם שמונה מסעות. בני לוי נאלצו לרדוף אחריהם כדי להחזירם, כתוצאה מכך פרצה מלחמת אחים ונהרגו אחת-עשרה משפחות מישראל! בני לוי הרגו שבע משפחות, ומבני לוי נפלו ארבע משפחות. אם ענני הכבוד היו ממשיכים -

צילום: הרב מרדכי זאב שוונמפלד, מתוך ארכיון עוז והדר.

כ"ק אדמור מבעלזא שליט"א: הקב"ה רצה שיוציא מים בדרך השני, כדי שבני-ישראל ילמדו מזה, שאם אבן משתנה על ידי קדושת התורה, כל שכן שהם עצמם יכולים להשתנות מן הקצה אל הקצה על ידי קדושת

התורה, ומאחר שמשה מנע ידיעה זו מהם, נענש שלא להכנס לארץ ישראל.

חטא מי מריבה - על שלא השכילו לגלות את קדושת

התורה לעיני בני ישראל

וַיִּדְבֹּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. קַח אֶת הַמִּטָּה וְהַקֹּהֶל אֶת הָעֵדָה וְגו' וּבְדִבְרָתָם אֶל הַסֵּלַע לְעִינֵיהֶם וְנָתַן מִיָּמִיו וְהוֹצֵאתָ לָהֶם מִיָּם מִן הַסֵּלַע וְגו'. וַיֵּרָם מֹשֶׁה אֶת יְדוֹ וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִטָּהוּ פַּעַמַּיִם וַיֵּצְאוּ מִיָּם רַבִּים וְגו'. וַיֹּאמֶר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאַל אַהֲרֹן יַעַן לֹא הֶאֱמַנְתָּם בִּי לְהַקְדִּישֵׁנִי לְעֵינֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' (כ, יא-יב).

הקב"ה אמר למשה ואהרן "ודברתם אל הסלע לעיניהם ונתן מימיו", והיינו, שתדברו דיבורי תורה שיהיה בכוחם להוציא מים מן הסלע.

משה רבינו הבין שכוונת הקב"ה היא, כיון שכל התורה כולה שמותיו של הקב"ה (וזהו הקדוש חלק ב, קכד, א), ולכן כשידבר דיבורי תורה יהא עליו לכוון לדבר אותם דיבורים המכוונים כנגד השם הקדוש משמותיו של הקב"ה שבכוחו ניתן להוציא מים מסלע.

לאור הבנה זו, עבד משה רבינו דינא לנפשיה, כי מאחר שרצון הבורא הוא להוציא מים על ידי שם משמותיו הקדושים, מה לי אם ההוצאה תהיה על ידי דיבורי תורה ומה לי אם ההוצאה תהיה על ידי הכאה במטה שעליו חקוקים כל השמות הקדושים, הרי בשניהם תהא הוצאת המים על ידי שם משמותיו יתברך, ולכן "ויך את הסלע במטתו" - שבו היו חקוקים השמות הקדושים, ועל ידי זה "יצאו מים רבים".

אמנם, אליבא דאמת בא משה לכלל טעות, כי כוונת הקב"ה לא היתה להוציא מים על ידי שם קדוש, אלא כוונתו היתה להוציא מים על ידי עצם קדושת התורה שבכוחה לפעול שינוי למעליותא בנבראים, ורצון הבורא ברוך הוא היה, שיעשה משה רבינו כן לעיני בני-ישראל, כדי שיעשו קל-וחומר לעצמם, אם יש לתורה השפעה גדולה כל-כך על דומם, כל-שכן שיש בכוחה להשפיע עליהם לפעול בהם שינוי למעליותא ולהעלותם לעילא ולעילא.

זה היה חטאם של משה ואהרן בהוצאת המים על ידי הכאת המטה, כי על ידי זה מנעו מבני-ישראל לימוד מיוחד זה אודות תוקף קדושת התורה כי רבה היא.

וזוהו שאמר להם הקב"ה: "יען לא האמנתם בי להקדישני" - שלא השכלתם לגלות "לעיני בני ישראל" את הקדושה האלוקית העצומה הטמונה בתורה הקדושה, משום כך תיענשו שלא להכנס לארץ-ישראל.

המורם מן האמור: למשה רבינו היו שני דרכים להוציא מים מן הסלע: א. על ידי שיכוון שם מיוחד שבכוחו ניתן להוציא מים מסלע. ב. על ידי קדושת התורה, כי בכח התורה לשנות נבראים למעליותא (וממילא בכוחה גם להעלות את הסלע למצב שיוכלו להוציא ממנו מים).

לפי הדרך הראשון, אין הבדל בין הוצאת מים על ידי דיבורי תורה שהם שמותיו של הקב"ה לבין הוצאת מים על ידי הכאה עם המטה שבו היו חקוקים השמות.

ברם, הקב"ה רצה שיוציא מים בדרך השני, כדי שבני-ישראל ילמדו מזה, שאם אבן משתנה על ידי קדושת התורה, כל שכן שהם עצמם יכולים להשתנות מן הקצה אל הקצה על ידי קדושת התורה, ומאחר שמשה מנע ידיעה זו מהם, נענש שלא להכנס לארץ ישראל.

(כ"ק אדמור מבעלזא שליט"א - סעודה ג' תשמב - פניני קודש)

היינו חוסכים את מלחמת האחים הזו, ודם ישראל לא היה נשפך!

המהרש"א מיישב ואומר דבר מזעזע: אם הבאר לא היתה מפסיקה עם מותה של מרים, לא היה ניכר שעד כה היא זרמה בזכותה! לא היינו יודעים להגיד "תודה רבה" למרים! "שווה" לשאת בתוצאה הנוראה של חטא מי מריבה ובלבד שלא נחטא בחוסר הכרת הטוב למרים.

וכמו כן, אם ענני הכבוד לא היו מפסיקים עם מותו של אהרן, לא היה ניכר שעד כה הם היו בזכותו! לא היינו יודעים להגיד "תודה רבה" לאהרן. "שווה" לשאת בתוצאה הנוראה של מלחמת האחים שאירעה בשלב הביניים ובלבד שלא נחטא בחוסר הכרת הטוב לאהרן.

הכל כדאי כדי שנדע להגיד תודה למי שהטיב לנו!

הכרת הטוב של גדולי הדורות

כולנו מכירים את התמונה המפורסמת, בה רואים את המשגיח רבי אליהו לופיאן זצ"ל, איש צדיק שזכה לגילוי אליהו, מתכופף ומניח כוס חלב לחתול.

ישנן כמה גרסאות אודות הסיפור שמונח מאחורי התמונה הזאת, והגרסה המקובלת היא שבישיבה היתה מכה של עכברים והביאו את החתול הזה כדי לחסל את המכה. בוקר אחד, לאחר תקופה, כשהמכה ב"ה חלפה, כשחזר רבי אליהו חזר מהתפילה, ראה שאחד הבחורים רוצה לקחת את החתול ולהניחו בהר הסמוך. אמר לו המשגיח: "אנחנו חייבים בהכרת הטוב לחתול! הוא הציל אותנו מהעכברים! חתול כזה לא זורקים להרים", ורבי אליהו מיהר ולקח כוס חלב, התכופף על הרצפה והגישו לחתול.

סיפור נוסף היה עם רבי אליהו: ראו אותו לוקח ממטבח הישיבה סמרטוט וממהר לנגב ספסל מלוכלך. אחד הבחורים ניסה להוציא את הסמרטוט מידי וביקש לנגב את הספסל במקומו. "אני רוצה לשמש תלמידי חכמים", אמר הבחור. רבי אליהו סירב ואמר: "לא! אני אנקה". לפליאת הבחור, הסביר: "בכל יום כשאני מקפל את הטלית, ואני מעוניין שהיא תהיה מקופלת יפה, הסטנדר לא מספיק לי ואני נעזר בספסל הארוך לצורך כך. אני חייב, אפוא, הכרת הטוב לספסל, ומשום כך אני מעוניין לנקות אותו בעצמי".

הרב ישראל גוטמן, ראש ישיבה בירושלים, שהיה דיין בבית הדין של רבי חיים עוזר בוילנא, היה עומד בכל יום ומשקה את הגינה שלו. כששאלוהו לסיבת הדבר, הסביר: "במלחמת העולם השנייה ברחתי, מאימת המלחמה, ליער. חייתי שם במחיצת הפרטיזנים. היות ולא היה מה לאכול, הם לימדו אותי על העשבים, אלו מהם מותר לאכול ואלו יש באכילתם סכנת מוות. במשך חודשים שלמים אכלתי עשבים. הם שהחיו אותי. משום כך יש לי הכרת הטוב לעשבים ומדי יום אני משקה אותם".

הרבי' שלי, רבי חיים שמואלביץ זצ"ל ראש ישיבת מיר, שאני חש כלפיו הכרת הטוב גדולה, נסע לילה אחד, בעת שירד שלג בירושלים, לשכונת בית וגן, להשתתף בשמחת בר מצוה

שערך אברך מיישיבת מיר.

באותה שמחה השתתף גם רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, שהיה קרוב משפחה של בעל השמחה. כשראה את רבי חיים התפלא מאד ושאל אותו מה ראה לטרוח כל כך, סוף סוף הוא לא קרוב משפחה?

השיב לו רבי חיים: "האברך הזה מגיע לשמוע את השמוע'סים שלי".

תמיהתו של הרב שטרן התעצמה: "הרי הוא לא היחיד שבא! מאות אברכים באים לשמוע את השמוע'סים של הרב".

ורבי חיים הסביר: "ציבור מורכב מיחידים! תאר לך שאחד לא יבוא, ועוד אחד לא יבוא, לפתע אמצא את עצמי מדבר אל הקירות. יש לי, אפוא, הכרת הטוב לכל אחד ואחד שבא לשמוע אותי".

תוספת השם "מן"

כשמרן הרב שך זצ"ל נולד, הוריו קראו לו בברית "אלעזר מנחם". כשגדל, הוסיף לעצמו את השם "מן". אף אחד לא ידע מהיכן הגיע השם הנוסף הזה? עד שהרב סיפר בעצמו:

"בילדותי שיחקתי עם כמה חברים בחצר. עבר שם בולשביק אחד, חטף אותי בידיו, העלה אותי לעגלה שלו והחל לנסוע. בדיוק באותו רגע עברה שם אשה, שראתה את האירוע, והתחילה לצרוח 'געוואלד! געוואלד! חוטפים ילד!' כל השכנות, ששמעו את הצרחות, מיהרו לצאת לרחוב וחסמו את העגלה. הבולשביק ראה שהוא לא יכול להמשיך בנסיעה, ובלית ברירה, תפס אותי בידיו והעפף אותי מהעגלה.

חלפו שנים. יום אחד מסרתי שיעור בישיבה. אחרי השיעור ניגשה אלי הטבחית ושאלה אותי: 'קוראים לכם אלעזר מנחם?'

'כן' השבתי. 'למה את שואלת?' שאלתי.

'יש לי שכנה שגרה ברמת גן שמספרת, שוב ושוב, שבולשביק אחד ניסה לחטוף אותך בילדותך, והיא צרחה 'געוואלד - געוואלד' והצילה אותך מידי'.

"לקחתי את הכתובת שלה", המשיך הרב שך בסיפורו, "ובהזדמנות הראשונה נסעתי אליה. לאחר שיחה קצרה התאמת שאכן זו האישה שהצילה אותי. אמרתי לה בהתרגשות: 'הצלת את החיים שלי! במה אני יכול לעזור לך? הלוואי והייתי יכול לעזור לך בכסף, אבל תאמיני לי, אין לי כסף. אולי אפשר לעזור לך במשהו אחר...' כידוע, כשהרב שך נפטר, הוא הותיר אחריו את הטלית והתפילין ועוד כמה ספרים בודדים! כל השאר לא היה שלו. גם הבית בו גר היה שייך לישיבה ולא היה רכוש הפרטי.

'כבוד הרב לא צריך לעזור לי בכלום', השיבה האישה. 'ב"ה לא חסר לי דבר'.

'איך קוראים לך?' שאלתי אותה.

'שמי הפרטי שרה, ושם משפחתי מן', השיבה. 'עם זה אני יכול לשלם לך', השבתי לה. 'מהיום אוסיף לשמי את השם 'מן' ובכל פעם שיקראו לי לתורה אזכור את החסד שעשית אתי, אוקיר לך טובה עליו ואברך אותך באריכות ימים ושנים בבריאות ובהצלחה'.

סיפור מדהים! בזכות האשה הזאת קיבלנו את מנהיג הדור, הרב שך! ראש ישיבת פוניבז', בעל ה"אבי עזרי"!

מדהים לא פחות לשמוע איך הרב שך הכיר טובה למי שהטיבה עמו!

מכפיו טובה לכופר בטובה

אמרו חז"ל (תנחומא שמות ה'): "כל הכופר בטובתו של חברו סופו שיכפור בטובתו של הקדוש ברוך הוא. בתחילה כתיב: 'אשר לא ידע את יוסף', ובסוף אמר: 'לא ידעתי את ה'".

נטייתו הטבעית של אדם, מרגע לידתו, להיות כפוי טובה. כשנותנים לילד קטן סוכריה, אביו צריך לומר לו: "תגיד תודה". אם לא יגיד לו, הילד ייקח את הסוכריה ויברח. כבר אדם הראשון נברא עם גנים של כפיות טובה. "האשה אשר נתת עמדי" היא האשמה.

"כפיות טובה" נגזר מאותו לשון של "כפיית כלי". אדם מכסה את הטובה בכלי, כמי שאיננה. עד כדי כך שיש אנשים שנמנעים מלקבל טובות מאחרים מפני שהם אינם אוהבים להיות "חייבים" בהכרת הטוב, ועלולים חלילה להיות כפויי טובה. הנטייה הטבעית הזאת מחייבת כל אדם לסגל לעצמו נטייה הפוכה, וללמוד להכיר טובה לכל מי שהטיב עמו, לומר לו תודה בפה, או לכל הפחות להכיר לו טובה בלב.

אחרי השלב של "כפיות טובה" - כיסוי הטובה והתעלמות ממנה, מגיע השלב הבא: "כופר בטובתו של חברו". כופר בהלוואה הוא מי שמכיש את ההלוואה מכל וכל. כופר בטובתו של חברו הוא מי שלא זו בלבד שלא מוקיר טובה, ולא זו בלבד שמכסה אותה מנגד עיניו, אלא גם "זורק אבנים" על מי שהטיב עמו. הוא לא מסתפק בכפיית כלי אלא מעוניין במחיקתה הטוטאלית של הטובה מן העולם. ואמר פעם מיישהו לחברו בדרך הלצה: "לא עשיתי לך כל כך הרבה טובות שאתה סוקל אותי בכל כך הרבה אבנים..."

כל בחור ישיבה צריך להכיר טובה לרבני הישיבה בה הוא לומד, על שלימדוהו תורה. ולא רק לרבנים, אלא גם לכל הצוות שדאג להכין לו אוכל ולהגיש לו אותו, וכן דאגו לניקיון של כל האגפים בישיבה, לכולם צריך להכיר טובה. גם אם כל אלו עושים את מה שעושים למען פרנסתם - אין זה גורע כמלוא הנימה מהחיוב להכיר להם טובה על מעשיהם.

הדוור הביא לך את המכתבים עד תיבת הדואר, נהג האוטובוס הסיע אותך למחוז חפצך? - עליך להכיר להם טובה. כל זה, כאמור, על אף שהם לא חושבים עליך אלא על הפרנסה שלהם. עצם העובדה שהגיעה לך טובה על ידם - היא מחייבת אותך בהודאה. מידה זו צריכה שתהיה טבועה בנפש האדם - בין אדם לעצמו.

מי שמכיר טובה לחבריו - יודע גם להכיר טובה לקב"ה על כל הטוב והחסד שהוא עושה עמו, והרי אילו פינו מלא שירה כיס אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקינו על חיינו המסורים בידך ועל נשמותינו הפקודות לך ועל נסיד שבכל יום עמנו.

(הגאון רבי מאיר צימרוט שליט"א - דורש טוב)

הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א: זה יסוד תורת החסידות, להאמין בה' ובמשה עבדו, לידע שזאת חוקת התורה ויסוד הטהרה, שאין לנו רשות להרהר אחר מעשיו ואחר מעשי הצדיקים, גם בדברים כאלה שנראים כחסרי טעם, עד שאפילו אומות העולם מונין את ישראל עליהם, וכל ההולך בתום ובאמונת איתן ישכון בטח ושאנן.

אין לך רשות להרהר

הקומה העליונה של בית האכסניה בעיר לובלין כללה בתוכה חדרי אירוח פרטיים ופרוודור מרווח. על שכירות חדר היה בעל האכסניה לוקח סכום הגון, אולם היה לו גם פתרון עבור אלו שלא הייתה ידם משגת כדי שכירות חדר עבור עצמם. בפינת הפרוודור היו פזורים קש וגבבא שהיו משמשים כמיטות בשעת הדחק. על הרשות למצוא מנוחה באותה פינה היה בעל האכסניה גובה סכום זעום ושווה לכל נפש.

את פרנסתו מצא בעל האכסניה מכל אותם חסידים ואנשי מעשה שהיו נוהרים מכל קצוות ארץ אל בית מדרשו הגדול של הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א. לאלו מתוכם שהיו בעלי יכולת והפרוטה מצויה בכיסם, היה בעל האכסניה מציע לשכור לעצמם חדר משלהם, ואילו האחרים היו נאלצים להסתפק בשינה על הקש והגבבא שבפינת הפרוודור.

המעשה הבא היה בזמן ששני גדולי עולם הגיעו להסתופף בצילו של החוזה מלובלין וקבעו את מקום מגוריהם בבית האכסניה. היו אלו הרה"ק רבי מאיר מאפטא זיע"א, בעל 'אור לשמים', ועמו הסבא קדישא הרה"ק רבי ישכר בער מראדושיץ זיע"א. אלא שבעוד שהרה"ק מאפטא כבר היה מנהיג לקהל חסידים, היה הרה"ק מראדושיץ צעיר לימים ונחבא אל הכלים.

עני ואביון היה הרה"ק מראדושיץ, עד כי פעם אחת כשהגיע למאפיה ורכש לעצמו או לבני ביתו כיכר לחם, לא היה בידו מאומה לשלם והושיט את כובעו לשם משכון. נשאל הרה"ק מראדושיץ מאדם שלא ידע את מצבו הכלכלי הגרוע: מפני מה נתתם את הכובע שלכם למשכון? חייך הרה"ק מראדושיץ ואמר: אסביר לך פשר דבר, נאלצתי לרכוש כיכר לחם, וחשבתי לעצמי: אם יבוא אדם ויתן לי את הכסף עבור כיכר הלחם, הרי שבוודאי הוא יקנה לעצמו עולם הבא, שהרי יתקיים בו מה שאמרו חז"ל (סנהדרין לו.) 'כל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא'. אלא שבתוך כך חשבתי לעצמי: אם כך הוא, מפני מה שלא אקנה את העולם הבא לעצמי? מיד נתתי את הכובע כמשכון, קיימתי עולם מלא, וזכיתי לעולם הבא.

בבואם אל האכסניה, קיבל הרה"ק מאפטא חדר משלו באכסניה וכל צרכיו סופקו לו על הצד היותר טוב, ואילו הרה"ק מראדושיץ נאלץ לישן בפרוודור, על הקש והגבבא, שכן כסף לשכירות חדר לא היה בידו.

קשר מיוחד היה בין הרה"ק מראדושיץ לבין רבו החוזה מלובלין. על אודות כך מסופר כי לאחר פטירת הרה"ק מראדושיץ נסעו כמה אנשים מחסידי המובהקים אל הרה"ק המפורסם רבי נתן דוד משידלובצה זיע"א כדי להיות אצלו בשבת קודש. בהיותם בשידלובצה, במהלך השבת, הרהרו החסידים בליבם: מדוע נסענו לשידלובצה, הלא מוטב היה לנו אם היינו מקדימים ונסעים אל הרה"ק רבי יעקב מאפטא זיע"א, אשר הוא עוד זכה וראה את פני הקודש של החוזה מלובלין. תיכף כאשר הרהרו זאת החסידים בליבם הרגיש

זאת הרה"ק משידלובצה ברוח קדשו ואמר להם: הגם שלא הכרנו את מרן החוזה מלובלין, אבל זכינו להכיר את רבינו הסבא קדישא מראדושיץ, שהוא היה מעין רבו ומי שהכירו כאילו הכיר את רבינו הקדוש מלובלין.

ואכן, הרה"ק מראדושיץ היה מגיע פעמים רבות ללובלין ושוהה שם זמנים ארוכים כשהוא שואב תורה וחסידות מבאר המים החיים הנובע בקדושה ובטהרה.

באחד מהימים, בשעת בוקר מוקדמת, הזדמן שהרה"ק מאפטא והרה"ק מראדושיץ ירדו יחד במדרגות מהקומה העליונה אל קומת הכניסה, והרה"ק מאפטא נשען על הרה"ק מראדושיץ שהיה צעיר ממנו, ונעזר בו כדי לרדת במדרגות הרבות. תוך כדי הירידה שמע הרה"ק מאפטא את הרה"ק מראדושיץ כשהוא נאנח. התעניין הרה"ק מאפטא בשלומו של הרה"ק מראדושיץ ושאלהו: על מה ולמה אתם נאנחים, וכי חסר לכם משהו או שמא מיחוש כלשהו יש לכם? הלא תאמרו לי את אשר יש על לבכם, כי שמא יש בידי לעזור ולסייע לכם.

נענה הרה"ק מראדושיץ ואמר להרה"ק מאפטא: רבי מאיר'ל, האם אתם מתפלאים על אנחותי?! וכי מדוע שלא אאנח?! הלא עיני הרואות כי בכל פעם שיש לרבי איזה "נתח טוב", למי מכבדים אותו? בוודאי לרבי מאיר'ל! אם מגיע ובא איזה "תפילת שחרית מיוחס" ביומא דהילולא או ביומא דפגרא - אומרים: ר' מאיר'ל, גשו נא לפני התיבה; אם יש להרבי איזה "זמר מעולה" לשורר בעת עריכת השולחן הטהור בשבתות או בימים טובים - אומרים: ר' מאיר'ל, כבדו את ה' מגרונכם והיטיבו לשיר שיר נעים בגילת וברנן, וכן על זה הדרך כהנה וכהנה.

לעומת זאת, כאשר מזדמן חתונה ליתום ויתומה או לעניים ואביונים, או אז נזכרים בקיומי ואומרים: קום בערל ולך לחתונה זו, ושם השחר את פניך ואמור 'בדחנות' כדי לשמח חתן וכלה...

שמע זאת הרה"ק מאפטא ויען ויאמר לו: בערל, האם אפשר שאתה רוצה לנהוג ברבנות? אם כן הוא, תן לי את ידך! הרה"ק מראדושיץ שהבין כי הוא עת רצון עתה ובודעת הרה"ק מאפטא להסמיכו לנהגה ולהעניק לו כוחות עליונים להנהיג קהל עדת ישרון, מיהר והושיט לו את שתי ידיו, והרה"ק מאפטא אחז בו ויברכו בתפילה חרישית.

עודם מדברים זה עם זה הרהר הרה"ק מראדושיץ כי אין זה טוב עבורו שיגיעו דברים אלה אל אזני הרבי מלובלין, ויפציר בהרה"ק מאפטא כי בשום אופן לא יגלה את המשא ומתן שהיה ביניהם באזני הרבי. אלא שלבקשה זו לא נאות הרה"ק מאפטא, והוא פנה והציע דברים כהווייתם בפני הרבי שהקשיב ולא הגיב על כך מאומה.

מני אותה השעה שבה נודעו הדברים לרבה החוזה מלובלין, כאילו 'גבה טורא' בינו לבין הרה"ק מראדושיץ. לא היה זה הר גבוה שהתנשא ביניהם, אולם הלבבות כבר לא היו קרובים כל כך. ככל שניסה הרה"ק מראדושיץ להתנצל בפני

הרבי מלובלין ולחזור בו מהדברים שאמר, לא הסכים לכך הרבי מלובלין.

ביום מהימים עמד החוזה מלובלין לנסוע לעיר טומשוב. שלח הרבי להזמין אליו את הרה"ק מראדושיץ ושאלהו: האם יחפוץ להצטרף אליו במסעו לטומשוב. כמוכן שהרה"ק מראדושיץ הנהן בראשו לחיוב, בתקווה שנסיעה זו תקרב אותו מחדש אל רבו הגדול. התבונן בו הרב מלובלין ושאלהו: בערל, האם תוכל לקבל על עצמך ולהתחייב כי לא תאכל מאומה בטרם אצווה אני אותך במפורש לאכול?! שוב הנהן הרה"ק מראדושיץ בראשו ואמר כי אכן כך, וכי הוא לא ינסיס לפיו כל דבר מאכל בטרם יורה לו על כך הרבי במפורש.

הזמינו הרבי מלובלין להצטרף למסע שהיה אמור לארוך מספר ימים. במהלך הדרך הארוכה עצר הרבי מפעם לפעם באכסניות שונות, לתפילה וללימוד וכן למנוחה ואכילה. בסיום כל סעודה וסעודה שהיה הרבי אוכל היה הרבי שואל את הרה"ק מראדושיץ: בערל, האם אכלת משהו? והרה"ק מראדושיץ עונה לו: רבי! לא אכלתי מאומה. והרבי לא מגיב על כך מאומה.

חלפו שני ימים ושני לילות שבהם הרה"ק מראדושיץ לא אכל ולא כלום. נאמן לצו רבו הוא צם כל עוד רבו לא יורה לו לאכול. ביום השלישי, הגיע הרבי לבית של אחד מחסידיו, שם נערכה סעודה גדולה וארוכה עד מאוד. במשך הסעודה עמד הרה"ק מראדושיץ ושירת את רבו במסירות ובנאמנות, מגיש לפניו את הקערות עם האוכל ומחלק לחסידים 'שיריים' מקערתו של הרבי.

במהלך סעודה זו אחז הרעב את הרה"ק מראדושיץ בכל תוקפו, עד שהיה נדמה לו כי הוא בא לכלות הנפש ממש. הרה"ק מראדושיץ היה משוכנע כי רבו שכח ממנו לחלוטין, ובשל כך הוא לא מורה לו לאכול, אך עם זאת, היה הרה"ק מראדושיץ איתן בהחלטתו לצייט לדברי הרבי ולא לאכול כל עוד הרבי לא יורה לו זאת במפורש.

עם תום הסעודה שנמשה במשך שעות רבות, עלה הרבי מלובלין על העגלה והמשיך בדרכו אל מחוץ לעיר. ויהי על אם הדרך, לפתע כאילו נגער הרבי מלובלין ממחשבותיו ויפן אל הרה"ק מראדושיץ בשאלה: בערל, האם אכלת היום? נענה הרה"ק מראדושיץ ואמר: לא אכלתי מאומה. עשה הרבי את עצמו כמתפלל ומשתומם ושאל: וכי מדוע באמת לא אכלת עד עתה? השיב הרה"ק מראדושיץ בתמימות: הלא הרבי ציווה עלי שלא לאכול עד שאקבל הוראה מפורשת! וכל עוד אין הרבי מצווה אותי - נאמן אני בהחלטתי שלא לאכול כלום! שוב עשה הרבי מלובלין את עצמו כמי שמופתע מאד מהדברים ששמע עתה, הוציא מכיסו שלשה מטבעות כסף, נתנם לי ואמר: לך מהר וקנה לך לחם!

העגלה עצרה מדרכה. הרה"ק מראדושיץ ירד ממנה והחל לרוץ אל עבר העיר שזה עתה יצאו ממנה, כשהרבי מורה לעגלון שימתין ולא ימשיך לנסוע עד שהרה"ק מראדושיץ יחזור מהעיר עם הלחם. כל עוד נפשו בקרבו הגיע הרה"ק

השבוע במדור:

שמיעת הבדלה וקריאת התורה באמצע שמונה עשרה | חיוב מעשר כספים | האם צריך לתת מהנטו | מעשר מכספים ולא מחפצים | קיבל כסף עבור שימוש מסוים | מעשר כספים מכספי סיוע בשכר דירה | הפרשת מעשרות מתווי מזון ותלושי קנייה | מכר במחיר זול יותר מהקנייה | הפרשת מעשרות מירושת דירה | מכר דירה על מנת לקנות דירה אחרת | האם יש היתר לתלמידי חכמים לישון בלילה עם נעליים הרי איתא בגמרא שזה סכנה?

שמיעת הבדלה וקריאת התורה באמצע שמונה עשרה

שאלה: מי שמתפלל שמונה עשרה, האם מותר לו להפסיק באמצע ולשתוק כדי לשמוע הבדלה?

תשובה: נשאלתי במי שמתפלל שמונה עשרה, האם מותר לו להפסיק באמצע כדי לשמוע הבדלה, ולכאורה תלוי במחלוקת רש"י ותוס' בברכות (כ"א ב) בשומע קדושה או קדיש באמצע שמו"ע, שלרש"י שותק ושומע ויוצא יד"ח מדין שומע כעונה, דס"ל דשומע כעונה אי"ז הפסק, ולר"ת אסור לשתוק ולשמוע, דשומע כעונה הוי הפסק, ובשו"ע (ס"ס ק"ד) פסק כרש"י שישתוק ולא חשיב הפסק, וא"כ י"ל דה"ה בידון דידן מותר להפסיק התפילה כדי לשמוע הבדלה.

אמנם נראה לענ"ד דאף לשיטת רש"י אינו מותר אלא להפסיק לשמוע קדושה וכיוצא בו, משום דאל"כ עובר על איסור, דכולם משבחים לה' והוא לא מצטרף עמהם, וע"כ צריך להפסיק בתפילתו, משא"כ בהבדלה דאינו עובר על איסור כשממשיך להתפלל, גם רש"י מודה דאסור לו להפסיק לשמוע הבדלה, משום דחשיב הפסק בתפילה, ועוד דכיון שהוא עוסק במצוה אסור לו להפסיק למצוה אחרת, וכמ"ש הריטב"א (סוכה כ"ה) דכיון שהוא פטור ממצוה אחרת, הוי כדבר הרשות ואסור להפסיק מצותו לדבר הרשות ע"ש, ודוקא בשומע קדושה אין הפטור דעוסק במצוה, דכיון שאם לא יפסיק עובר על איסור, שכל הציבור משבחים לה' והוא אינו משתתף בשבחי הקדוש ברוך הוא, והעוסק במצוה רק פטור מן המצוה, אבל לא הותר לו לעבור על איסור.

מין פוסק הדור הגאון רבי משה שטרנבוך שליט"א מח"ס תשובות והנהגות

ארכיון 'עוז והדר'

ומהאי טעמא נמי אסור להפסיק בתפילה בשביל לשמוע קריה"ת, מאחר דהוי הפסק בתפילה (ובפרט בקריה"ת שאינו מפסיק משבח לשבח כמו להפסיק מתפילה לקדושה אלא מפסיק לקה"ת, וביותר אם קריאת התורה אינה חובה לכל יחיד ויחיד, אלא חובת ציבור, אין לו רשות לפגום תפילתו ולהפסיק), ועוד דהעוסק במצוה אסור לו להפסיק למצוה אחרת וכמ"ש לעיל.

[ובמק"א (ח"ה ס' י"ג) בארתי דגם כשאינו מפסיק לשמוע קריה"ת, אינו חייב לילך למנין אחר לשמוע קריה"ת, משום דאי"ז חיוב על כל יחיד אלא חובת ציבור גרידא, וע"כ כל שקראו בציבור נפטר מחיובו, (או י"ל דיש חיוב לכל יחיד לילך לביהכ"ס לקריה"ת כדי שיצטרף לציבור שקוראין, אלא שאם היה בביהכ"ס בשעה שקוראין ולא שמע הקריאה, נפטר מחיובו), ואם רוצה לזכות במצוה קיומית ילך למקום אחר וישמע]. ובשו"ת אגרות משה (או"ח ח"א סי' קע"ג) מדייק דכל פלוגתת רש"י ותוס' אי מותר להפסיק באמצע שמו"ע לשמוע קדושה מהש"ץ, היינו דוקא משום דיוצא יד"ח מדין שומע כעונה, דבזה ס"ל לתוס' דכיון דה"ה כעונה, הרי"ז כמפסיק לומר הקדושה בפיו שאסור, אבל היכא דל"ה כעונה, גם התוס' מודו דעצם השמיעה אינו הפסק, ודייק כן מלשון התוס' שכתבו "דאדרבה כיון דשומע כעונה הוי הפסק", ולכן כתב דכיון דבקריה"ת אין חובת הציבור בקריאה לצאת מדין שומע כעונה, אלא חובתם בשמיעה לבד, וא"צ כלל בזה לדין שומע כעונה, לכו"ע מותר להפסיק באמצע שמו"ע לשמוע קריה"ת.

ולענ"ד נראה דבדואי לכו"ע גם שמיעה לבד הוי הפסק, אלא דהפסק דשמיעה לבד אינו הפסק כ"כ כמפסיק בשומע שהוא כעונה (דבזה הוי כהפסק בדיבור), ולכן ס"ל להתוס' דלענין קדושה דאם לא יפסיק באמצע שמו"ע נמצא שכולם משבחים להקב"ה והוא לא הצטרף עמהם, בזה היו מתירין הפסק בשמיעה שאינו חמור כ"כ, ורק משום דהוי שומע כעונה אסור להפסיק, אבל בעלמא כלענין קריה"ת, כו"ע מודו דגם עצם השמיעה לבד הוי הפסק, ואפי' אי נימא כדבריו דשמיעה לבד אינו הפסק, מ"מ לדעתי עדיין יש לאסור להפסיק לשמוע קריה"ת מדין עוסק במצוה וכנ"ל.

ואגב, ראיתי לחכם אחד שהורה שיש לדלג בעשי"ת את וכתוב וכו', ובספר חיים וכו' אמר עי"ז יוכל להפסיק לומר קדושה עם הציבור, ולענ"ד נראה שלא כדבריו, דודאי אין לדלג וסופות אלו, דלכמה ראשונים דס"ל דזהו לעיכובא, ודאי שאין לדלג, ואף לדין דקי"ל דאינו לעיכובא, היינו כיון דאין לזה יסוד בגמ', אמנם מ"מ הרי"ז חלק מן התפילה, וע"כ אין לדלג כדי לומר קדושה עם הציבור.

חיוב מעשר כספים

שאלה:

האם חיוב מעשר כספים היא חיוב גמור?

תשובה:

במצוות מעשר כספים ישנן ג' שיטות (יורה דעה סימן רמ"ט):

יש אומרים שהוא חיוב גמור מהתורה, יש אומרים שהוא מדרבנן, ויש אומרים שאינו אלא מנהג, והלכה כדעה זו - שמעשר כספים הוא מנהג.

אמנם, אף שהוא מנהג, אין אדם יכול לומר 'איני נוהג בו', כיון שהוא מנהג קדום מאבותינו אברהם יצחק ויעקב, ונהגו בו כל ישראל, וכיון שכך - חייבים לקיימו.

וכל זה כשאין עניינים לפניו, אבל אם נודמו עניינים לפניו - יש עליו חיוב ליתן מגדרי צדקה.

אף שנתבאר שלהלכה מעשר כספים הוא רק מנהג, מי שנהג בו שלש פעמים חייב להמשיך ולהפריש מעשר כספים מדין נדר.

וכדי שלא להיכשל חלילה באיסור נדרים, טוב להתנות כשנותן לראשונה מעשר - שעושה כן בלי נדר.

אם לא התנה כן, ניתן לסמוך על מסירת המודעה בערב ראש השנה שמבטל בה את המנהגים שלא יהיו בתורת נדר.

האם צריך לתת מהנטו

שאלה: האם צריך לתת מעשר מהברוטו (הכנסה ברוטו) או מהנטו (הכנסה נטו)?

תשובה: יש לתת עשרה אחוזים מה"נטו". לכן, בעל עסק שהכניס עשרת אלפים שקלים והוציא אלף שקלים עבור העסק, צריך להפריש עשרה אחוזים מהרווח הנקי [תשעת אלפים שקלים], ולא עשרה אחוזים מכל העשרת אלפים שקלים.

מסיבה זו, אין צורך להפריש בכל חודש מעשר מכספים המופרשים לקרן השתלמות [וכן פנסייה], אלא יפריש מהם רק בשעת הפדיון, כשמקבל אותם בפועל.

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א ראש כולל צאנז בבית שמש ומח"ס מעדני אשר

האם יש היתר לתלמידי חכמים לישון בלילה עם נעליים הרי איתא בגמרא שזה סכנה?

שאלה: האם יש היתר לתלמידי חכמים לישון בלילה עם נעליים הרי איתא בגמרא שזה סכנה?

תשובה: בפרשתנו (י"ט, י"ד) "זאת התורה אדם כי ימות באהל".

איתא בגמרא (ברכות ס"ג עמוד ב', שבת פ"ג) אמר ריש לקיש: "אין דברי תורה מתקיימין אלא במי שממית עצמו עליה שנאמר זאת התורה אדם כי ימות באהל". הנה הבית יוסף (אורח חיים סימן ש"ז ד"ה ולצורך מצוה) כתב בשם ספר התרומה (סימן רמ"ג) שמנעל של תלמידי חכמים שקושרין בחזק רצועות מנעליהם ולומדים בלילות ואינם חולצים מנעליהם כי אם משבת לשבת אסור לקשור בשבת.

יש להקשות: איך מותר לתלמידי חכמים לישון עם נעליים, הרי מבואר בגמרא (יומא ע"ח ע"ב) אמר שמואל: "מי שרוצה לטעום טעם מיתה שישן עם הנעליים", ומשמע שם בגמרא דזה איסור דאמרינן שם דאין יכול להיות שתינוקות לובשים נעליים מערב יום כיפור וישנים עם זה, אם כן איך מותר לתלמידי חכמים לישון עם נעליים, כך מקשה הרשב"י (יומא ע"ח ע"ב), וכן ב"אוצר יד החיים" (סימן צ"ז), ובשו"ת "פאת שדך" (סימן ל"ז), ובלקוטי מהרי"ח (סדר קריאת שמע שעל המיטה).

איכא כמה תירוצים:

א. זה כוונת הגמרא "אין אדם עומד על דברי תורה אלא אם כן ממית עצמו עליה", היינו שמיגע עצמו וישן כל השבוע עם המנעליים וטועם טעם מיתה ועל ידי כן זוכה ועומד על התורה, כך תירץ בספר "אוצר יד החיים" (סימן צ"ז), וכן ב"ליקוטי מהרי"ח" (סדר קריאת שמע שעל המיטה), וכן תירץ הדברי יציב, מובא בקובץ הנפלא "מחזיקי תורה" (אייר תשע"ב עמוד כ"א הערה א'), שיצא לאור על ידי מרכז התורה דחסידי צאנז.

ב. לא נאסרה שינה בנעליים אלא בשינת קבע ולא עראי, ותלמידי חכמים לא היו ישנים שינת קבע משבת לשבת, ולכן לא היה להם איסור, כך תירץ בשו"ת "פאת שדך" (סימן ל"ז), וכן ב"ליקוטי מהרי"ח".

ג. כיון דהא דאין חולצים את הנעליים כדי שלא יהא ביטול תורה, אם כן "שומר מצוה לא ידע דבר רע", כך תירץ ב"חשוקי חמד" (יומא ע"ח ע"ב).

ד. נראה לתרץ, שהרי אמרו חז"ל (ברכות י"ח) שצדיקים במיתתן קרויים חיים, נמצא שהתלמידי חכמים האמתיים דהיינו הצדיקים אפילו במיתתן ממש קרויים חיים, כל שכן כשאנשים מתים ממש שהם קרויים חיים ואפילו בשינתם, לכן אין להם איסור לישון עם נעליים, כך תירץ הרה"ג יחיאל משה דנציגר שליט"א (מודיעין עילית).

וב"שפע חיים" (ירח האיתנים חלק ב' עמוד קמ"ג) כותב שמרן הדברי חיים מצאנז זי"ע כל פעם שהלך לישון אפילו לכמה רגעים הפשיט את הגרביים אף שהיה לו יסורים בכל פעם שהוריד את זה, משום שסבר דמה דאמרינן בגמרא שהישן בנעליים יש בזה טעם מיתה, נאמר גם על הגרביים.

מעשר מכספים ולא מחפצים

שאלה: האם צריך לתת מעשר גם מחפצים או רק מכספים?

תשובה: מאחר ומעשר כספים הוא רק מנהג, לא נהגו לתת מעשר מחפצים שקיבל, אלא רק מכספים. ולכן אדם שקיבל במתנה חפץ מסוים, אין צורך לתת ממנו מעשר כספים. אמנם אם הוא קיבל חפץ במתנה ומכרו, באופן זה עליו להפריש מעשר מסכום המכירה.

קיבל כסף עבור שימוש מסוים

שאלה: אדם קיבל כסף מחברו עבור הוצאה מסוימת. האם צריך להפריש ממנו מעשר כספים?

תשובה: אין צורך להפריש מעשר מכסף שקיבל עבור שימוש מסוים. לפיכך, אדם שקיבל סכום כסף על מנת שיקנה בו כובע וכדומה, והנותן מקפיד שלא ישתמש בכסף לדברים אחרים, אין צורך להפריש מכסף זה מעשר.

מעשר כספים מכספי סיוע בשכר דירה

שאלה: האם צריך לתת מעשר מכספי "סיוע בשכר דירה"?

תשובה: על פי הנ"ל, אם משתמש בכספים אלו לצורך זה, אינו צריך להפריש מהם מעשר כספים [אמנם קצבאות נכות מביטוח לאומי, וכן מתנות לחתונה, ברית וכדומה, ניתנים באופן כללי ולא דווקא למטרה מסוימת, ולכן יש להפריש מהם מעשר].

הפרשת מעשרות מתווי מזון ותלושי קנייה

שאלה: קיבל תווי מזון, תלושי קנייה וכדומה. האם צריך לתת מהם מעשר כספים?

תשובה: מאחר שהשימוש בהם מוגבל למקומות מסוימים או לדברים מסוימים, ואין המקבל יכול לעשות בכסף זה מה שירצה, ככסף מזומן, לכך אין צורך להפריש מהם מעשר כספים [וכן מפני שמעשר כספים הוא רק מנהג, ולא נהגו להפריש מתוויים ותלושים מעשרות].

מכר במחיר זול יותר מהקנייה

שאלה: מכר את מכוניתו במחיר זול יותר מהמחיר שקנאה. האם צריך לתת מעשר?

תשובה: אין זה מוגדר רווח, ולפיכך לא צריך להפריש ממכירה זו מעשר כספים.

הפרשת מעשרות מירושת דירה

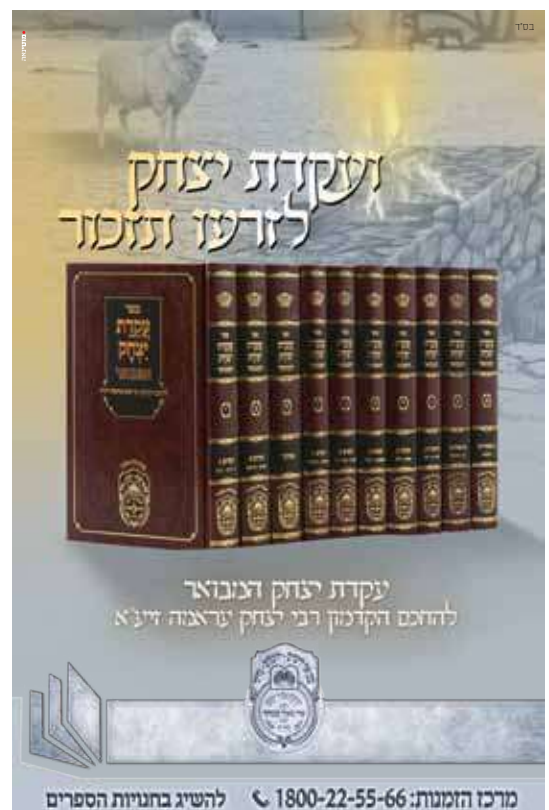
שאלה: אדם ירש דירה. האם צריך לתת מעשר משוויה?

תשובה: מאחר שנותנים מעשר רק מכסף ולא מחפצים, אין צריך לעשר את שווי הדירה. אמנם אם ימכור את הדירה, יצטרך לתת מעשר מסכום המכירה [וראה בשאלה הבאה].

מכר דירה על מנת לקנות דירה אחרת

שאלה: המוכר דירה [בין אם זו דירה שרכש בעבר ואפילו התייקרה, ובין אם זו דירה שירש] על מנת לקנות בכסף שקיבל דירה אחרת. האם מחויב להפריש מעשרות?

תשובה: לא צריך לתת מעשר מכסף המכירה.

תמימה אשר אין בה מום אשר לא עלה עליה על, פירש רש"י: לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל לומר מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה.

והיה הרה"ק רבי קלונימוס קלמיש מפיאסצא הי"ד זיע"א מפרש בספרו 'אש קודש': "ואפשר לפרש שאין הם שני דברים, הטהרה לעצמה והאיסור להרהר אחרי לעצמה, רק גם האיסור להרהר - מענין הטהרה היא! דרבי עקיבא אומר בסוף מסכת יומא 'מה מקוה מטהר את הטמאים אף הקב"ה מטהר את ישראל', והמקוה מטהר רק כשנכנסים בה בכל הגוף, ואם אבר אחד נמצא מחוצה לה, אינה מטהרת. ולכן צריכים לבטל את עצמנו וליכנס בכל עצמנו לרשותו של הקב"ה, ומי שחושב עצמו ליש' ובדעת עצמו הרי הוא מחוצה לו ח"ו, וצריכים לבטל את עצמנו, לידע שאנו אפס ודעתנו אפס, רק הוא יתברך וקדושתו ורצונו הם הכל, ומה שהוא ית' מצוה בתורה ומנהיג את העולם טוב הוא ואין לנו רשות להרהר אחריהם".

זה יסוד תורת החסידות, להאמין בה' ובמשה עבדו, לידע שזאת חוקת התורה ויסוד הטהרה, שאין לנו רשות להרהר אחר מעשיו ואחר מעשי הצדיקים, גם בדברים כאלה שנראים כחסרי טעם, עד שאפילו אומות העולם מונין את ישראל עליהם, וכל ההולך בתום ובאמונת איתן ישכון בטח ושאנן.

(הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א - ספיר ויהלום)

לפתע נזעק הרבי: בערל, תברך על הלחם ותאכל מידי! חטוף ואכול תיכף ומיד! היה הרה"ק מראדושיץ מספר את סיפורו ואומר: הרבי כיוון כחוט השערה לרגע האחרון בו הייתי בחיים! אילו הייתי ממתינ עוד רגע, כי אז "לא היה יותר בערל בעולם"! אולם כל זה היה שווה לי כי מאותו רגע ואילך הוסרה הקפידה שהייתה לרבי עלי וחזרתו להיות מקורב כבימים ראשונים.

לימים, אמר החוזה מלובלין לנאמן ביתו החסיד הנודע לתהילה רבי מרדכי ראקובר כי הוא מבקש להכין סעודה גדולה של בשר ודגים וכל מטעמים. לתהייתו של רבי מרדכי, הסביר החוזה מלובלין כי מהשמים נתגלה אליו שעתידים עתה לבוא אליו שלשה אנשים חשובים אשר הבית דין של מעלה מעיד עליהם שאנשים קדושי עליון המה.

לא חלף זמן רב והרה"ק מראדושיץ הגיע ללובלין יחד עם רעיו הנאמנים, הרה"ק רבי יחזקאל מקוממיר זיע"א והרה"ק רבי אברהם יוזפא מקאנסקאוואל זיע"א. תיכף הזמינם החוזה מלובלין להסב עמו אל הסעודה, ובמשך הסעודה היו ממתקים סוד שיח בדברי תורה וחסידות, עד שתחת אחד השיחים נענה החוזה ואמר במתק לשונו: כתיב (בראשית יח ב) 'והנה שלשה אנשים נצבים עליו ולדעתי הכוונה היא עליכם.

◆◆◆

על הפסוק (במדבר יט א-ב): 'וַיִּדְבֹר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְיִקְחוּ אֵלֶיךָ פָּרָה אֲדָמָה

מראדושיץ אל המאפייה העירונית הכשרה ורכש שם ככר לחם גדול. בידו החזיק הרה"ק מראדושיץ את הלחם וברגליו רץ חזרה אל הרבי שהמתין לו בעגלה.

עלה הרה"ק מראדושיץ על העגלה והתיישב לצד הרבי. חלפה כמחצית השעה, והרבי מלובלין פנה אל תלמידו הרה"ק מראדושיץ ושאל אותו: בערל, האם אכלת את הלחם אשר ציוותי אותך לקנות? נענה הרה"ק מראדושיץ בשלילה ואמר: לא, הלחם עדיין שלי! התפלא הרבי מלובלין מאוד ושאל אותו: בערל, הרי אני הוא שהוריתי לך לקנות את הלחם הזה ואף נתתי לך את מטבעות הכסף כדי לקנותו, אם כן, מדוע לא אכלת מהלחם?

שוב נענה הרה"ק מראדושיץ ואמר: אכן הרבי הורה לי לקנות את הלחם, אך הרבי עדיין לא אמר לי לאכול את הלחם, ואני על משמרת אעמודה, לצית לדברי הרבי שלא אוכל כל עוד אין מצווים אותי לאכול. אמר לו הרבי מלובלין: בערל, לך מהר וטול את ידיך לאכילה! הרה"ק מראדושיץ לא המתין רגע ורץ ליטול את ידיו במעין סמוך שהיה ליד מקום המצאם.

חזר הרה"ק מראדושיץ אל העגלה ולא בירך ואכל מהלחם. הוא שם לב היטב שהרבי לא אמר לו לאכול מהלחם כי אם ליטול את ידיו. יושב היה הרה"ק מראדושיץ בעגלה כשהוא מרגיש רעב נורא ואיום, כאילו אחזו בולמוס, אך בלחם הוא אינו נוגע, שכן הרבי עוד לא אמר לו לאכול.

בס"ד

94

הושלמה הסדרה המזנומנטלית הרמב"ם המבואר

הפרוייקט ההיסטורי

- ✦ כספה וסוגה ב"ל נפה
- ✦ ביאור רחוק משולב על הדף
- ✦ סדירות ודקדוקות עריכות
- ✦ ילקוט ביאורים מקיף
- ✦ כמות אלפי הערות והוספות
- ✦ חובת לכל בן ישיבה

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66 ובחנויות הספרים המובחרות

ד' תמוז תשנ"ב

הרה"ק רבי שמחה בונם אלתר מגור זי"ע

בעמח"ס "לב שמחה"

אדם צריך להרגיל את עצמו כי כאשר לוויים חייבים להחזיר

אחד ממשמשי רבינו הרה"ק רבי שמחה בונים זצ"ל, בעל ה"לב שמחה", אשר שהה עמו פעם בחיפה, מספר כי בעת התפילה בבית הכנסת רצה הרבי לתת צדקה אולם לא נטל עימו מעות בכיסו. הוא ביקש אפוא מן המשמש כי ילווה לו כמה לירות. ולמעשה, היה כל הכסף של הרבי זיע"א בכיסו של המשמש, שהרי מסר לו הרבי מעות לתשלום כל ההוצאות השוטפות.

ולמרות שהרבי זיע"א ידע זאת היטב, השתמש במונח "הלוואה". אמנם תיכף בשוכם מן התפילה מיהר הרבי זיע"א להחזיר למשמש את הסכום שלווה ממנו.

ולתמיהתו של המשמש מה שייד להחזיר, הרי כל הכסף המונח בכיסי שייד ממילא להרבי, השיב לו הרבי חידוש חינוכי נפלא: אדם צריך להרגיל את עצמו כי כאשר לוויים חייבים להחזיר.

(ליבם של ישראל).

• • •

ח' תמוז תרל"ז

הרה"ק רבי מאיר מדזיקוב זי"ע בעל "אמרי נועם"

נפה פרשה לעני

אמרו חז"ל (יזמא סו, ב) אין חכמה לאשה אלא בפלך.

יש לומר בדרך הלצה, כי אמרו ז"ל (תענית כג, ב) אשר בענין הצדקה האשה ידה על העליונה, כי מקרבת הנאת העני, לאשר הבעל נותן רק המעות, אבל האשה נותנת לו פת שיהא תיכף מוכן לפניו לאכול. וזהו אין חכמה לאשה אלא בפלך, פלך ר"ת כ"פה פ"רשה ל"עני (משלי לא כ), היינו במצות צדקה, אז ידה על העליונה והיא המוחכמת:

(אמרי נועם על התורה - ליקוטים)

אכילת דגים בג' סעודות שבת - מסוגל לבני חיי ומזוני

מה שאוכלין דגים בשבת בכל הסעודות, כי שלש סעודות המה נגד אבותינו אברהם יצחק יעקב. ובכחם נמשך לנו בנים חיים ומזוני.

כי אברהם - המשיך בנים, כמ"ש (בראשית טו ה) כה יהיה זרעך. ועל כן נאמר (שם) והאמן בד', והאמן עולה בני"ם.

ויצחק - המשיך עשירות, כמ"ש (שם כו ב) ויזרע יצחק כו, ואמרו ז"ל (בראשית רבה פרשה סד אות ז) זבל פרדותיו של יצחק כו.

ויעקב - הוא המשכת חיים, כדאיתא בזה"ק (ח"א דף קסח). מאן דאתחזי ליה יעקב בחלמא חיים אתוספן ליה.

והנה דגים ג"כ רומזים על בני חיי ומזוני, כי ויִדְגוּ לָרֶבֶת בְּקֶרֶב הָאָרֶץ (בראשית מח טו) הוא בנים.

[והחיד"א במדבר קדמות כתב שבימים הקדמונים היה אליל ששמו יוב, ובנו בא בקובלנא לאביו שכינה את שמו בשם עבודה זרה].

ועד פרשת פנחס לא מצינו בתורה שם 'ישוב', ולכן כל זמן שלא נקרא בתורה 'ישוב' נשאר 'יששכר' בשמו המלא, ונקרא בשני שינין. ומפרשת פנחס שכונה בנו 'יוב' בשם 'ישוב', אזי גם 'יששכר' נקרא 'ישכר' בשי"ן אחת.

(מרגליות היום)

• • •

י"ב תמוז תקצ"ב

רבינו יעקב בעל הטורים זי"ע

מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת מקיפים את כל גופו בקוצים

כתב בעל הטורים על הפסוק שלפנינו "וּלְתַתָּךְ עָלֶיךָ עַל כָּל הַגּוֹיִם אֲשֶׁר עָשָׂה לְתַהֲלֶה וְלִשְׁמֹךְ וְלִתְפַּאֲרֶת" (דברים כו, יט) - זהו מה שאמרו שעתיד הקב"ה להיות עטרה בראש כל צדיק וצדיק, שאותה עטרה שמעטרים את הקב"ה ע"י התפילה מחזירה להם. אבל מי ששח שיחת חולין בבית הכנסת מקיפים את כל גופו בקוצים עכ"ד.

ועתה נחשוב, אילו היה אדם שבעולם הזה עוטפים אותו בקוצים מבלי שהם ידקרו אותו, והיו מציגים אותו לעיני כל באותה הצורה האם לא היה נשפך דמו מחמת בושה, ומה יהיה אם גם היו שמים את הקוצים צמוד לגופו כדי שידקרו אותו, והיה זב דמו איך היה מרגיש...

ומזה נלמד איך ירגיש מי שמדבר בבית הכנסת, כשיענישו אותו כן לפני פמליא של מעלה, ולפני מכיריו וקרוביו שנפטרו איזה צער רב ועגמת נפש ובושה גדולה תכסה את פניו, ואפשר לחסוך את כל זה אם אדם ישים מחסום לפיו ולא ידבר בבית הכנסת ובבית המדרש, ובפרט בשעת התפילה.

(ספר קדושת בית הכנסת ובית המדרש)

טבילה בכל יום מדברי הבעל הטורים

מסופר על הגה"ק רבי נתן פייטל [ב"ר אברהם] רייניץ זצ"ל מח"ס דברי רנ"ף שפעם שאלונו מדוע הוא מרבה כל כך ללכת למקוה, ואפילו בימות החורף בקור הגדול, הלא הוא כבר איש זקן וחולה?

והשיב כך: "בפרשת וישב כתוב כי בן זקונים הוא לו אומר הבעל הטורים זקוני"ם ראשי תיבות ז'רעים, ק'דשים נ'שים, י'שועות ז'ויקין מ'ועד. והכתוב רוצה לרמז שכל זה לימדו יעקב ליוסף. וקשה מאי טעמא לא אומר נמי טהרות? ויש לומר כי טהרות אי אפשר ללמוד מן האב ומן הרבי, אלא האדם בעצמו צריך לבוא למדרגת טהרה... ואם הוא חלש בזה עוזרים לו מן השמים, כפי שאמר חז"ל (שבת דף קד) הבא לטהר מסייעין לו משימים".

הצדיק ר' נתן פייטל צוה לצאצאיו בצוואתו כי בכל ערב שבת כשהולכים למקוה יטבלו טבילה אחת לעילוי נשמתו [רבי נתן פייטל ב"ר אברהם זצ"ל].

(עולמו של אבא - עמ' קכה)

גם רומזים על חיים כמאמרם ז"ל (שבת עז ע"ב) ג' כל זמן שמזקינין מתחזקים, ואחד מהם דגים, רומז על אריכות ימים בתוספת כח וגבורה לעת הזקנה. גם רמז מזוני, כי יוסף מוקיר שבתא נתעשר על ידי הדגים (כמ"ש בזמ"ר יום ש"ק' לליל ש"ק, וראה שבת קיט). יוסף חצה דג ומצא מרגליות בבשרו.

(אמרי נועם - שבת)

• • •

י' תמוז תקס"ז

הראשון לציון המקובל חכם ישראל יעקב אלגאזי זי"ע מגדולי רבני ירושלים ומח"ס ארעא דרבנן ועוד

צער בעלי חיים מדאורייתא או מדרבנן והאם שייד באדם

צער בעלי חיים - איפסקא הלכתא בפרק אלו מציאות (בבא מציעא לב, ב) דהוי דאורייתא עי"ש. ועיין בחות יאיר סימן קצ"א דבאדם לא שייד צער בעלי חיים יעו"ש.

וכה הראני החכם השלם כמ' יצחק ערוך ה"י דבר תמוה שכתב המרדכי בפרק קמא דעבודה זרה (רמז תשצ"ט) וז"ל: וצער בעלי חיים דרבנן, ואתי רבנן דאמרי אין מקדשין משום דחשו לתקלה ודחי צער בעלי חיים דרבנן, עכ"ל. והוקשה לו דמלבד דכל הגאונים והר"ף (ב"מ יז, ב מדפי הרי"ף) והרמב"ם (פאר יג מהל' רוצח הלכה ג) פסקו דצער בעלי חיים דאורייתא, ולו יהי כדבריו דצער בעלי חיים הוי דרבנן, הלא תינח צער בעל חיים, אבל כל תשחית מאי איכא למימר, ואפילו דנימא דכל תשחית ס"ל דהוי דרבנן כמו שכתב הרמב"ם ז"ל בפרק ו' דמלכים הלכה י', מכל מקום לא אתי חד דרבנן ומפיק תרי דרבנן, והוא ה"י האריך בקונטרס מיוחד.

(ארעא דרבנן - ערך אות צדיק)

• • •

י"א תמוז תקצ"א

הרה"ק רבי צבי הירש מזידיטשוב זי"ע

שר בית הזהר

"יששכר" בשי"ן אחת או בשני שינין?

"בְּנֵי יִשְׁשָׁכָר לְמִשְׁפַּחְתָּם... לְיִשׁוּב מִשְׁפַּחַת הַיִּשְׁבִּי..." (במדבר כו, כג-כד).

בספר קרבן העני כתב בשם רבי צבי הירש אייכנשטיין זצ"ל מזידיטשוב, שאמר שעד פרשת פנחס צריך הקורא לקרוא 'יששכר' בשני שינין, ומפרשת פנחס והלאה 'ישכר' בשי"ן אחת. ואמר זכר לדבר: 'יִשְׁכָּר פִּי דוֹבְרֵי שְׁקָר' (תהילים סג, יב) - שהאומר 'ישכר' עד פרשת 'פנחס' הרי הוא בכלל 'דוברים שקר'.

טעם הדבר כתב שם בספר קרבן העני על פי מה שאמרו במדרש שכשקרא יששכר לבנו יוב [ככתוב (בראשית מו, יג): 'וַיִּבְנֵי יִשְׁשָׁכָר תּוֹלַע וַפְּנָה יוֹיָב וְשִׁמְרֹן'] לא הוטב בשם בעיני יעקב, ונתן לו יששכר שין אחת משמו, וכונה מעתה 'ישוב'.

הלכות שבת

מאת הגאון רבי אהרן מרדכי גריין שליט"א

בס"ד, גיליון כ"ט

אוהל בשבת

שם נעלים ולהשתמש באוירה ולדעת כמה ראשונים במקום שמשתמשים באוירה יש איסור עשיית אוהל בעשיית הגג לחוד גם בלא מחיצות, ועל כן אין להקל בהנחת דיקט על רגלי המטה, אלא בעת הצורך, וגם אז יניח תחילה את הדיקט, ויאחזנו מלמעלה באויר, ואחר כך יכניס את רגלי המטה תחתיו, כמו שכתב השו"ע לעשות במטה שיש לה מחיצות.

ח. כיסוי כלים אם יש בו איסור אוהל.

א. אסור לכסות כלים בשבת, משום איסור אוהל. [שו"ע שם ס"ג]. ודוקא באופנים דלהלן:

א. כלים שאינם מלאים על גדותם, ויש בהם חלל טפח עד המכסה. [שו"ע שם].

ב. שמכסה כלים בדבר שאינו מיועד לכך, כגון בבגד, נייר כסף, דאז נראה כעושה אוהל, אמנם בכיסויים שלהם מותר, דאינו נראה כעושה אוהל. [כ"ח"ח שם, הגרש"ז אויערבאך בשו"ש ער"כ].

ג. כלים גדולים ורחבים, אמנם כלים קטנים כשאין מעבירים ממקומם, מותר. [מ"ב שם סקמ"ח, דכשמעבירים ממקומם נראה כמעמיד המחיצות ומאהיל עליהם].

ב. כלים שהיו מכוסים לפחות טפח אחד מערב שבת מותר להוסיף ולכסותם לגמרי. [שעה"צ סקנ"ט].

ג. לדעת הראב"ד והרשב"א אין בכיסוי כלים משום עשיית אוהל בכל האופנים, ובטעם הדבר כתב החזון איש [או"ח ס"ב סק"א ד"ה והא], שכיון שכל דרך תשמישו תמיד, נחשב הכיסוי כסגירת דלת ולא כאוהל, וכתב המשנה ברורה, דהגם שלכתחילה נכון להחמיר שלא לכסות לגמרי חבית גדולה של מים כשאינה מלאה לגמרי, הנהגים להקל בזה אין למחות בידם שיש להם על מי לסמוך. [מ"ב שם סקמ"ט, וע' בשערי תשובה סק"א שכתב בשם הגמלך דדוקא בחביות של יין יש בו משום אוהל שצריך לאויר שבחבית, כדאמרין במנחות שלא היה ממלא החבית שיהא ריחו נודף, אבל חביות של שמן ושל דבש אף על גב דאית בהו כמה טפחים חסרים שרי לכסות, דהא אין צריך לאויר החסר שיש בחביות אלו].

ט. פריסת מפה על השולחן.

מותר לפרוס מפה על שולחן גם אם היא ארוכה ורחבה וקצותיה תלויות על צדדי השולחן ומגיעות עד סמוך לארץ, והוא הדין בכיסויי מטה, א', משום שאינו צריך לאויר שתחתם, ב', דכיון שמותר לפרוס המפה על השולחן והמטה שהרי אינו מאהיל על חלל טפח גם היוצא ממנו מותר. [מ"ב שם סקל"א].

י. מגירת שולחן או ארון שיצאה ממקומה.

א. מגירת שולחן שיצאה ממקומה, אם יש לה חלל טפח, אסור להחזירה למקומה, משום עשיית אוהל.

ב. אך מגירת ארון שגם לאחר שיצאה ממקומה עדיין עומד כל החלל שבתוכו לשימוש ונשאר עליו שם אוהל, אין בהכנסת המגירה משום עשיית אוהל. [מ"ב שם סקמ"ח, שש"כ שם הע' פה, שולחן שלמה שם כד, ח. יש לעיין בארזו כל מיטה במיטות משולשות, כשיצא ממקומו לגמרי, האם נידון כמגירת שולחן דסוף כל סוף אין למיטה שלוש מחיצות, או מחשבים את הקיר לדופן שלישי והוי כמגירת ארון].

דיני צידה וחובל בבעלי חיים

כדי להגן על עצמו מפני הקור, או מפני איזה צער, מותר, דצידת צפור דרור גם בבית קטן הוי מדרבנן כיון שאינו יכול לתפסם בריצה אחת, ובמקום צער לא גזרו רבנן, אמנם מתחילה ינסה להפריח הציפור, ואם אינו מצליח יכול לסגור החלון. [מ"ב שם סק"ה, קצוה"ש סק"א סקט"ו].

ג. חיות ועופות שנכנסו לבית האם מותר לסגור החלון.

א. בבית גדול שצריך לצודם שנית ואיסור צידתם דרבנן, דינן כדין ציפור הנראה לעיל, ובבית קטן שאיסור צידתם מן התורה, אסור לסגור החלון בכל האופנים. [מ"ב שם].

ב. עכבר הנכנס לבית, מסתבר שמותר לסגור את דלת הבית, דאין לאסור צידה במקום שאינו ניכר כלל, וכמו שמותר לסגור דלת הבית אפילו אם ניצודים שם זבובים קטנים. [הגרש"ז גרוס מ"ב למעשה ערצ"ט. ע' מגילת ספר סכ"ד ס"א].

ד. תוספת אוהל קבוע או ארעי וסתירתם. ודין סכך הסוכה שזו ממקומו.

א. אם היה סוכך פרוס מבעוד יום לרוחב של טפח אחד לפחות, מותר להוסיף עליו ולפרסו לגמרי בשבת. [שו"ע שם ס"ב].

ב. צריך להיזהר שלא לסתור הטפח שהיה פרוס כבר מערב שבת. [שו"ע הרב שם סט"ז].

ג. מה שהותר להוסיף על אוהל הוא דווקא באוהל ארעי, דבאוהל קבוע אסור להוסיף שום תוספת, ולכן סכך הסוכה שזו ממקומו ונעשה שם חלל אסור לתקנו ולהחזירו למקומו, דכיון שנעשה לשמונה ימים נחשב לאוהל קבוע. [משנה ברורה סימן תרל"ז סק"א, וכתב שם דע"י נכרי מותר לכסות את כל הסכך אם נפל].

ה. דין כסא נוח. שולחן מתקפל. לול תינוקות. הארכת שולחן.

א. מותר לפתוח כסא נוח, שולחן או מטה שמתקפלים, וכן לול תינוקות בלי ברגים, דהוי כאוהל מוכן מערב שבת.

ב. וכן מותר להגדיל ולהאריך את השולחן בעזרת המדף המיוחד לכך. [שו"ע ומ"ב שם ס"ה, שש"כ פכ"ד סכ"ג].

ו. גג המחובר בצירים. גגון עגלה. כיסוי ניילון לעגלה.

א. גג המחובר בצירים כגון של מרפסת סוכה, מותר לפתחו או לסגרו בשבת, ואין בו משום איסור עשיית אוהל, דהוי כדלת הבית שמותר לפתחו ולסגרו בשבת. [שו"ע סימן תרכ"ט].

ב. וכן מותר לפתוח ולסגור גגון של עגלה שהיה מחובר על גבה מערב שבת. [חזו"א ס"ב סק"י]. אך לחבר הגגון לעגלה בשבת עצמו אסור. [שש"כ פכ"ד ס"ג].

ג. כתב בשו"ת שבט הלוי [ח"ג סנ"ד] מותר לפרוס ניילון על גגון העגלה מפני הגשמים, אולם אם לא היה הגגון מחובר לעגלה מערב שבת אסור לפרוס עליה הניילון משום איסור אוהל.

ז. להניח פלטת שולחן, או דיקט על מטה, כשיש להם ד' רגלים.

א. שולחן שיש לו ארבע רגלים מותר להניח עליו פלטת עץ ואין בו משום איסור אוהל, כיון שאין משתמשים באויר שתחתיו. [שו"ע שם ס"ג, ובש"כ פכ"ד הע' סח הביא סברת הגרש"ז שמה שמניח שם את רגליו לא מקרי משתמש באויר דאין לו ענין שרגליו יהיו דווקא באויר שתחת השולחן].

ב. ודוקא רגלים שעביים פחות משיעור טפח, דברגלים שעביים לפחות טפח, דינם כשולחן שיש לו ד' מחיצות שכתב השו"ע דאם רוצה להניח את הפלטה עליו צריך לעשותו בשינוי מימות החול, דהיינו שיביא קודם הפלטה ואחר כך יכניס הרגלים תחתיו. [שש"כ שם ס"ט].

ג. ויש אומרים דמותר להניח פלטה על רגלי השולחן ללא שינוי גם ברגלים שעביים טפח, דדוקא בשולחן שעומד על גבי מחיצות ממש הצריך השו"ע לעשות שינוי. [הגרש"ז גרוס הו"ד ב"מ למעשה ע' רעח, וכן דעת הגר"מ סירוטה].

ד. דיקט של מטה, כתב הביאור הלכה [שם ד"ה מטות שלנן] שלכתחילה טוב להחמיר שלא להניחה על גבי רגלי המטה בשבת כיון שדרך העולם להניח

א. צידה האסורה מן התורה ומדרבנן.

צידה האסורה מן התורה הוא דווקא כשנתקיימו בו תנאים הללו. [א] שצד חיה או עוף לתוך מצודה. [ב] שצדם לתוך בית קטן, שאין צריך לצודם שנית, והיינו שיכול לתפסם בריצה אחת בלי לנוח באמצע. [שו"ע ומ"ב סימן שט"ז ס"א. ובצפור דרור עיין מה שכתבנו להלן סעיף ב].

ג] שבמינו ניצוד, דהיינו סוג בעל חי שדרך העולם לצודו. [שם ס"ג].

ד] שצדם לצורך גופם או עורם. [שם ס"ח].

ה] הפורס מצודה ובשעת פריסתו נכנס הבעל חי לתוכה. [מ"ב סק"ח]. ואם לא נתקיימו תנאים הללו, באופנים שונים יש בהם איסור צידה דרבנן, וכדלהלן.

ב. ציפור דרור שנכנסה לבית האם מותר לסגור החלון.

אסור לסגור החלון, גם אם אינו מתכוין לצודה, אך אם רוצה לסגור החלון

שבת קודש

ספר ויהלום

לבשי בגדי תפארתך לבישת בגדי שבת

שבת של חול

לא היה זה ארוע שגרתי בסדר יומם של התלמידים, להסב עם האחים הקדושים הרבי רבי אלימלך מליזענסק והסבא-קדישא רבי זושא מאניפולי זכותם תגן עלינו לשלחן שבת שנערך בסתם יום של חל.

באותו יום שנערך בו סגדת השבת לא הייתה עת רצון מיוחדת, אלא יום חל רגיל כשאר כל ימות החל. ולגדל הפלא, היו האחים הקדושים מסבים לשלחן שבת ערוך לתפארה, מפה חגיגת פרושה על השלחן שעליו מנחים מאכלי ערבות ומיני מטעמים, נרות ארבים בפמטות הכסף השבתיים, ופיהם מלא שירה כים לזמר בשבחין בזמירות שבת.

אותה שאלה עתיקת יומין, תמיהת בעלה של האשה השונמית 'מדוע את הלכת אליו היום, לא חדש ולא שבת?', חזרה ונעורה אצל הנוכחים: מה ראו האחים הקדושים ללבש ביום סתמי של חל את מלבושי הכבוד ובגדי החמודות של השבת, וכל הליכותיהם כמנהג גוברין יהודאין ביום המנוחה? רק האחים הקדושים ידעו את סוד הדבר: זה ערך ועדנים שעלה בהם הספק מה טיבה של אותה קדשה יתרה בה חשים הם בשבת המלכה, האם תחושה זו היא אמתית ונכונה, ומקורה טהור מנעם הנשמה היתרה וקדשת היום, או שמא, חלילה, התעוררות זו אין תוכה כבדה, וכל כלה של תחושה זו לא באה אלא מפני מסכת ההקנות המרבה קדם השבת ועצם ההנחה ביום השבת?

נמנו וגמרו האחים לעשות מעשה ולהעמיד את עצמם במבחן של ממש: יקבעו לעצמם יום אחד מימות החל אשר בו יכינו את עצמם בסלודין בסדר הכנותיהם הקבוע ליום השבת, ובאותו יום יאמרו קבלת שבת, יאכלו סעודת שבת במאכלי ערבות וזמירות ותשבחות, ולא יהא דבורם ביום זה בדבורו של חל, וכן על זה הדרך עד שכל הליכותיהם יהיו כשל שבת ממש. ובזאת יבחנו: אם ביום זה לא ירגישו התעוררות כפי שהם מרגישים בשבת, אות הוא שהרגשת קדשת השבת היא אכן נכונה ואמתית, אולם אם ירגישו ביום חל את אותה התעוררות שהם מרגישים מדי שבת בשבתו, הרי שתהיה זו ראיה לסתר את כל רגשי הקדש שחשים הם בשבת, ויתגלה שאפלו בימות החל יכולים הם לבוא להתרוממות הרוח והנפש שיש להם בשבת.

ואמנם, כך היה, ולצערם של האחים לא היה גבול: עם תם אותה שבת של חל, ידעו הצדיקים היטב כי אף ביום חל באים הם להתרוממות הנפש, ומרגישים הם בעצמם את קדשת השבת על כל פרטיה ודקדוקיה, והרי זו הוכחה ברורה שכל עבודתם בשבת קדש היא מהשפה ולחוץ, והרוממות שהם חשים אינה כלל מחמת קדשת השבת.

בשברון לבו פנה רבי אלימלך ושאל את אחיו רבי זושא: "זושא, מה אנו עושים עתה, אחרי השבר הגדול אשר השברנו בשטדעה לט האמת הנואבת?" ענה רבי זושא: "אלימלך, הבה נלך לעיר מעזריטש, אל המגיד הגדול".

תכף ומיד ארזו האחים הקדושים את צקלונם ויצאו לדרכם מזריטשה. ויהי

בבואם לא אחרו רגע, ומיד נכנסו ובאו אל הקדש פנימה, ותנו את שברון לבם ומירדות נפשם על כל מה שעלה בידם.

ענה להם המגיד הגדול ממעזריטש בפנים שוחקות: "תנוח דעתכם ואל יפל לבבכם. הלא בודאי לבשתם לטפכם את בגדי החמודות של השבת, ואף ענדתם עטרה לראש צדיק את כתר הישועה – השטרמל. דעו לכם כי אין כל פלא שהרגשתם את קדשת השבת בימות החל, כי בכחם של מלבושי השבת, הקפוטה והשטרמל, לעורר את קדשת השבת ולהזריח את אורה אף לימות החל!"

את הספור המפלא כתב הגאון רבי אריה מרדכי רבינוביץ זצ"ל, רבה הראשון של בני ברק, בספרו 'כתר יהודה', כפי ששמעו מאביו ששמע בן מדודו זקנו, הרב הקדוש רבי אברהם מפודיסוב זי"ע.

גם בספרו 'זכותא דאברהם' חזר רבי אריה מרדכי על הספור, והוסיף את ששמע מחסיד ישיש מחסידי צאנז, אשר ספר על אותה פעם בה ערך רבו הרב הקדוש רבי חיים מצאנז זי"ע את שלחן הטהור ביום רביעי לרגל סעודת מצוה, ודבר הרבה על קדשת השבת.

התלהב הרבי כל כך, עד שכשגמר את הסעודה ופנה ללכת מהשלחן אמר לכל המסבים 'שבת שלום', עד שלכל החסידים שנכחו בשיש נדמה היה שערב שבת קדש היום, ואותו ישיש בעצמו הלך לאכסניו לקחת בגדים נקיים והלך לטבל לכבוד שבת קדש. בלכתו פגש עוד אחד מנוכחי השלחן שגם הלך למקוה לטבל, ורק כשבאו לבית הטבילה וראו כי אין שם איש נודעה להם טעותם.

כך פעלה עליהם ההתלהבות של הרבי מקדשת השבת עד שהיה נדמה להם שהיום ערב שבת.

בהדר ובגאון

בשורות הבאות רצוננו להתחסס לאותם אנשים מבני ישראל, להם זמנה ההשגחה לדור בקרבת בני נכר מקרב אמות העולם, ואצלם ענין לבישת בגדי השבת הוא מסירות מיוחדת מדי שבת בשבתו.

לכאורה, לב מי לא יגיל וישמח ללבש בערב שבת בגדים חגיגיים ומזהירים ולצאת עמם לתפלה בבית הכנסת ברב עם, כשהכל לבושים במיטב המחלוצות והאווירה שמחה ומענגת מקדשתה של השבת...

שוטה הדבר אצל אלו הדדים בין הגוים. כי בזמן שבערי היהודים מתקבל שנוי הבגדים לכבוד השבת בכבוד ויקר, המתהלך ברחובות הגוים כששטרמל פרוותי לראשו וקפוטה שחורה לגופו נראה מוזר ותמוה מאד, ועלול אף לגרם לזלזול ולצחוק בעיני העוברים ושבים.

בנוסף, פעמים שבגדי השבת לצנינים הם בעיני האמות הנואבות על מנהגם של בני ישראל לנהג בגאון את מנהגי דתם, ומביאים מדר בלבבות היהודים החפצים לשמר בקפידה על מסרת דתם מימים ימימה, ללא כל פחד מפני התנכלות כל שהיא מצד הנכרים.

במקומות אלו, עמדו לבני ישראל בכל הדורות צדיקים וקדושי עולם, שבנעם פיהם הרעיו טללי תקוה על תלמידיהם, ותנו להם עז ותעצומות רוח לקיים את מנהג ישראל ללבש בגדי שבת למרות החשש שבדבר ואי הנעימות הכרוכה בכך, ומינתר לצין ש'לפנס צערא אגרא' (אבות פ"ה מ"ג), ואותם אנשים האוחזים במנהג אבותיהם למרות הקשי הכרוך בכך, ודאי שכרם גדול מן השמים לאין ערך.

מילין יקירין ויהודים נפלאים מלוקט
מדברות קדשו ותורתו של
רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מילה תא חז תא

חזתא דאורייתא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

קול תורה ותפילה מבטל רוע הגזירה

בדבר ומוכיח כי אכן ברצונו של האדם לשוב בתשובה, וכשיש לו את הקול, מוכיח הדבר כי ברצונו היה גם להתענות ולתת ממון בעד נפשו אך אינו יכול מחמת חולשתו וחוסר ממונו, ע"כ דברי מהר"ש מבעלזא ע"ה. ואכן 'צום ממון' בגימטריא 'ערב', שדברים אלו - צום וממון, נצרכים לערב שהוא הקול שיוכיח עליהם שהסיבה שלא עשה אותם היה מחמת חולשת גופו וחוסר ממונו, וכשנותן קולו בקול תורה וקול תפילה הקול ערב על הצום והממון.

עפ"י הדברים הללו פירש הרב מסאסוב, **זאת חוקת התורה אשר ציוה ה' לאמר**, שכאשר האדם משמיע קולו בתורה ותפילה אות הוא כי ברצונו לקיים את כל דברי התורה ולהגות בה יום וליל, אך לא תמיד הדבר באפשרותו. נמצא פירוש **זאת חוקת התורה אשר ציוה ה'** מהי החוקה המורה על רצונו של האדם לקיים את כל התורה כפי אשר ציוהו ה', **לאמר** יאמר בפיו שילמד ויתפלל, אז יעשה קול התורה והתפילה ערב ויוכיח 'הקול' על כלל חוקת התורה.

תשובה תפילה וצדקה כרוכים זה בזה וכשהם כאחד יהיה בטוח שיגזר דינו לטובה

האדם נצרך לשלשה דרכים אלו 'תשובה תפילה וצדקה', אך אם מקיים רק חלקם, עליו נאמר (תהלים צב ז) 'איש בער ולא ידע' - 'בער' גימטריא 'צום ממון', וכסיל לא יבין את זאת' - 'זאת' גימטריא 'צום קול ממון', שהכסיל אינו מבין שנצרך לכל השלושה. וכשאדם מקיים את שלשתם יכול לבוא אל הקודש כנאמר (ויקרא טז ג) 'בזאת יבוא אהרון אל הקודש', 'בזאת' - צום קול וממון, יבוא אל הקודש ויתרצה אל בוראו. כן נדרש (חיד"א חומת אנך בראשית לב יא) 'אם תקום עלי מלחמה בזאת אני בוטח' (תהלים כז ג), 'בזאת' כשיש בידי שלושה דברים אלו הרמזים ב'זאת' אז 'אני בוטח' בידועי שהם יעמדו לימיני לסמכני.

המעבירין את רוע הגזירה עולים בגימטריא 'צום קול ממון', שהם ג' הדרכים בהם יתרצה עבד אל אדוניו, ועולים בגימטריא 'זאת'. והנה, ב'צום' יכול אדם להצטדק ולומר כי אין בכוחו לענות גופו. כן בממון יתכן שאין לו לאדם ממון לכפר על נפשו. אך 'קול' תורה ותפילה, מי יכול להצטדק ולומר שלא היה בידו. ועל כך 'השמיעיני את קולך' קול תורה ותפילה, 'כי קולך ערב' שהקול ערב

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט ב). פירוש נאה כתב על כך **הרה"ק רבי יוסף דוד מסאסוב ע"ה בספר עצי לבנון**, תחילה הקשה מה בא להוסיף הכתוב באמרו 'לאמר', די אם יאמר 'זאת חוקת התורה אשר ציוה ה''. ופירש על פי מאמר **הרה"ק השר שלום מבעלזא ע"ה** על הפסוק (שיה"ש ב יד) 'השמיעיני את קולך' כי קולך ערב, דהנה ידוע (של"ה כי תצא תורה אור אות ו') 'תשובה תפילה וצדקה'

מילתא דפליאה

התורה מכפרת כמו שעת מיתה

זאת התורה אדם כי ימות באהל וגו' (יט יד). דרשו חז"ל (ברכות סג): אין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה. חידוש גדול כתב **הרמ"ע מפאנו ע"ה** (עשרה מאמרות חיקור דין פכ"ב), כיון שאדם ממית עצמו על התורה הרי היא מכפרת עליו כמו בשעת מיתה. ואף על פי שיש כמה מיני עבירות שאין התשובה לבדה מכפרת עליהם, כמו שסידרו חז"ל ארבעה חילוקי כפרה (יומא פו.), ויש מהם שאין התשובה מכפרת עד שעת מיתתו של אדם [כשיש בידו חילול ה' החומר מכולם, כמו שנאמר (ישעיה כב יד) 'ונגלה באזני ה' צבאות אם יכפר העון הזה לכם עד תמותו']. הרי שיש עבירה חמורה שאינה מתכפרת עד למיתה ואין לנו חמור מחילול ה' (רש"י ומהרש"א), מכל מקום התורה שנאמר בה 'אדם כי ימות באהל', ודרשו שאין התורה מתקיימת אלא במי שממית עצמו עליה, ממילא גדול כח הכפרה שבה שמכפר כמו המיתה. בכך יתבאר דברי **השערי תשובה לרבינו יונה ע"ה** (שער ד אות טז), שהגם כי על עוון חילול ה' אמרו שאין כח בתשובה ויום כפור עם היסורים למרק כפרתו, אלא כולם תולים ומיתה ממרקת, מכל מקום רפואתו היא שיעסוק תמיד לקדש את השם יתברך, או שיתמיד להגות בביגעת התורה, וסמך לדבר מה שנאמר (שמואל א' ג יד) 'אם יתכפר עון בית עלי בזבח ובמנחה', בזבח ובמנחה אין מתכפר אבל מתכפר בדברי תורה (ר"ה יח). ואף על פי שעוון בני עלי היה בו חלול הקדשים מעין חילול ה', מכל מקום הועיל לימוד התורה לכפר עוונם.

וראה עוד בספר **עיר בנימין** (ירושלמי יומא פ"ח ה"ד) שהלומד תורה מסייעת לו התורה להשלים כפרתו [והטעם שלא נכתב בין אותם חילוקי כפרה לפי שזו היא כפרה בלי עונש וצער ואינו כאותם שנמנו שם בגמרא], כמו שאמרו (מנחות קי). כל העוסק בתורה אינו צריך לא עולה ולא מנחה ולא אשם, וכן אמרו (ברכות יט). תלמיד חכם שעבר עבירה כלילה אין להרהר אחריו ביום כי בודאי עשה תשובה, ואף שעבירות חמורות אין התשובה לבדה ממרקת, מכל מקום תורתו מסייעת בידו למרק הכפרה תיכף ומיד שעשה תשובה.

ברזא דאח"ד

רמזים נפלאים על סדר הפרשה

תכסיסי מלחמת היצר

היצר הולך עם האדם קודם העבירה להנעים לו את החטא אך לאחר מכן לוקח את האדם בשביו

אומר המגיד מדובנא - כך היא גם דרכו של היצר הרע, קודם שחטא האדם הרי שהוא הולך לפניו להראותו הדרך אשר ילך בה, וכיצד יוכל להשיג הנאה זו ואחרת, ולא זו בלבד אלא שהוא מאיר לו את דרכו ומראה לו כמה נעימות ועריבות תהיה לו בדבר העבירה. אמנם אחר המעשה, לאחר שכבר חטא, מהפך דרכו, אז הולך הוא אחורי האדם עם חרבו, כדברי חז"ל (ב"ב טז). 'ורד ומתעה ועולה ומרגיז, נוטל רשות ונוטל נשמה'.

וזו היא בקשתנו בתפילת הערב שהוא זמן המועד להסתת היצר: 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', שיסיר ה' את השטן הוא יצר הרע (שם), גם 'מלפנינו' שלא ימשכנו בדברי חלקלקות לעבירה ח"ו, וכן גם 'מאחרינו' שלא יקחנו שבויים בידו ויביאנו אל העונש ח"ו.

דרך ג' - היצר מסית את האדם באופנים שונים לפי מצבו ושנותיו

עוד אפשר לבאר זאת בדרך אחרת, כי היצר הרע בא להסית את האדם מילדותו עד זקנותו, ובכל זמן שמגיע, משכנע ומסית את האדם כפי מצבו באותה העת, וכמו שרואים בגמרא (סוכה נב). 'כל הגדול מחבירו יצרו גדול הימנו', שלכל אחד מוצא היצר תחבולות שונות ומשונות ללכודו ברשתו, ובכל האפשרויות שרק יכול, במחשבה דיבור ומעשה.

כי לא הרי נערותו של אדם כזקנותו, בנערותו יש בו רתיחת הדמים ועבודתו בבחינת מעשה יכולה להיות ביתר שאת, אך מנגד מחשבתו של אדם אינה כשל ימי הזקנה, שבימי הזקנה דעתו מיושבת עליו ויכול לעבוד את ה' ביישוב הדעת, ואילו אז בבחינת המעשה קשה לו יותר. וכן להיפך חלילה במעשה אשר לא ייעשה, כל אחד וכוחותיו של אותה העת, וכנגד זה מתייצב היצר בכל האופנים למנוע מדרכי חיים.

כן גם בראשית חיו מגיע היצר ואומר לו 'חטוף ואכול' עוד יגיע זמן שבו תשוב בתשובה, אך בימי הזקנה קופץ עליו ומבאר לו בטוב טעם עד כמה אבוד הוא ולא יתכן לשנות מעשיו שנהג בהם כל ימיו ובכך מייאשו מלשוב בתשובה.

דרך א' - 'מלפנינו ומאחרינו' קודם המצוה ואחריה

בדבריו תבואר הבקשה הנאמרת על ידינו בכל ערב בברכת השכיבנו 'והסר שטן מלפנינו ומאחרינו', שיש לתת טעם בהבנת פישרה של בקשה זו שאין דומה לה בתפילה אחרת. אך לאור דברי רבי מאיר ע"ה ביאר הרה"ק האמרי יוסף מספינקא ע"ה (חוקת ד"ה ואגב) כי הבקשה שנוכל להינצל מעצת היצר הרע בעת שבא בטענותיו הן לפנינו - קודם שנעשה את המצוה יסיתנו להימנע מחמת פחיתותנו, והן 'אחרינו' - לאחר שעושים אנו המצוה יבוא לעורר גאוה בליבנו כדי להפסיד שכרה של המצוה, ועל זאת מתחננים אנחנו אנה הסר שטן ועזור לנו לגבור עליו 'מלפנינו ומאחרינו'.

דרך ב' - קודם העבירה מראה נעימותה ואחר העבירה מעיד עליה לעונשו

עוד כמה וכמה דרכים נאמרו בזה, ואלו ואלו דברי אלוקים חיים, כשכולם קיימים בו בשטן המשטינו, ועל כל אלו הפירושים מפילים אנו תחנונינו: 'והסר שטן'.

בכתבי המגיד מדובנא ע"ה (אוהל יעקב בחקותי ד"ה מדרש וזכרתי) ביאר זאת בדרך משל: תפקידו של שומר נחלק לשני פנים ומצבים. יש ההולך עם שומר וסיבת נוכחותו של השומר היא לכבודו של האדם, אך יש שהולך עם שומר כשתפקיד השומר לרעת האדם המלווה. לדוגמא, כאשר עשיר מזמין איש אורח והגון, ישלח קודם את משרתו לבית האכסניה לבקש מהאורח שיואיל להתלוות אליו לסעודת הערב שהעשיר עורך לכבודו. במקרה כזה יבוא האורח כאשר המשרת הולך לפניו לכבודו עם פנס בידו, כדי לפלס לו דרך ולהאירה לבל תיכשל רגל האורח הנכבד במכשולים ומהמורות הנמצאים בדרכו ויוכל להגיע בנעימות ובשלווה לסעודת הפאר שנערכה לכבודו.

לעומת זאת, יש ויבוא נוגש לתפוס את האדם המבוקש לשלטון, ויקחהו וילך עמו להביאו אל בית האסורים. ההבדל ביניהם, כי כשהולך השומר לכבודו של האדם הרי שהוא פוסע לפניו להראותו הדרך, אך כאשר מתפקיד השומר לשמור פן יברח המבוקש מידי, אז הולך הוא מאחוריו, להביט ולפקוח עין שלא ימלט מידו.

זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר (יט, ב). לפי שהשטן ואומות העולם מונין את ישראל מה המצוה הזאת ומה טעם יש בה, לפיכך כתב בה 'חוקה', גזירה היא מלפני ואין לך רשות להרהר אחריה (רש"י יט, ב).

מאחר והתורה אומרת 'חוקת התורה' הרי שמכאן יש לנו ללמוד תוצאות חיים לקיום כלל התורה והמצוות.

וכך דרש הרה"ק רבי מאיר מפרמישלאן ע"ה: מדרכו של היצר הרע שקודם המצוה בא הוא לאדם ואומר לו מה המצוה הזאת, כלומר, מה לך כי תעשה מצוה זו ומה תרוויח בה. נדמה זאת לאמירות הפנימיות שלוחש היצר הרע לכל אדם קטן כגדול ואומר לו 'הכיצד תוכל לפעול נחת רוח בעשיית מצוות ה', הבט במעשיך וראה עד כמה אינך ראוי כלל וכלל לגשת אל הקודש, ובוודאי שאינך ראוי לפעול נחת רוח לה' באמצעות התורה והמצוות, כי מה ערך יש לעבודתך' וכו' וכו' בדרכים שונות ופתלתלות.

והנה, משאך מסיים האדם לעשות את המצוה בהתגברות על היצר, הופך היצר הרע את עורו ונעשה משבח ומהלל את האדם מה טעם יש בה, זכור נא איך עשית המצוה והרגשת טעם מתיקות המצוה, ובכוונתו להגדיל בעיניו את מעשה המצוה שעשה כדי שיבוא מכך לגאוה.

אך התשובה לכך היא, קודם המצוה יאמר לו גזירה היא מלפני, אני עושה את המצוה כי כך ציוני בוראי, וגם אם לטענתך אין טעם במצוה זו בשעה שאני מרוחק ומשכך לא אוכל לעשות נחת רוח לפני בורא עולם, אך איני מביט וחושב ומהרהר בכלום, כי כך ציוני בוראי ויוצרי לעשות מצוה זו אף אם איני מבין וראוי לכך, אם כן ברי ונהיר הדבר כי אשמע לציוני בוראי מאשר לשמוע לטענותיך אף אם יש בהם מן ההיגיון.

לאחר המצוה עת שמגיע היצר הרע ומנסה להכניס בו גאוה, או אז יאמר לו ואין לך רשות להרהר אחריה, אין בידי להרהר לאחר המצוה כאילו ועשיתי מעשה שיש בו כדי להתגאות, כי עד כמה שיעשה האדם המצוה בהידור, הרי זה כאין ואפס כנגד מה שחייב אדם לבוראו, וכשלא ירהר אחריה לא יבוא לידי גאוה.

בשעת הנסיון לוקחים כל המדרגות

הבורא יתברך, כי ההרגל נעשה טבע שני כנודע, לכן אף שלוקחים ממנו המדרגות ומסתלק ממנו הדעת בשעת הנסיון וכו', הוא עומד בניסיון, כי אומר, אף שכעת אין אני מכיר כל כך רוממות הבורא יתברך וגם גודל פחיתות וגנות העבירה, מכל מקום יודע אני בבירור שאתמול השגתי וראיתי באספקלריא המאירה גודל אלהותו יתברך וגודל גנות ופחיתות העבירות וכו', ועל יד זה הוא פורש גם עתה מעבירה ומקבל עליו עול מלכות שמים באהבה, עד כאן לשון קדשו. וכמו שאמרו צדיקים ע"ה כי נשאר אצלו 'קיסטא דחיותא' דהיינו נקודת חיות שהיא היראת שמים שלו, ואז הוא נבחן אם יעמוד בניסיון מאימת בוראו.

אין לו לחשוש שמא יקחו לו גם את יראת השמים שלו

אולי אפשר לומר שזו הכונה בדברי הגמרא (סוטה ג.) 'אין אדם עובר עבירה אלא אם כן נכנס בו רוח שטות', שלא יחשוב האדם כי בעת ניסיון לוקחים ממנו הכל וגם את האמונה ויראת השמים שלו ויתמה, כיצד אעבור את הים הגדול הזה, לכך באים ואומרים חכמים, בכך שממעטים ממנו ההשגות שלו עדיין אינו חוטא, ומדוע, כי משאירים בו את היראת שמים שבה עמל והתייגע מעצמו ללא סיוע משמים, שהרי הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים, ולכן כל עוד לא נכנסה בו רוח שטות יכול הוא להתגבר על הניסיון ולא לחטוא, ורק כאשר יורד עוד מדרגתו ומאבד את הדעת והאמונה בה' ונכנסה בו רוח שטות אזי מגיע לחטא.

בכל מעשה טוב שעושה ירגיש שזה ניסיון משמים

על כן הנדרש מהאדם הוא שיהיה מוכן תמיד לעמוד בכל ניסיון שהקדוש ברוך הוא שולח לו, ויקבל אותו באהבה וברצון ועל ידי זה יזכה לסיעתא דשמיא. ולא רק בזמן שהקדוש ברוך הוא מנסה אותו צריך להשתדל לעשותו באהבה וברצון, אלא גם בכל מצוה ותורה ותפילה, וכל מעשה טוב ומעשה חסד וכל פעולה כלשהי, ירגיש בנפשו כי גם זה ניסיון שהקדוש ברוך הוא מנסה אותו איך מקיים המצוה או התפילה והתורה או מעשה חסד, ולראותו שעושה בכוונת הלב, ברצון וברעותא דליבא, הכל למען שמו באהבה, ובלתי לה' לבדו, ואין עוד מלבדו.

בעת הניסיון נשאר רושם קדושה משעת ההארה

ואם תאמר מה לי בידיעה זו אם בשעה שיש ניסיון מסלקים כל המדרגות ונסתרת חכמת נבוניו, ואף אם אדע בזו השעה שבכל מקום ומצב נמצא ה' יתברך הטוב ומטיב - בשעת הניסיון גם ידיעה זו נסתרת. וכיצד אפוא יכול האדם להצליח לעמוד בניסיון אם לא נשאר אצלו מאומה, אולם מה שנוטלים ממנו הם רק דרגות הקדושה שזכה להם על ידי סיעתא דשמיא, אבל הענינים שמסר נפשו עליהם, ועמל והתייגע בשבילם, אלו תמיד נשארים אצלו ולא נוטלים אותם ממנו. וזו יראת שמים שלו שעליה נאמר 'הכל בידי שמים חוץ מיראת שמים', והוא התאמץ בכל עת להשיג יראת שמים, זה נשאר בידו ומגן בעדו.

כדי שתישאר בנו הקדושה בעת ניסיון שנשאר האדם רק אם יראת השמים, השיא אותנו הרה"ק רבי שמעלקא מניקלשבורג ע"ה עצה הוגנת, וכך שמע ממנו האורח לחיים ע"ה (פר' וירא ד"ה וישכם): ענין הניסיון שלוקחין מן האדם האמונה, רק 'שמן תורק שמך' (שיה"ש א ג), כמו שמערין שמן מכלי אל כלי ריחו נודף, אף על פי שהכלי ריקן, כך כל דבר שבקדושה, אף על פי שמסתלק נשאר רשומה, ומזו הרשומה שנשאר באדם בעל הניסיון, צריך לחזק האדם את עצמו מאוד עד שיעמוד על הניסיון, דאם לא כן מה חידש. ידיעה זו היא שעמדה לאבותינו הקדושים אברהם יצחק ויעקב ועימם יוסף הצדיק ע"ה שהאמונה שלהם הגינה עליהם ונשארו בתמימותם לבורא יתברך.

אמנם איני מבין עתה פחיתות העבירה אך אתמול ידעתי וראוי להאמין לעצמי

וכך האירנו הרה"ק משולם שרגא פייבוש מברעזאן ע"ה שכתב בספרו שפת אמת (פר' וישב ד"ה ויבוא), אחר שהביא דברי הבעל שם טוב ע"ה שבשעת ניסיון לוקחים מהאדם את מדרגות הקדושה וההשגות שלו, והקשה: אך במה יש להאדם כח להתגבר לעמוד בהניסיון, הוא מהרושם של עבודתו שבתחילה, כי מי שבאמת עיקר רצונו לעשות רצון אביו שבשמים והולך כל היום בהשתוקקות ונפשו חתה לה', הוא קונה קנין בנפשו שלא לעשות רק מה שהוא רצון

עשרה נסיונות נתנסה אברהם אבינו עליו השלום ועמד בכלם, להודיע כמה חבתו של אברהם אבינו עליו השלום. (אבות פ"ה, מ"ג).

מובא בספרים הקדושים שבזמן ניסיון לוקחים מהאדם את המוחין וההשגות שלו ברוחניות, ומסירים ממנו את ההרגשה שחי בה בידיעה כי יש השגחה בכל רגע, שכן אם ישאר באותה מדרגה יכול בקלות לצלוח את הניסיון, שהרי מי פתי יעבור על דברי מלך עליון אשר מלכותו בכל משלה ואין נסתר מנגד עיניו, ולכן כדי לנסות את האדם לוקחים ממנו את כל המדרגות וההשגות שיש לו. וזה מה שכתב בתשואות חן (פר' ויחי): ניסיון הצדיקים בעת שהוא בקטנות כשאוחז דרכו נצרך ונבחן לצדיק באמת, כי כשהוא בבחינת הגדלות יש פתחון פה לשטן לומר 'הלא אתה סכת בעדו' (ראה איוב א'), וכמו שאמר הבעל שם טוב זלה"ה שבעת הניסיון לאדם הוא בבחינת הסתלקות הדעת.

אך מה שנשאר אצלו שעל ידו יכול לעמוד בניסיון היא רק הבחירה ביראת ה', כלשון קדשו של המאור עינים (פר' וארא ד"ה וארא): והניסיון הוא שמסלקין ממנו ההתקשרות שהיה קשור בה' יתברך על ידי הדעת בעת שבא לידי ניסיון, ונשאר אצלו רק הבחירה, כי לולא זה לא היה נקרא ניסיון, כי בודאי על ידי ההתקשרות אחז צדיק דרכו, עד כאן לשון קדשו.

ובסגנון אחד כתב העבודת ישראל (פר' וירא ד"ה ויקרא): בשעת הניסיון כשמנסה הקדוש ברוך הוא את האדם בדבר, מסתמא בזו הרגע כביכול מסתיר קדושתו וממעט השגת האדם אשר היה לו מקדם, כי לולי האדם יהיה ברור וצלול בשעת הניסיון כמקדם, לא היה הניסיון נחשב לכלום, ובודאי אין תימה מי שיודע שעומד לפני מלך גדול ונורא שלא ימרוד בו והוא רואהו. אמנם ענין הניסיון שמסתלק בהירות האדם והרי הוא בא לידי ניסיון וכובש יצרו באמונתו ומתחזק לשוב לבוראו, אז הוא נקרא עומד בניסיון.

זה עיקר הניסיון שהיה לאברהם אבינו ע"ה בעת העקידה שכתוב בו (בראשית כב ד) 'וירא את המקום מרחוק', כי הקדוש ברוך הוא הנקרא 'מקום' נראה לו לאברהם כאילו הוא מרחוק, ולא היה אברהם אבינו ע"ה יכול לדבק עצמו במדרגתו הראויה לו, וזה היה עצם הניסיון שלו שנסתלקה ממנו מדרגתו, ועם כל זה התגבר באמונתו לקיים דבר ה'.

אֶלְדָּנוֹת

פֶּרֶשֶׁת חֻמַּת

לְעַמּוֹן עֵבֶת

כס"ז, ע"א

מִכְרָח שֶׁתְּהָא לֹא אֶמּוֹנָה פְּשׁוּטָה וְשֶׁלֹּא יִקְשֶׁה כְּלוֹם בְּלָבוֹ, כִּי אֶת הַתְּרוּץ אֵי אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג.

סִימָה הֵרָה"ק מִמַּעַז'יבֹז וְאָמַר לְאוֹתוֹ תַּלְמִיד: אֶתָּה עוֹמֵד כְּכֹר בְּקִשְׁיָה שֶׁל שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים מִשְׁעָרֵי בִינָה, וְדַע לָךְ פִּי שֵׁם אֵי אֶפְשָׁר לִידַע הַתְּרוּץ, וְאִם בְּכָל זֹאת תִּתְּעַקֵּשׁ לִידַע וְלַחְקֹר אֶת הַתְּשׁוּבָה, תוּכַל לִפְלֹא ח"ו בְּשֹׂאֵל תַּחֲתִיתִי, וְלִכּוֹן עֲצָתִי נִתְּוֶנָה לָךְ: חֲזֹר בָּךְ וְתִאָּמִין בְּאֶמּוֹנַת אִמּוֹן, וְטוֹב לָךְ כָּל הַיָּמִים. שְׁמַע הַתַּלְמִיד אֶת דְּבָרֵי רַבּוֹ וְחֲזַר בְּתְשׁוּבָה שְׁלֵמָה, וְהִחַל לְהִאָּמִין בְּאֶמּוֹנָה פְּשׁוּטָה.

'אֶמְרִיתִי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי'

אֶת הַסְּפֹר הַזֶּה כּוֹתֵב הֵרָה"ק הַמִּנְחָת אֶלְעִזֹּר מִמוֹנְקָאטְשׁ זִיע"א, וְכוֹתֵב עָלָיו בְּסִפְרוֹ 'דְּבָרֵי תוֹרָה' (מֵהַדוּרָה קִמָּא, אוֹת לֵה): 'שְׁמַעְתִּי מִמִּגִּידֵי אֶמֶת'. וְעַם הַסְּפֹר הַזֶּה פִּרְשׁ אֶת דְּבָרֵי הַמִּדְרָשׁ בְּפֶרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה (בַּמִּדְבָּר רַבָּה יט ב): רַבִּי חֲנַן בֶּן פִּזִּי פִּתְרָה קִרְא בְּפֶרֶשֶׁת פָּרָה שִׁישׁ בָּהּ מִשְׁבְּעָה שְׁבַע: שְׁבַע פְּרוֹת שְׁבַע שְׂרָפוֹת שְׁבַע הַיּוֹת שְׁבַע כְּבוֹסִין שְׁבַע טְמֵאִים שְׁבַע טְהוֹרִים שְׁבַע כְּהֵנִים. דְּהֵינּוּ שֶׁהַמִּדְרָשׁ בָּא לֹאמַר שֶׁפָּרָה אֲדָמָה יֵשׁ בָּהּ סוּד שְׁבַע פְּעָמִים שְׁבַע שָׂהוּא אֲרָבָעִים וְתִשְׁעִי, וְעַל זֶה אָמַר שְׁלֵמָה: עַל כָּל אֵלֶּה עֲמַדְתִּי וּפְרָשָׁה שֶׁל פָּרָה אֲדָמָה חֲקֵרְתִּי וְשֹׂאֲלֹתִי וּפְשָׁפְשִׁיתִי, 'אֶמְרִיתִי אַחֲכָמָה וְהִיא רְחוּקָה מִמֶּנִּי' (קֵהֶלֶת ז כג), שֶׁאֵת שַׁעַר הָאֲרָבָעִים וְתִשְׁעִי עֲדִין אֶפְשָׁר לְהַשִּׁיג, אוֹלָם שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים הוּא קוֹשִׁיָא בְּלִי תְרוּץ, וְעַל כֵּךְ אָמַר שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ שַׁעַר זֶה הוּא חֻקָּה, בְּאֶמּוֹנָה פְּשׁוּטָה וְתִמְחִימָה.

(סִפְר סְפִיר וִיהִלּוּם - לְהַרְבֵּה הַגָּאוֹן רַבִּי מִנְחֵם מִנְדֵּל פּוֹמֶרֶנֶץ שְׁלִיט"א)

מִפְּרֶשׁ כְּבֵר, אֲבָל הָאִמּוֹן לִי שְׁתוּרָה זֹאת חֲדָשְׁתִּי מִעֲצָמִי וְלֹא רִאִיתִיו בְּסִפְרִי זֶה.

שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים

הֵרָה"ק הֵרָבִי ר' בְּרוּךְ מִמַּעַז'יבֹז זִיע"א הֵיָּה לֹא תַלְמִיד אֶחָד שֶׁהָיָה חָכֵם גָּדוֹל. לַיָּמִים הִחַל אוֹתוֹ תַּלְמִיד לַעֲסֹק בְּסִפְרֵי פִילוֹסוֹפִיָּה וְהַעֲמִיק הֵרָבָה בַּחֲקִירוֹת וּדְרִישׁוֹת בַּחֲכָמָה הַפִּילוֹסוֹפִיָּה עַד אֲשֶׁר נִכְנַס בְּמִבּוֹכָה הַסְּפָקוֹת בְּעַמְקֵי הָאֶמּוֹנָה רַח"ל, וְכִיּוֹן שָׁכַן הַפְּסִיק לְבֹא לְרַבּוֹ כְּדִרְכּוֹ. הֵרָה"ק הֵרָבִי ר' בְּרוּךְ רָאָה אֶת כָּל זֶה בְּרוּחַ קָדְשׁוֹ וְנִסַּע לְתַלְמִידוֹ בְּפִתְעָה פְּתָאוּם מִבְּלִי לְהוֹדִיעוֹ קֹדֶם לָכֵן. הַתַּלְמִיד הִמְפָּתַע לְמִרְאֵה רַבּוֹ בְּפִתַּח בֵּיתוֹ, בָּקֵשׁ מִרַבּוֹ לְהִכָּנֵס לְבֵיתוֹ.

מִיד עִם הַכָּנָס הֵרָבִי לְבֵית הַתַּלְמִיד, נִעֲנָה וְאָמַר לוֹ: יָדַעְתִּי אֶת הַמִּבּוֹכָה וְהַסְּפָקוֹת בְּאֶמּוֹנָה אֲשֶׁר טְמוּנִים בְּלִבָּבָהּ, וְזֶה בָּא לָךְ רַק מִחֲמַת שֶׁהַעֲמַמְתָּ יוֹתֵר מִדְּאִי בְּהַתְּבוֹנְנוֹת בַּחֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה, כִּי אֵלֹה הַחֲמִשִּׁים שְׁעָרֵי בִינָה הֵם בְּאֶפְסֹן זֶה: יֵשׁ קוֹשִׁיָא בַּחֲקִירָה, וְעַל זֶה יֵשׁ תְּרוּץ, וְזֶהוּ שַׁעַר אֶחָד. וְכֹאֲשֶׁר מִתְּרַצֵּת זֶה הַקוֹשִׁיָא, מִתְּעוֹרֶרֶת וְנִעֲוָרָה עַל יְדֵי זֶה הַקוֹשִׁיָא נִסְפָּת, וְהַתְּרוּץ עַל הַקוֹשִׁיָא הַשְּׁנִי, זֶה הוּא הַשַּׁעַר הַשְּׁנִי. וְכֵן הַסֵּדֶר בְּכָל שְׁעָרֵי הַבִּינָה, שְׁבָכָל פֶּעַם מִתְּעוֹרֶרֶת קוֹשִׁיָא אַחֶרֶת וְכָכָל שְׁמִתְרַצֵּם אֶת הַקוֹשִׁיָא, הִרִי זֶה שַׁעַר אֶחָד בְּשְׁעָרֵי בִינָה וְכֵן מִתְּעוֹרֶרֶת לְשַׁעַר הַנּוֹסֵף, וְכֵן הוּא הַסֵּדֶר עַד שְׁמַגִּיעִים אֶל שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים, אֲשֶׁר אוֹתוֹ אֵין בִּיכָלֶת אֲנוּשִׁית לְהַשִּׁיג, כִּי שֵׁם יֵשׁ קוֹשִׁיָא עֲמָקָה מְאֹד, וּמִי שְׁמַגִּיעַ וּמַשִּׁיג עַד שַׁעַר הַחֲמִשִּׁים יְכוּל לִידַע רַק אֶת הַקוֹשִׁיָא, וְאֵלֹא אֶת הַתְּרוּץ אֵי אֶפְשָׁר לֹא לִידַע, כִּי אִם יִדְעוּ גַם אֶת הַתְּרוּץ תִּתְּבַטֵּל הַבְּחִירָה, וְלִכּוֹן הָעוֹמֵד בְּשַׁעַר הַחֲמִשִּׁים

אֲשֶׁר צִוָּה ה' - לְאֹמֶר

פֶּרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה פּוֹתַחַת בְּמִלִּים (בַּמִּדְבָּר יט א-ב): 'וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר. זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר דְּבַר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. וְעַל כֵּךְ הוּבָא בְּשֵׁם הֵרָה"ק מֵאֶפְסָטָא בְּסִפְר 'אוֹהֵב יִשְׂרָאֵל' זִיע"א (לִיקוּטִים חֲדָשִׁים, פֶּרֶשֶׁת מִשְׁפָּטִים): נוֹכַח לְבָאֵר (בַּמִּדְבָּר יט ב) 'זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר', כִּי הֵנָּה בְּאֶמֶת יֵשׁ לְצַדִּיקֵי הַדּוֹר כֹּחַ וְשִׁכְלָה לֹאמַר דְּבָרֵי תוֹרָה בְּלִי סוּף וְקַמְעִין הַנוֹבֵעַ. אֶמְנֵם חֻקַּת הַתּוֹרָה וּמִשְׁפָּטֶיהָ הוּא שֹׂאֵין לֹאמַר שׁוֹם דְּבָרֵי תוֹרָה רַק מֵהַ שְׁצִוָּה ה' לֵאמֹר, מֵהַ שְׁנוֹתֵנִים רְשׁוֹת מְלַעִילָא. וְזֶה אָמַר 'זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה', הוּא שֶׁלֹּא לֹאמַר רַק אֲשֶׁר צִוָּה ה' לֵאמֹר וְלֹא זֹלָתָהּ. וְהִבֵּן.

וְיֵשׁ לְהַסְמִיךְ לָזֶה מֵהַ שְׁסִפְר אֲדָמוֹר מִבְּאִיאַן שְׁלִיט"א: אֲמִירַת הַתּוֹרָה עַל יְדֵי הַצַּדִּיקִים אֵינוֹ דְּבַר קָל, וְכִמּוֹ שְׁמִסְפָּרִים מֵהֵרָה"ק מֵאֶפְסָטָא זִיע"א, שְׁפַעַם בְּעַת עֲרִיכַת הַשְּׁלַחֵן כְּשֶׁאֲמַר הַתּוֹרָה נִזְכַּר בְּנוֹ הֵרָה"ק רַבִּי יִצְחָק מֵאִיר מִזִּינְקוֹב זִיע"א שְׁכָּבֶר רָאָה עֵינָיו זֶה מִבְּאֵר בְּסִפְר אֶחָד, וְלֹאֲחֵר הַסְּעִידָה נִגַּשׁ לְאֶרֶץ הַסְּפָרִים וְהוֹצִיא אֶת הַסִּפְר וְאָכַן רָאָה שְׁמָה שֶׁאֲמַר אֲבִיו הִרִי זֶה כְּמַעַט מִלָּה בְּמִלָּה כְּמוֹ שְׁמִבְּאֵר בְּסִפְר זֶה, וְלִקַּח אֶת הַסִּפְר וְעָשָׂה בּוֹ סִימָן וְהִכְנִיסוֹ לְאִבּוֹ עַל שְׁלַחֵנוֹ בַּחֲדָרוֹ, כְּשֶׁנִּכְנַס לְאַחֵר מִכֵּן הֵרָה"ק מֵאֶפְסָטָא לְחֲדָרוֹ רָאָה אֶת הַסִּפְר וּפְתַחֵהוּ, וְהִבִּין מֵהַ הַכּוֹנֶה, וְשִׁלַּח לְקָרָא לְבִנּוֹ רַבִּי יִצְחָק מֵאִיר וְאָמַר לוֹ, הָאִמּוֹן לִי שֶׁאֵת ה'תּוֹרָה' שֶׁאֲמִירַתִּי לֹא רִאִיתִיו קֹדֶם לָכֵן בְּסִפְרִי, אֲכֹן בְּשַׁעַת מַעֲשֵׂה בְּעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הִרְגִּשְׁתִּי שְׁחִדוּשׁ זֶה מִפְּרֶשׁ כְּבֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, כִּי בְּדֶרֶךְ כָּל כְּשֶׁהִנֵּי אוֹמֵר תּוֹרָה וְאֵין מִחֲדָשׁ חֲדוּשִׁים, בְּעַת אֲמִירַת הַתּוֹרָה הִנֵּי מְרִגִּישׁ כְּחֻבְלִי לָדָה, וְעַכְשָׁיו כְּשֶׁאֲמִירַתִּי הַתּוֹרָה לֹא הִרְגִּשְׁתִּי יְסוּרִים אֵלֹה, וּמִזֵּה הַבְּנֵי שְׁדִּבְרִי זֶה

חִידוֹן אֶלְדָּנוֹת - נוֹשֵׂא פֶּרֶשֶׁת עַל אֵיזָה פְּרִיט ה' מִצִּוָּה אֶת מֹשֶׁה בְּלִשׁוֹן "עֲשֵׂה לָךְ", בְּפֶרֶשׁה זֹאת

פֶּתַרְוֹן הַחִידָה - פֶּרֶשֶׁת וִיקְרָא:

ש. שְׁמוֹ שֶׁל אֵיזָה בַּעַל חַיִּים נִכְתָּב בְּפֶרֶשׁה זֹאת בְּצוּרוֹת שׁוֹנוֹת, אֵךְ בְּאוֹתָן 3 אוֹתִיוֹת? ת. כִּבְשׁ נִקְרָא לְפַעְמִים כִּבְשׁ (לְמַשֵּׁל בִּיקְרָא ד, לב), וּלְפַעְמִים כִּבְשׁ (לְמַשֵּׁל בִּיקְרָא ג, ז).

שֵׁם הַזּוֹכָה בְּסִידוֹר מִתִּיבְתָא מִנְחָה מְעִרִיב בְּהוֹצֵאת "עֵזוֹ וְהַדָּר":

פֶּרֶשֶׁת וִיקְרָא:

מִשְׁפַּחַת הוֹפְמָן מִבֵּית עֵילִית.

פֶּתַרְוֹן הַחִידָה וְכֵן שֵׁם הַזּוֹכָה, יְפֹרְסָמוֹ אִי"ה בְּגִלְיוֹנוֹת הַבָּאִים

הַפּוֹתֵרִים נִכּוֹנָה יִכְנָסוּ לְהַגְלִילָה אִי"ה עַל סִידוֹר מִתִּיבְתָא מִנְחָה מְעִרִיב בְּהוֹצֵאת "עֵזוֹ וְהַדָּר". אֶת הַפּוֹתֵרִים יֵשׁ לְשַׁלּוֹחַ אֵלֵינוּ עַד לְיוֹם שְׁנִי

לְמַסְפַּר פֶּקֶס: 077-470-26-81

אוֹ לְמִייל: magdenot@gmail.com

נֹא לְכַתּוֹב שֵׁם, כְּתוּבַת מְדִיקָה וְטִלְפוֹן. בְּרֹאשׁ הַדָּף לְצִיין "עֵבֹר חִידוֹן לְנוֹעַר".

מקדושים

גיליון שבועי בענייני כוונת וביאורי תיבות התפילה

מתוך אוצרות סידורים ומחזורים מתיבתא

גיליון ל"ז

פרשת חוקת | תשפ"ה

ואני תפילתי

צדיקים ועובדות התפילה - בראי הפרשה

"עֲשֵׂה לָךְ שָׁרָף וְשִׁים אֹתוֹ עַל נֶס" מצוה הקב"ה את משה רבנו לנוכח הנגף הנורא שהכה בעם בבואו עליהם הנחשים (כא, ח), "וְהָיָה כָּל הַנֶּשֶׁן וְרָאָה אֹתוֹ וְחָיָה".

וכאן מציפים חז"ל את התמיהה הידועה (ראש השנה כט, א): "וכי נחש ממית או נחש מחיה?"

תשובת חכמינו לכך ידועה, ויש בה כדי ללמד אותנו אודות כח קרבת אלקים ומעלת התפילה: "אלא, בזמן שישראל מסתכלין כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהם שבשמים - היו מתרפאין, ואם לאו היו נימוקים".

המעשה המרגש הבא, אשר בגינו זכה עם ישראל ליהנות לאורו של אחד מענקי הרוח ואדירי התורה בדורות האחרונים, מעיד עד כמה אין טעם לתלות עיניים ברפואת בשר ודם, כי אם אך ורק באבינו אב הרחמן, הרופא הנאמן אשר בידו להעלות ארוכה לכל מחלה ולהביא מזור בכל מצב, ואף הנואש ביותר. ירושלים של מעלה, שנת תרצ"ו.

המונח 'טרקומה' אינו מוכר דיו לבני דורנו, וטוב שכך, אולם בימים הללו הוא הילך אימים על קטנים כגדולים, הכה ללא רחם ועשה שמות היכן שרק פגע.

הטרקומה, הלא היא מחלת עיניים זיהומית הנגרמת כתוצאה מתנאי מחיה ירודים, צפיפות אוכלוסין וריבוי גופים הנוצרים עקב כך, מתחילה בזיהום מידבק המתפשט מאיש לרעהו כאש בשדה קוצים, ובתהליך דגירה קצר ומבהיל היא פוגעת אנושות בעין עד שהאדם שנפגע ממנה מסתכן בעיוורון מוחלט ל"ע. ירושלים העתיקה, אשר בימים אלה ענתה בהחלט על ההגדרה 'אזור מוכה עוני', היוותה מצע פורה לחיידקים וגופים ממינים שונים, וכך מצאה לה אף הטרקומה כר נרחב לפעולה, מיום ליום גדל מנין הנפגעים, ומה שהפך את המחלה למבעיתה פי כמה זו העובדה שהיא פגעה בעיקר בילדים רכים.

בצאלל, ילד טהור עיניים ומחונן בכל מידה טובה, עילוי בכישרונות ובעל חשקת תורה שלא ידעה שבעה, צמח בצל יתמות קודרת ועל אף קשיי הפרנסה וטרדות הקיום, כשאמו הצדקנית מרת שרה רחל עושה הכל על מנת לגדלו לתורה וליראת שמים.

כשקם בצאלל יום אחד והתלונן על מיחוש בעיניו, החסירה האם פעימה. מבט קל בעיניו המגורות של הילד הבהיר כי אחז בהן חיידק כלשהו, ולנוכח המצב ברחוב והמחלה שפשטה והלכה מיום ליום, לא נותר כמעט מקום לספק. תיכף החישה צעדיה אל הרופא, וכשדמעות בעיניה התחננה כי יפריך את אבחנה, ייחלה שיגלה את אוזנה כי אך טעות היא זו ואין לילד כי אם דלקת קלה. אך לא. אשר יגורה בא לה, והאבחנה הרפואית תאמה במדויק את השערתה שלה.

הילד לקה בטרקומה, וראייתו - על פי כל סטטיסטיקה רפואית, תלך ותתדרדר במהירות עד שיאבד לחלוטין ולנצח את מאור עיניו.

'בצאלל שלי לא יוכל ללמוד?!' קוננה האם ונשאה קולה בבכי תמורורים, 'האם ייבצר ממנו להכיר צורת אות, לשקוע בדפי הגמרא הקדושים?'

הייאוש כמעט אחז בה, אולם תיכף ומיד קמה והכריזה בכל תוקף: 'לא יקום ולא יהיה!'

היא אחזה מעשה אבותיה ואמותיה בידיה, נטלה תחת שכמה ספר תהלים קמוט וספוג דמעות ויצאה למסע רגלי מפרך בן כשעתיים, כשהיא סוחבת עמה את הילד בעגלה.

בסוף המסע מצאה את עצמה נשרכת אך בקושי, גוררת רגליה בואכה בית לחם ומועידה פניה אל המקום הקדוש בו - כך ידעה - ממתניה לה מאמץ רחל ותפעל עבורה ועבור בנה יקירה ישועה ורפואה.

'אבא רחום וחונן' פרץ הילד בבכי ונתן דרור לדמעותיו, 'הלא היטב ידעת כי כל חשקי לעסוק בתורתך הקדושה. אנא! גל עיני ואביטה נפלאות מתורתך, תן לי את היכולת ללמוד וללמד, להתענג על מתקנות נופת התורה הקדושה ולראות את האותיות הקדושות!'

מעבר למחיצה ניצבה אמו, שופכת דמעות כמים ומעתיירה בתחינה רותחת מעומק לב של אמה, למען יוכה בנה לשבת בבית ה' כל ימי חייו ולהגות בתורה הקדושה, בעוד עיניו פקוחות לחזות בנועם זיו התורה.

הילד הטהור מצדו לא הסתפק בתפילה בלבד, אלא הוסיף והתחייב בפה

המשך בעמוד ב'

שיש להן מאבותיהם פטריאק [צוואה] שאמר להם הקול קול יעקב, שהן מתפללין ונשמעין ואנו באין עליהם סבורים בני כנענים הן והן מתפללין על הכנענים ואנו הורגין אותן, כיון שבאו ראו צורת פניהם משל עמלק ולבושיהן ושיחתן של כנענים, אמרו רבש"ע אין אנו יודעין מי הן, מכל מקום עשה בהם מדת הדין שנאמר 'אם נתן תתן את העם הזה', מיד 'וישמע ה' בקול שְׂרָאֵל' (ילקוט שמעוני רמז תשסד).

וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר וְנִשְׁעַן לְגָבֹל מוֹאָב" (כא, טו).

וזה שאמר החתוב 'וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר וְנִשְׁעַן לְגָבֹל מוֹאָב', כלומר, שהתפלות יהיו על דרך זה - שעל ידי תפילתו ומזמוריו ינטה עצמו לשוב מאחרי יצר הרע שנקרא 'ער', וידבק עצמו אל צדיק הדור שנקרא אב החכמה. וזהו 'וְאֶשֶׁר הַנְּחָלִים אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר', ורצה לומר שפיתות התפלות מקירות לבו שנקראים 'נְחָלִים' יהיו על דרך זה - 'אֲשֶׁר נָטָה לְשִׁבְתָּ עָר', פירוש, אשר על ידי התפלות והמזמורים ינטה לשבת מאחרי יצר הרע הנקרא 'ער', וְנִשְׁעַן לְגָבֹל מוֹאָב', כלומר, וישען עצמו לגבול הצדיק הנקרא אב החכמה (מאור ושמש).

התפילה בפרשה

אמרי שפר ממאורי האומה

"וְיָרֵם מֹשֶׁה אֶת יָדָיו וַיַּךְ אֶת הַסֵּלַע בְּמִטְּחוֹ פַעַמִּים וַיֵּצֵאוּ מֵיִם רַבִּים וּגוֹ" (כ, יא).

ידוע מנהג ישראל בעת עצירת גשמים מתאספים ברבים למקום אחד, אף שלא בבית המקדש מקום קרבתו וגלוי שכינה, וראש העם אומר דברים כבושים ואחר כך מתפללים בצבור כמבואר במסכת תענית, ורצה הקדוש ברוך הוא אשר משה ואהרן ילמדו את העם היאך יעשו לדורות בארץ ישראל, ויאמינו שגם בלי כח ועזו של משה אפשר לפעול בתפלת רבים, על כן צוה ה' להקהל עדה אל הסלע, ושם היה השכינה באותה שעה, ושמה יגיד משה ואהרן דבר הלכה ומוסר... והיה הרצון שידיברו משה ואהרן דבר הלכה ותוכחה ואחר כך יתפללו בצבור לצד הסלע, ובזה נתן מימיו (העמק דבר).

"וַיַּךְ יִשְׂרָאֵל נֶדֶר לֵה' וַיֹּאמֶר אִם נָתַן תִּתֵּן אֶת הָעָם הַזֶּה בְּיָדִי וְגו': וַיִּשְׁמַע ה' בְּקוֹל יִשְׂרָאֵל וּגו'" (כא, ב - ג).

אמר רבי תנחום בר חנילאי, כיון ששמעו שמת אהרן זיינו עצמן מבפנים ולבשו עצמם מבחוץ והן באו כבני אבליים אמרו יודעין אנו

הילולא דמרי עלמא

בעלי הילולא בעבודת התפילה

הרה"ק רבני חיים בן עטר - האור החיים הק' זי"ע

ט"ו תמוז תק"ג

ד' תנאים הצריכין לקבלת תפלה. אחד, שיתפלל כעני הדופק על הפתח כדרך אומר (משלי יח, כג): 'תְּחַנְּנִים יִדְבַּר רֶשַׁ', ב' שייבקש ממקור הרחמים, ג' זמן התפילה כדרך אומר (תהלים סט, יד): 'וְאֵינִי תַפְלִיתִי לָךְ ה' עַתְּ רָצוֹן', ד' שתהיה תפלתו מפורשת ולא תהיה סובלת פירוש בלתי הגון (אורח דברים ג, כג).

בצל קורותיו, להימלט מהגשם הסוער, אולם לשווא. נקישותיו לא נענו, כמו סירב רבו להיעתר לו ולהכניסו בצל קורתו, וכך על כרחו מצא את עצמו עומד ברחובה של עיר, ממתין עד בוש. רק כעבור שעה ארוכה נפתחה הדלת, או אז קיבלו האור החיים במאור פנים ומיהר להכניסו אל הבית פנימה ולהשיב את נפשו, תוך שהוא מנמק את התעלמותו מכך קודם לכן - בכך שזכה זה עתה לאורח רם מעלה, הלא הוא אליהו הנביא, וכל עוד שהה אצלו אליהו לא יכול היה להתפנות מעיסוק רם זה ולגשת לפתוח את הדלת.

אולם לא הסתפק האור החיים בזאת, אלא גילה את און תלמידו הגדול בסוד גדול ומיוחד, אחד מני רבים שנתגלו לו בביקור זה של אליהו הנביא.

'בליל שבת קודש' כך הורה לו אליהו הנביא, 'יש לומר את מזמור שיר ליום השבת - בעמידה דייקא!'

יש ומן השמים מגלים את אונזיהם של הצדיקים בסודות מכבשונם של עולם, ולעתים זוכים אף אנו, פשוטי עם ומעוטי השגה, להיחשף לטפח מצומצם מאותם גילויים מרעישים. במקרים מסוימים נוגעים גילויים אלו לתפילה ומנהגיה, וכפי שניזכר לראות.

הגילוי הבא, אשר נחקק לדורות ונקבע כמנהג קדוש עליו מקפידים בתפוצות ישראל, נתגלה מפי איש האלקים מקור מים חיים האור החיים הקדוש, וכפי שהעיד לימים תלמידו הגדול החיד"א, שבידיו הוי עובדא.

היה זה כאשר שהה החיד"א אצל רבו הגדול, דלה והרווה את צמאנו הרוחני מבאור הזוכה, עד שתם זמנם והחיד"א נאלץ להיפרד מרבו ולפנות לדרכו. אולם אך יצא אל הרחוב, והנה החל רזיף גשם קל שהפך בתוך רגעים למטר עז שהכה ללא רחם בכל הנקרה בדרכו.

מיהר החיד"א וסב על עקביו, נקש על דלת בית האור החיים וביקש להסתופף

התפילה מוטבעת אצלנו בדם. היא עוברת מדור לדור, על סגולותיה ומעלותיה כמו גם הזכות והחובה שבה, והיא באה לידי ביטוי ביותר פעמים והזדמנויות מאשר נוכל להעלות על הדעת. עד כדי כך, שיטת תפילה הנלחשת או נאמרת עשרות אם לא מאות פעמים ביום, ובכוחה להשפיע על המאורעות החולפים על האדם ואף לשדד את מערכות הטבע.

במה דברים אמורים?

על כך נלמד במעשה הבא, אותו מביא החיד"א (חדיד בטן פרשת תולדות, בשם המדרש).

בעל פרקעות לרוב היה האיש, עתיר נכסים ומחליט האם יציל מעשה ידיו ואם ידו פתוחה לכל דבר צדקה ולבו הרחום פתוח היה לכל עני ודך.

דא עקא, בכל הנוגע לאמונה בהשגחה פרטית ולהכרה בכך שיש מנהיג לבירה והוא הקובע ומחליט האם יציל מעשה ידיו ואם תשרה הברכה בעיסתו, לקה האיש בחסר ולא הפנים דיו עד כמה נכון הדבר.

פ'חי ונצח' יד' עשה לי אֵת החיל הָהָא' היה המשפט שהתווה את צעדיו והליכותיו, כל כולו נפוח היה מגאווה סרוחה על הצלחותיו אותן תלה בכישורונותיו ותו לא, וכל מי שניסה להאיר את עיניו אודות פחיתות ערכו ומיעוט יכולתו לפעול דבר מה ללא גזירת שמים - נתקל במשיכת כתף והבעת חוסר אמון בולטת. הוא אכן האמין באמת ובתמים, כי רק כוחו הוא אשר עשה לו את החיל הזה, והלך שולל אחר האשליה כביכול יכול הוא להשליך יתבו על עצמו ועל כישורונותיו.

ויהי היום, והנה זקוק היה האיש לצמד שוורים, כח עבודה אשר בכוחו ליעיל את העבודה בשדותיו המרובים ולהביא לכך שמלאכת החרישה תיעשה בזמן מועט וברוח מרובה.

נטל האיש את צרור מעותיו, הועיד פניו את היריד הגדול אשר בעיר ויצא לדרכו כשבליבו מתנגן לחן עליו וכל כולו בטוח בדרכו.

אל השוק הועיד פעמיו באותו יום אורח רם מעלה, אשר מסיבות מובנות טרח להסתיר את זהותו ונראה היה סוחר ככל הסוחרים. היה זה אליהו הנביא זכור לטוב, אשר פגש בגביר בדרכו ופנה אליו בארשת תמה, כשהוא מברר להיכן מועדות פניו.

'אל השוק' השיב האיש, 'לרכוש שוורים עבור עבודת השדה'.

'אם יגזור השם יתברך' תיקן אליהו.

'לא ולא' התעקש הלה, 'הלא צרור המעות בידיי, ומה כבר יכול לקרות?'

בתוך הדין ודברים, ללא ששם לבו לכך - נפל צרור הכסף מאמתחתו של האיש ונחת ארצה בדומיה. אליהו נטל את הצרור בלאט, פנה לדרכו ובחר להעניק לאותו אדם מנת חינוך, בכך שהטמין את הצרור אי שם במעבה היער, הרחק מעין רואים.

בא הסוחר אל היריד, והנה שוד ושבר. הצרור איננו, ועמו נמוגה גם התקוה לרכוש שוורים. הוא אומר, כל טרחו היה לשווא וכל מאמציו ירדו לטמיון. בלית ברירה סב על עקביו ועשה את דרכו לביתו, שם הצטייד בצרור מזומנים נוסף ופנה בשנית אל היריד. הפעם התחזה אליהו לאדם זקן, אשר אף הוא כקודמו פגש בסוחר על אם הדרך

ותהה לנוכח מעשיו ומטרת דרכו. גם כעת השיב העשיר כי הוא בדרכו אל היריד לרכוש שוורים.

'אמור: אם ירצה השם' הציע הזקן ניסוח נכון יותר לדבריו של הסוחר, 'או: בעזרת השם'.

אך גם הפעם, השיב הסוחר בשרירות וגבהות לבו: 'מדוע אומר כן, הלא הכסף באמתחתי, ומה לי לחשוש שמא יקרה משהו?'

אף בזה הפעם לימדו אליהו לקח, כשסכום הכסף שהביא עמו האיש זה עתה הלך בדרכו של הקודם ומצא את מקומו על שן סלע, אי שם במעבה היער.

הישינות המקרה גרמה לסוחר לחשב את צעדיו ולפשפש במעשיו. הוא ערך חשבון נפש נוקב ומטלטל, והגיע למסקנה המתבקשת אליה ביקש אליהו הנביא להטות את לבו.

'אוי לי' חשב במר לבו, 'הלא כפרתי בטובתו של מקום ולא תליתי ייבי בקב"ה!' בזה הרגע גמלה בלבו ההחלטה, והחל מאז לא עשה אף צעד ולא התבטא כלל בשום ענין טרם שיקדים לכך את המשפט 'אם ירצה השם'.

כעבור זמן מה נטל הסוחר בשלישית את צרור מעותיו, ותוך שעל לשונו כבר שגור המשפט 'אם ירצה השם' יצא בדרכו אל היריד. אליהו, אשר נגלה אליו הפעם בדמותו של נער עני ומעורר רחמים, בירר אצלו באשר למעוז חפצו, ונענה: 'אם ירצה השם אני הולך לקנות שוורים ביריד'.

רווה אליהו נחת מתשובתו, ופנה אליו בתחנונים כי יאפשר לו לשמש כנושא כליו ועוזרו האישי במסעו, שהרי עבור הסוחר יהיה בכך משום תועלת ואילו הוא יוכל להשתכר קמעה על מנת להחיות את נפשו בשכר פרוטות אלו.

נענה לכך הסוחר בנפש חפצה, ואכן התלווה אליו הנער העני בדרכו חזר מהיריד. אולם אז, בעוד צועדים השוורים בנחותות ומלחכים עשב בצד הדרך, נתקפו לפתע בהלה ותוזית והחלו לשעוט הישר אל בין העצים במעבה היער העבות.

הסוחר התעשת בן רגע, תפס את עצמו והחל לרדוף אחריהם תוך שהוא מזרז את הנער לפעול כמותו ולחוש בעקבותיו, ואכן עד מהרה צמצמו את הפער בינם לבין השוורים ומצאו את עצמם ניצבים עד יד שן סלע, שם המתינו באורח נס צרורות הכסף שנעלמו לא מכבר.

פתח האיש את פיו בשבח ותהילה לבורא העולם, אשר חנן אותו וגמל עמו חסד בהשיבו לו את ממונו הרב. או אז עשה את דרכו בשמחה לעירו, כשלמרבית תדהמתו - ברגע בו נכנס לביתו נעלם משרתו כלעומת שבא, פרח לו איש האמת.

הרי לנו תפילה נעלית, מרוממת, אשר כל כולה שתיים או שלש תיבות.

אם ירצה השם. בעזרת השם. יעזור השם.
רמז נאה לכך מצא הרה"ק בעל 'אמרי חיים' מו"ז'ניץ בפרשת השבוע, בפסוק הפותח את הפרשה: 'זאת חַקְתָּ הַתּוֹרָה אֲשֶׁר צִוָּה ה' לְאָמֹר'. וכך פירש וגמל חיים - היכן שרק יפנה האדם וטרם כל פעולה שיבצע, עליו להתאזר באמונה תמימה, לתלות מבטחו ולהשליך 'יתבו על אלקי השמים והארץ שבידו הארץ ומלואה וכל המתרחש בה. זאת חוקת התורה וזהו שורש ויסוד העבודה, שיאמר בכל דבר וענין: 'אֲשֶׁר צִוָּה ה'.

המשך מעמוד א'

מלא כי כל שישבו אליו מאור עיניו - יקדיש את ראייתו לצמיתות לעסק ועמל התורה הקדושה בלבד, ולא יעשה שימוש בכח הראייה לאף צורך שבעולם מלבד זאת.

ויהי בבוקר, והמקום היה לחרדת אלקים. מופת ברור ומוחשי נתגלה באחת, כשאך פקח הילד את עיניו וזעק לאמו בהתלהבות: 'מאמע, אני רואה!' גל של הודיה ושבח לבורא העולם שטף את הבית וסחף אחריו את השכנים, כשהכל נוכחים לראות את הישועה העל-טבעית במו עיניהם ומבינים היטב כי זאת ה' היתה זאת.

הילד, אשר שמר את הבטחתו בעת צרה ועשה חיל בתורה מעל ומעבר לכל תחושת אפסות, צמח והיה לאחד ממאורי הדורות, הלא הוא רבה של ירושלים הגאון ר' בצלאל זולטי זצ"ל.

קרבן אלוקים

לאורם של גדולי הדורות

מיחידי הסגולה שזכו להתבשם לאורו של הרה"ק ר' נחמן מברסלב, עוד בשנים בהן טרם יצא שמו בעולם, היה החסיד המופלג ר' שמעון מקרימניצ'וק.

חסיד המתחסד עם קונו היה ר' שמעון, בעל מעשים ורב כח בתורה, ובנוסף לכך היה בעל חושים ורוחניים מוזכרים ויכולת אבחנה חדה. כשהבחין באברך הצעיר והבלתי נודע, תהה על קנקנו והבין כי ניצב לפניו בן עליה מופלג העתיד להאיר את עיני ישראל.

משעמד על טיבו של האברך הקדוש, שם עצמו ר' שמעון כאסופה הנדרסת לפניו והתאבק בעפר רגליו, שתה מבארו והסתופף בצלו. לימים אף זכה ר' שמעון לשמש בקודש לפניו ולצקת מים על ידיו, כשרבו הגדול וזכר לו את חסד נעוריו בהידבקו בו מקדם.

ביקש ר' שמעון לשבת בשלוה, לעבוד את קונו ולהתעלות במעלות התורה והחסידות באין מפריע, אלא שאז קפץ עליו רוגזו של בנו הפעוט. ביום מן הימים תקפה מחלה קשה את הילד, וכדרכן של מחלות בעידן בו טרם הומצא הפניצילין ועדיין לא היה מענה בדרך הטבע לזיהומים ונגיפים מסוגים שונים - קצרה יל הרופאים מלהושיע.

'חוש נא אל הרבי!' האיצה בו רעייתו, 'זוכר את בננו לפניו, והוא בכוחו הגדול ודאי יעיתר בתחינה לפני היושב במרומים שיעלה ארוכה ומרפא למחלתו'.

לא התמהמה ר' שמעון, אלא נענה תיכף לעצת אשתו והחיש צעדיו אל ככר העיירה, שם פנה אל העגלון הראשון שנקלע מולו ובארשת לחוצה תחב לידו סכום כסף נכבד, לאמר: 'דרכי אצה לי, עשה הכל כדי להגיע מהר לרבינו'.

אך דרך ר' שמעון על מפתן דלתו של רבנו, וכמו נפתח סכר דמעותיו והוא השתפך בבכי בלתי נשלט, כשהוא מזכיר את שם הילד ושם אמו ומפציר ברבנו כי יעיתר עבורו.

אולם מבטו הקודר של הרבי ושתיקתו הנוקבת דיברו כמו מעצמים. הרבי נתן בו מבט עגום, נאחז בשתיקה ונתן ר' שמעון להבין לבד.

'אוי ואבוי לנו' נשבר לבו בקרבנו, 'ודאי גזירה היא משמים ואין מה לעשות בנידון'.

שב ר' שמעון לביתו, השפיל מבט וסיפר לרעייתו בכמה משפטים קצרים אודות ביקורו אצל הרבי, השתיקה הנוראה וגזר הדין שכלל הנראה אינו לטובה.

'לא ולא' סירבה האשה להתייחס, 'הלא רבנו עצמו חוזר שוב ושוב כי אין יאוש בעולם כלל, ואפילו חרב חדה מונחת על צווארו של אדם - אל יתייחס מן הרחמים! אל לנו להרים ידינו בייאוש, כי אם אדרבה להתחזק באמונה שלימה ולשפוך דמעות כמים בתפילה וזכה למען רפואת בנינו'.

דבקה האשה באמונתה, ואת הלילה העבירה לצד מיטת בנה הפעוט כשהיא מפזמת לעצמה בקול מלא תקוה מזמור אחר מזמור, שופכת שיח וגם דמעות לפני אבא שבשמים, אולי יחוס אולי ירחם.

בבוקר המחרת פנתה לבעלה בטון בוטה, מפצירה בו לנסוע שוב אל הרבי. 'מי יודע, שמא שעת רצון ורחמים לפני בשעה זו, ואולי בכל זאת נפעל עבור הילד'.

הופיע ר' שמעון לפני הרבי, ובשפל קול חזר על בקשתו מאמש. 'התעורר נא ר' שמעון וימלא לבך שמחה! נשמע קולו המתורנן של הרבי, 'אמת שכבר נגזרה הגזירה ועל כן לא יכולתי לפעול אמש מאומה. אולם רב כוחה של תפילת אֵם, עד שפעלה כי לא זו בלבד שתעלה רפואה לילד, אלא שיזכה לאריכות ימים מופלגת!'

בצעים מתרוננים שב ר' שמעון לביתו, שם נכח לראות בחוש כיצד מתממשת נבואתו של הרבי וכי מדבריו לא נפל כחש השערה. הילד הלך והתחזק מרגע לרגע, חמום ירד והוא התחזק והלך עד שהבריא והיה ככל האדם.

לימים עלה ארצה אותו ילד, שגדל והפך לאחד מגדולי החסידים ואנשי הרוח בעדת ברסלב. השתכן בארץ הקודש והאריך ימים באופן מופלג ביותר, עד שהסתלק בגיל מאה!

מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מילתא חדת"א

פניתי תפילה מלקט מדברות קדשו ותורתו של
האדמו"ר רבי דוד חי אביחי צירא שליט"א

הפצרה בצדיקים

מספר על הרה"ק בעל עטרת צבי מוידטשוב ע"ה שהזכירו לפניו אשה המקשה לילד שהרופאים אמרו נאש לחיי העבר. אמר הרבי עבור זה צריך לטבל תחת הקרח, ויצא אל הנהר דניסטר ותר וזיוו דברדא וירד לטבל, בשהותו שם תחת המים נעלם ממנו מקום החור ולא היה יכול לעלות מתחת הקרח, נמלך בדעתו ואמר, רבוננו של עולם הלא חיי כבר אבודות הצל נא לפחות את הילד שיצא לשלום, ותכף בחשבו זאת מצא את הפתח ועלה וחזר לביתו, ובאו ובשרו שילדה האשה בן למזל טוב. אמר חתנו הרה"ק מראלא ע"ה, חשבתי שהילד הזה שחונתי הקדוש מסר נפשו עבורו בנדיא יגדל להיות מלך המשיח, אבל בסופו של דבר היה זה משמד ומסור שהצר לאחיו מישראל, והגם שאין לילוד אשה השגה במדרגת רוח הקדש של בעל עטרת צבי ע"ה, מכל מקום רואים שצדיק הוא ה' שרחם על עמו ישראל ורצה שהילד הזה לא יצא לאויר העולם.

הבנת הטוב

סוף דבר הכל נשמע, כי אדם קרוץ מחמר אינו יודע להבחין מה לתועלתו ומה לרעתו, ועליו לבטח בה' ולדעת שכל מה דעבדי רחמנא לטב עבדי, ויקבל באהבה כל הבא עליו בין לטובה בין מה שנדמה לו פגעה, כי בנדיא שגם זו לטובה אלא שטחו עיניו מראות. ועל כך מבקשים שימלא ה' משאלות לבנו לטובה, ולקאורה מה מקום יש להוסיף לטובה' הלא בנדיא שמשאלות לב האדם שיהיה לו טוב. אלא פרוש בפסרים, כי אמנם האדם חפץ בטובה, אך שמה אינה טובה עבורו ומה שרוצה זאת הוא רק מחמת שהוא חושב שזה טובה, אם כן מניין לו לדעת על מה לבקש. על כך אנו מבקשים שימלא ה' את משאלות לבנו, אך רק פאשר זה לטובה' באופן הטוב ביותר עבורנו, ובאדם יש ממשאלות הלב שלנו שאינם לטובה בקשתנו שלא ימלא ה' משאלות לב אלו. וכך הדבר גם בכל מקרה העובר עליו, האדם בחסר הבנתו חושב שיש כאן משהו רע חלילה וחס כי אינו יודע מה טוב עבורו, ויש לו לדעת כי כל מקרה העובר עליו הנו לטובתו האמתית. אמנם מצאנו שנתן לבקש על כך, שאם הטובה האמתית בעבורי היא דרך דבר הנראה פגע, עזרתי אלקי צורי הכל יכול ואין דבר הנפלא ממנו, ובנדיא לא נפלא ממנו שאזכה לטובה באופן שגם ארגיש שזו טובה עבורי, אבל פאשר מתרגש על האדם דבר שלא כרצונו יקבל זאת באהבה ובאמונה שהקדוש ברוך הוא עושה הכל לטובה עבורו.

פרשה ופשרה

נידון בפרשה בענייני תפילה

חיוב התפילה על הזולת

שגור על לשון הבריות מאמר חז"ל הנודע (בבא קמא צב, א): "כל המבקש רחמים על חברו והוא צריך לאותו דבר, הוא נענה תחילה", ואכן האריכו והכבירו הקדמונים בגודל מעלת המתפלל על זולתו ועד היכן מגיע כוחה של תפילה מעין זו. אכן, רבותינו זכרונם לברכה למדים מהנאמר בפרשה (כא, ז): "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ונבדלנו מאלהינו ואלהינו לא נקש ויתפלה משה בעד העם", כי אין מדובר בהמלצה או הנהגה טובה גרידא, כי אם זהו חיוב גמור. לא זו בלבד, אלא בביתו חריף זה מתבטאים חז"ל (מדרש הגדול כאן): "מיד ויתפלה משה בעד העם", לא עיבב מלבקש עליהם רחמים אף על פי שהלשינו עליו... אמר בהרבה סבא שממיה דרב כל שאפשר לו לבקש רחמים על חברו ואינו מבקש נקרא חוטא". באופן מיוחד הציע הרה"ק ר' יהושע ממאנסטרישץ (ערכי יהושע מערכת ת אות כה בשם אביו) לבאר את דברי הגמרא אודות המתפלל על חברו והוא צריך לאותו דבר. הנה נאמר (משלי כו, י): "רעך ורע אביך אל תעזב", ופירשו חז"ל כי הכוונה לקב"ה שהוא כביכול רע לכנסת ישראל, ואמרו חז"ל כי בשעה שהאדם בצער מצטער השכינה אף היא, וכלשון המשנה (סנהדרין מו, א): "בשעה שאדם מצטער שכינה מה לשון אומרת: קלני מראשי, קלני מזורעי". אם כן, החכם יתבונן בדבר ויכוון ביותר לצער השכינה הנגרם מצערו שלו, וזהו 'המתפלל על חברו' שהרי הקב"ה הוא רע של כנסת ישראל, וזהו יזכה שתיענה תפילתו וייגאל מצרתו.

מהכתובים שנאמרו בלשון הקודש. טעם נוסף ניתן להוספת פסוקי נחמיה, משום שישנה דעה כי זוהי למעשה תפילה שנשא דוד המלך ברוח קדשו על דורם של עזרא ונחמיה. אחרונים אחרים כתבו כי טעם אמירת 'ויברך דוד' הוא כהמשך לאמירת 'ברוך ה' לעולם אמן ואמן' בפסוקי דזמרה קודם לכן, ועל זו הדרך אנו ממשיכים ואומרים את ברכתו של דוד שאת מזמוריו אמרנו זה עתה. למנהג לפיו יש לומר בנוסף גם את פסוקי נחמיה, מבואר באחרונים כי ממשיכים ואומרים עד (פסוק יא): 'ואת רפיהם השלכת במצולת כמו אבן במים עזים', כדי לקשר את אמירתם עם שירת הים הבאה תיכף לאחר מכן.

איפן ומנהגי האמירה

אם כי מההרי"ל - אבי מנהגי אשכנז, נהג שלא לעמוד באמירת 'ויברך דוד' (הובא בדרכי משה או"ח נא, ח), ואכן, ישנן דעות (ב"ח סי' נג) כי אדרבה על פי הקבלה יש להקפיד לשבת בעת אמירת 'ויברך דוד', אולם למעשה נהגו בקהילות אשכנז לעמוד בעת האמירה (דרכי משה שם). אכן חלוקים המנהגים והדעות באשר לקטע בו יש לעמוד. יש שכתבו (דרכי משה שם) כי על המתפלל לעמוד מתחילת הקטע עד 'ומהללים לשם תפארתך', ואחרים נקטו (מגן אברהם או"ח נא ס"ק ט בשם הכוונות) כי יש לעמוד עד אמירת 'אתה הוא ה' האלקים'. מנהג נפוץ היה לשחות בעת אמירת 'מודים אנחנו לך', אולם כתבו הראשונים (הובא בדרכי משה שם ס"ק ט בשם תלמיד רבנו יונה) כי טעות בידם ואין לנהוג כן. מנהג מעניין בפני עצמו הובא בפוסקים (באר היטב או"ח נא, ז בשם משנת חסידים, וכן בשו"ע הרב בשם הראי"ה) לפיו בעת אמירת 'אתה מושל בכל' יש לתת צדקה. בפרטי המנהג הובא (משנת חסידים שם) כי יש לתת במעמד זה שלש פרוטות לצדקה - אחת לקופה ושתיים לגבאי.

קרוב לסיום אמירת פסוקי דזמרה, לאחר מזמורי ההילולים וקודם שירת הים, נהגו ישראל לומר את ברכת דוד הפותחת בפסוק (דברי הימים א כט, י): "ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל", העוסקת בשבח שנשא דוד המלך להשי"ת בערוב ימיו ולפני קהל עדת ישראל, לאחר שהתנדבו העם בנפש חפצה והרימו נדבתם לבנין בית המקדש ביד שלמה בנו. טעמים שונים ניתנו לאמירת פסוקים אלו, כמו גם מנהגים חלוקים בקרב עדות ישראל, ועל כך נרחיב בע"ה במאמר הבא.

מקור וגדר הדבר

הובא בפוסקים (טור או"ח ס' נא) בשם תיקון הגאונים, כי נהגו לומר בפסוקי דזמרה החל בפסוק 'ויברך דוד את ה' לעיני כל הקהל' עד (שם פסוק יא): 'ומהללים לשם תפארתך'. עוד הובא (שם) כי יש הנוהגים להוסיף את הפסוקים האחרונים בספר נחמיה (פרק ט פסוקים ה - יא), וכבר פלפלו האחרונים (ליקוטי מהרי"ח ח"א ועוד) בכך שפתיחת אמירתם של פסוקים אלה הינה באמצע פסוק (פסוק ה): "ויאמרו ה' ה' וישוע וקדמיאל בני חשבניה שרביה הודיה שבניה פתחיה קומו ברכו את ה' אלקיכם מן העולם עד העולם ויברכו שם כבודך ומרומם על כל ברכה ותהלה". אכן יש שמסיבה זו נהגו לפתוח הוספה זו בפסוק הבא (פסוק ו): "אתה הוא ה' לבדך".

טעם הדבר

יש שכתבו (ראה עמק ברכה בסידור צלחת דאברהם עמוד רכג אות א) כי טעם אמירת פסוקים אלו הוא משום שקודם לכן אומרים בפסוקי דזמרה את מזמורי דוד המלך, ולפיכך מוסיפים את דברי דוד בסוף ימיו כחתימתו למזמוריו. לטעם זה ביאר מרדכי הוסיפו וסמכו לכך את הפסוקים בנחמיה, והסמיכו לחתימת דברי דוד את התחלת דברי הברכה שנחמיה - אשר היא

פנינה לשבת

מבית מדרשם של רבותינו

"שלושה פרנסים טובים עמדו לישראל" למידנו חז"ל (תענית ט, א), "אלו הן: משה, ואהרן, ומרים. ושלוש מתנות טובות ניתנו על ידם, ואלו הן: באר, וענן, ומן. באר - בזכות מרים, עמוד ענן - בזכות אהרן, מן - בזכות משה. מתה מרים - נסתלק הארץ... וחזרה בזכות שניהן. מת אהרן - נסתלק ענני כבוד... חזרו שניהם בזכות משה, מת משה - נסתלקו כולם". על פי דברי חז"ל אלו מבאר רבי אברהם אזולאי בעל 'חסד לאברהם' (מובא בפני דוד לכבוד החיד"א) את האמור בפרשתנו (כא, ד - ה): "ויברך העם באלקים ובמשה למה העליטנו ממצרים למות במדבר כי אין לחם ואין מים ונפשנו קצה בלחם הקהל".

השפע האלוהי, ידעו היטב בני ישראל, בא אליהם דרך צינורות השפעה אשר הם כתעלות השקיה לשדה. הצינורות הללו הם משה, אהרן ומרים, ודרכם זכו ישראל לכל הדברים ההכרחיים לאדם הנמצא במדבר - מזון, מים, באר וענני כבוד להגנה מכל פגע. בנוסף ידעו ישראל כי הגיע זמנם של שלושת הפרנסים הטובים להיפטר ולהסתלק מן העולם, ועל כן אחזתם חרדה ובעתה לנוכח הסתלקות מרים ואהרן, שהרי בכך מסתמן כי קרב ובא היום בו יסתלק אף משה רבנו, ובכך ינטלו כלל צינורות

ההשפעה להם זכו עד אז, ומניין יחיו את נפשם במדבר?

ענין זה מדויק היטב בלשון הכתוב: 'ויברך העם באלקים ובמשה', זאת משום שחשבו ישראל כי אין להם כל כח וזכות ללא משה רבנו, ואם כן שגו בכך שהניחו שרק בזכות שניהם: 'אלקים ומשה' יורדת עבורם ההשפעה מלמעלה, אולם כשיסתלק משה חששו שיפסיק הקב"ה את השפעתו מישראל. לזאת בא הקב"ה ושלח בהם את הנחשים, ובתחילה היה הענן שורפם ומונע מהם להזיק לבני ישראל, זאת כדי שבינו בני ישראל כי הקב"ה שומר עליהם באופן ישר וללא כל גורם מתווך. ואכן פנו ישראל למשה רבנו והודו כי שגו בכך (פסוק ז): "ויבא העם אל משה ויאמרו חטאנו כי דברנו בה' ונבדלנו מאלהינו ואלהינו לא נקש ויתפלה משה בעד העם", היינו טענינו בכך שחשבנו כי נדרש גורם נוסף שיתווך בינינו להשי"ת.

אולם אף כאן המשיכו ישראל לשגות בענין זה והיו כטובלים ושרץ בידם, כשאמרו למשה: 'התפלל אל ה' ונסור מעלינו את הנחש', ובכך הראו כי אין אמונתם של משה שיענה הש"ת לתפילתם שלהם, אלא הסתמכו אך ורק על תפילת משה כאמצעי לקבלת התפילות והורדת השפע עבורם.

לפיכך ציווה ה' יתברך (פסוק ח): "עשה לך שרף ושים אתו על נס והיה כל הנשך ורואה אתו וחי", כדי שיישאו עיניהם כלפי מעלה בעצמם ויתפללו להשי"ת שיסיר מהם את מכת הנחשים, ובכך יבינו היטב כי תפילת כל יהודי הרי היא עולה על כסא הכבוד ופועלת עבורו גדולות ונצורות, באופן ישר וללא כל אמצעי.

סדרא דצלותא

תפילות הקדמונים ואבות האומה

שיח מרתק שהתנהל בין האמורא הקדוש רבי מני לרבו רבי יצחק בן אלישיב, מציג באופן מופלא את כח התפילה והברכה בו ניחן הצדיק, עד כדי כך שכשהוציא מפיו אך מילים ספורות של בקשה פשוטה, התקיימה זו כהרף עין והיה הדבר לפלא (ע"פ תענית כג, ב). 'בני משפחת חמי, עתירי הממון, מצעירים אותי' קבל בפניו רבי מני, הללו, בגאווה מחמת עושרם, השתררו עליו והתנכלו לו בשל כך.

הגיב רבי יצחק במילה אחת: 'ייענו', וכך אירע. במהרה ירדו הללו מנכסיהם והפכו לעניים, אלא שאז התברר כי אף מצב זה אינו תורם ליחסיו של רבי מני עמם, משום שאז החלו הם להטרידו בדרישות כי יתמוך בהם בפרנסתם. כשהציף רבי מני עובדה זאת בפני רבי אלישיב, אף הפעם היתה התגובה קצרה ותמציתית: 'תעשרו', ולמותר לציין כי אכן כך היה.

רעיתו של רבי מני לא חוננה משמים ביופי חיצוני, והוא תינה על כך באוזני רבי אלישיב. לאחר שבירר את שמה: חנה, השיב לו רבי יצחק בפשטות: 'תתייפי חנה', וזו זכתה לעדנה באורח נס והתייפתה באחת.

אמנם, הדבר גרם לכך שהיא תשתר ותתנשא עליו בשל יופייה, ולנוכח הבעיה החדשה שנוצרה פעל רבי יצחק במילים ספורות, כהרגלו: 'תחזור חנה לשחרוריתך', מה שאכן אירע באופן מיידי.

יחד עם זאת, בשלב מסוים נכחו בכך זוג תלמידים אחרים של רבי יצחק ועמדו על כוחו הגדול, והם ביקשו את שאיוותה נפשם: 'יבקש עלינו רבנו שנכחים בתורה'.

על כך השיב רבי יצחק: 'עמי היתה, ושלחתיה'. כלומר - כח מופלא זה אינו עוד בידי, אם משום שלא חפץ להטריח כלפי מעלה, או משום שאכן ניטל ממנו כח זה בשל סיבה זו גופא (עיי"ש רש"י ובהגהות הב"ח).

פרשה למעשה

הלכות תפילה לאור הפרשה

פרשת נחש הנחושת, עליה התבטאו חז"ל (ראש השנה כט, א) כי מטרתו היתה כדי לעורר את ישראל לשאת עיניהם למרום אל אביהם שבשמים, מעלה נידון מעניין - האם ישנה בעיה הלכתית להתפלל בנוכחות בעלי חיים או מולם. בנידון זה, למעשה, יש לחלק בין בעלי חיים ממש לבין צורות שלהם. בעוד תפילה בנוכחות בעלי חיים אינה בעיה מדינא, שהרי בעת הצורך מותר לאדם להתפלל בעודו רוכב על חמור, לשם דוגמה, אולם קיים דיון נרחב בנוגע לצורת בעלי חיים בבית הכנסת, בין השאר משום שהם מסוגלים להסיח את דעתם של המתפללים.

נידון זה נוגע להלכה במקרים רבים, בבתי כנסת בהם מצוי שעל ארון הקודש או על הפרוכת רקומים או חקוקים צורות בעלי חיים, כדוגמת אריות.

להלכה נחלקו בכך הפוסקים (ראה באריכות אודות בכך במשנה ברורה א"ח סי' צ ובילקוט יוסף ח"ב עמוד רכח), האשכנזים נטו להתיר זאת והספרדים פסקו להחמיר ולהימנע מכך. ראוי לציין כי הגאון ר' שמואל הלר רבה של צפת הורה שאף לבני אשכנז יש להקפיד על כך בארץ ישראל, משום שלשיטתו על האשכנזים לקבל את חומרת הבית יוסף בענין זה.

ביאור לפניו - בידיעה

הכרת קטעי התפילה - מתוך סידור שזוהד

בעת הנחת תפילין נהגו ישראל לומר את הקטעים הבאים, אשר יסודם בהררי קודש וסודות טמירים גנוזים בהם. הובא בקיצור השל"ה בשם ספר היכל הקודש למקובל רבי משה בן מימון אלבאז - מגדולי מקובלי מרוקו בתקופת הארז"ל, כי לאחר הנחת תפילין של ראש יש לומר תחינה הפותחת במילים: "מִמְחֶמֶתָּ אֶל-עֲלִיּוֹן תִּפְאֶצֶל עָלֵינוּ". יסודה של תפילה זו על פי הסוד, ובה מבקש האדם כי יימשך עליו משפע מוחין העליונים של תפילין של ראש, אשר הם (כמובא בסידור האר"י קול יעקב) 'חכמה ובינה, חסד וגבורה'. ובשם האר"י הובא (שער הכוונות דרושי תפילין דרוש ו) כי ארבע בחינות אלו הינן כנגד ארבע פרשיות התפילין.

בעת ליפוף רצועות התפילין של יד על האצבע נהגו לומר את הפסוקים הבאים (הושע ב, כא - כב): "וְאַרְשִׁיתִי לִי לְעוֹלָם וְאַרְשִׁיתִי לִי בְצֶדֶק וּבְמִשְׁפָּט וּבְחֶסֶד וּבְרַחֲמִים: וְאַרְשִׁיתִי לִי בְאֱמוּנָה וְיִדְעַתְּ אֵת ה'". מקור המנהג ב'מצת שמורים' למהר"ן שפירא, וכתב ששלושת הכריכות מכוונות כנגד שלשה פסוקים אלה.

יד ושם

פסקי שמות והנחם בהם

זרח

"זִכְרָתִי יָמִים מְקֻדָּם הִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּתְךָ בְּמַעֲשֵׂה יְדֶיךָ אֲשׁוּחֶת" (תהלים קמג, ה).

יש והאדם נבון ברעיונו, מדוכא בייסורים ומשתומם על יד ה' שנגעה בו. הוא מחפש במה להיתלות וחפץ להתנחם, ולכן באה הנחמה בפסוק זה, וכלשון הרד"ק: "זִכְרָתִי יָמִים מְקֻדָּם" - כשאני בצרה, וישתומם לבי בתוכי, אני זוכר ימים מקדם, שהושעת את אבותינו שהיו בצרה גדולה, ואני מתנחם. הִגִּיתִי בְּכָל פְּעֻלָּתְךָ - בפעלים ובנפלאות ובמעשה ידך שעשית עמם, אהגה ואשיחה ואתנחם בהם, ואומר ללבי כי כן תעשה עמי".

הפלא ופלא

שאלות וחיידות מבני התפילה

לפתרון החידות יש לעיין בהרחבה בסידור המבואר ובמדוריו מבית מתיבתא.

תשובות מגילון קודם, פר' קרח:

1. תשובה ב' - שלא כמלך בשר ודם שהכל עצבים כשהוא מולך, כשימלך הקב"ה תגל כל הארץ.
2. תשובה א' - ליראוי ייענה לתפילתם, אך אוהביו יישמרו מנוק עד שאף לא יזדקק להתפלל.
3. תשובה ג' - בקומה זקופה וללא גלגול מחילות.

בברכות קרי' ש' מתואר שבח המלאכים לכבוד "המלך הגדול הגבור והנורא קדוש הוא". מה פשר הביטוי 'קדוש הוא'?

- א) הוא קדוש בעצם, ומתקדש ביותר על ידי שבח זה שנושאים לפניו המלאכים.
- ב) מופרש ומובדל בעצמותו, שאין לאף נברא יכולת להכיר באמיתות מציאותו.
- ג) קדושתו נסתרת מעין הבריות, אך מתבטאת במידות הגדולה, הגבורה והנוראות.

במזמור 'תהלה לדוד' נאמר: "כבוד מלכותך יאמרו וגבורתך ידברו". מהי המשמעות המיוחדת של הביטוי 'ידברו'?

- א) אריכות לשון, שהרי בגבורותיו יתברך שלא דרך הטבע יש להאריך ולדבר הרבה.
- ב) אין משמעות מיוחדת לביטוי זה, אלא הוא מילה נרדפת והשלמה לביטוי 'יאמרו'.
- ג) על דרך הנאמר: יְדַבֵּר עַמִּים תַּחְתִּינִי, משון הנהגה, והיינו שהקב"ה מנהיג בגבורה.

בברכות השחר אנו מבקשים כי יתן לנו ה' חן בעיניו, וכך גם 'בעיני כל רואנו'. מה פשרה של בקשה זו?

- א) שנהיה אהובים הן לשמים - במעשים טובים, והן לבריות.
- ב) שמזונותינו הבאים אליו בידי בשר ודם יינתנו לנו בסבר פנים יפות.
- ג) שתי התשובות נכונות.

שם הזוכה בגיליון פר' צו: **משפ' לוברט, בית שמש**
שם הזוכה בגיליון חג הפסח: **ה' אליעזר דויטש, בני ברק**

פתרונות יש לשלוח עד יום רביעי הקרוב לכתובת מייל: m028039999@gmail.com או בפקס 02-5385689 או ב'נדרים פלוס' - באר ישראל

1. יש לציין כתובת מדויקת וטלפון.
2. לציין בראש הדף עבור חידון 'מקושרים'.
3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכיה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תערך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלואי כפי שיקולי המערכת).

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

תורת חיים

נושא תורני מרתק
לאור דברי האור החיים

בדבריו על הפסוק (כ. ד):
"לְמַה הִבָּאתֶם אֶת קֶהֱל
ה' אֶל הַמִּדְבָּר הַזֶּה" מציין
רבנו את אחת התכונות
היסודיות של המדבר
והנובעת מהאקלים
הלוהט השורר בו, כמו גם
תנאים נוספים הקיימים
בו: "מִדְבָּר אֵינוֹ מַעֲלָה
צִמְחָיִם".

מקור עובדה זו בגמרא
(חולין פח. ב), וחשוב
להבהיר כי מלבד הקושי
המובן מאליו שיש בכך
לשוהה במדבר, קושי אותו
חוו בני ישראל, לתכונה
זו השלכה הלכתית של
מש בכל הנוגע למצוות
'כסוי הדם'.

אפשרויות שונות מצאנו
לגבי החומר בו יש ניתן
לכסות את דם השחיטה,
וכך מובא במשנה (שם
ע"א): "כלל אמר רבן
שמעון בן גמליאל - דבר
שמגדל בו צמחים מכסין
בו, ושאינו מגדל צמחים -
אין מכסין בו".

הסיבה בגינה לא ניתן
לעשות שימוש בחול-
המדבר, נעוצה בהגדרה
היסודית הנובעת מהציווי
(ויקרא יז, יג): "וְשִׁפְךָ אֶת
דָּמוֹ וְכִסְתּוֹ בְּעֵפֶר". חכמים
קבעו כי אין בלשון הכתוב
כדי להוציא מן הכלל כל
דבר אחר מלבד עפר,
אולם על תנאי בסיסי יש
להקפיד - כי 'עפר' או
כל חומר אחר בו מכסים
יהיה אך ורק כזה הראוי
להצמיח עשבים.

בשצף קצף, נלחם בדחף הטבעי לגשת לשלחן
הכבוד ולטלטל את יוני המנכ"ל, להבהיר לו דבר או
שניים ביחסי אנוש ועל הדרך להיפרד לצמיתות בשם
העובדים כולם, 'ועוד ממוסגר?'

מבעד לצלופן מרשרש ושלל עיטורים יפהפיים, מעוט
בתבליטים זהובים וממוסגר בעץ בעל גוון אדמדם, נח
מכתב פיטורין. לא פחות.

'רגע אחד...' יוני צפה את ההשלכות, וזיק של הפתעה
לא נראה בפניו. הוא נופף בידו וחיך לקהל, מנסה
להשיג כמה שניות של שקט ומצליח בכך אך לרגע.
'חכו כמה רגעים, אסביר הכל ואני מבטיח שתבינו'.

עשרים שנות ניהול מופתי אינן באות ברגל, מסתבר,
ואי אפשר להתכחש ליכולותיו של יוני לכבוש את
הקהל ולנהל כל סטואציה אנושית - מורכבת ככל
שתהיה, ולצאת ממנה כשירו על העליונה. הבעתו
הסמכותית וטון הפלדה בו ניחן עשו את שלהם, והחיך
החם והפן שגלוה לך המריץ את הציבור להאזין ולו
למען הנימוס.

'זוכרים את הקורונה?' השאלה היתה רטורית, 'ואת
המלחמה בדרום? ובצפון?'

גל הנהונים שקטים ענה לו. עדיין לא מבינים מה הוא
רוצה להביע וכיצד יעשה זאת.

'מישהו כאן מכיר אדם שפוסט ממשרתו בתקופות אלו?
מי שמכיר שירים אצבע'. האצבעות הרבות שהורמו
באחת הוכיחו כי אכן, גם שאלה זו היתה רטורית
וכמעט מיותרת, וכאן הוא המשיך: 'מכירים מישהו
אצלנו בחברה שפוסט בתקופות האמורות?'

דממה. המסר החל לחלחל.

'מכתב הפיטורין שבידכם' קרא יוני ברגש, 'בא לחבר
אתכם למקום העבודה, לגרום לכם להעריך את המתנה
אותה הנכם מקבלים יום יום, שעה שעה! כן, הבטחנו
שי ייחודי, ואכן קיבלתם ועודכם מקבלים אותו מדי
יום. המכתב המסוגנן והממוסגר מהווה אך תזכורת
לאותה עובדה משמחת'.

וכי נחש ממית או מחיה?

בדבריו על פרשת נחש הנחוש, מתייחס האור החיים
הקדוש לדברי חז"ל (משנה ראש השנה ג, ח): "וכי נחש
ממית או נחש מחיה אלא בזמן שישראל מסתכלין
כלפי מעלה ומשעבדין את לבם לאביהן שבשמים
היו מתרפאים ואם לאו היו נימוקים", ומרחיב בביאור
הענין.

וזה לשון קדשו:

"והבטתם לנחש תרמז... להעירם בתשובה, מה
שהתרעמו למה הביאם ה' דרך המדבר שאין שם ספוק
ולא הביאם דרך מקום אשר רגיל היות שם בר ולחם.
כי ה' חפץ שיעניקם יהיו תלויות לאלקים יושב בשמים
על מחיתם ועל כל צרכיהם, באין מבטח וזולתו, מהטעם
עצמו שלא הסיר הנחשים והניחם לנשכם, ויהיו
מתרפאים כשיסתכלו כלפי מעלה לאביהם שבשמים...
'והוא מאמרם ז"ל (ר"ה שם), אלא שלא פָּרְשׁוּ הַהֶעֱרָה

שולחן שבת עם האור החיים

רחש-לחש חלף במסדרונות, קלחת של השערות
וניחושים כיד הדמיון הטובה.

ההודעה היבשה אודות אירוע סוף השנה העתידי
להתקיים, או ליתר דיוק השורה הלקונית שהופיע
בסופה: 'שי ייחודי יינתן לכל עובד', הציחה את הדמיון
וגררה בעקבותיה את ככל עובדי החברה - מהבכיר
ביותר ועד לזוטרי שבהם, למסע דיונים אודות טיב
המתנה המדוברת, באמצעותה יביע יוני המנכ"ל את
הערכתו לעובדיו הרבים.

'אולי בקבוק יין משובח?' הציע מוטי ממחלקת הנהלת
חשבונות, אך תיכף חזר בו. 'ייחודי' נאמר שם במפורש,
היי אומר - מקורי, יצירתי, פורץ את גבולות הדמיון.
בקבוק יין, יוקרתי ככל שיהיה, אינו עונה על ההגדרה
הזו. זה צפוי מדי.

ההשערה של שימי ממשאבי אנוש שמדובר באבזור
כלשהו שיפאר את שלחן השבת, אף היא נתקלה בניע
ראש ספקני מצד השומעים. שוב, 'הייחודי' הזה חסם
כמעט כל אפשרות, מזכיר בכל פעם מחדש כי זה לא
הולך להיות שגרתי ומוכר.

מבטו צופן הסוד ופיו החתום של יאיר סמנכ"ל הכספים
שהסתובב בארשת של יודע-כל ופיזר סביבו במכוון
ערפל סמיך, תרמו אף את חלקם לאווירה, וכך מצאו
את עצמם עובדי החברה נוהרים בסופו של דבר לאולם
היוקרתי, עונדים בזה אחר זה תגי שם ומלווים בחיוך
מזמין למקומם על ידי מארח נעים סבר, ללא שיעלה
בידם לפצח את התעלומה.

האירוע, כך הוכח, נוהל ביד רמה על ידי מפיק מהשורה
הראשונה.

ההיבט הקולינרי באירוע הוכיח להם כי חוש הטעם
שלהם ככל הנראה אינו מפותח דיו, שכן רק המנה
הראשונה כבר הציגה טעמים חדשים בהם לא נתקלו,
וההגדרה 'ערב לחך' נראתה כעלבון של ממש לעומתה.
תזמורת משולבת בהרכב מלא הנועימה את האווירה
ומילאה את החלל בצלילים ענוגים, פיזמה מארשים
קצביים ושירי נשמה, גדוד של מלצרים ניצב הכן על יד
השולחנות לשרת ולהגיש ללא לאות.

אולם האורחים בשלהם, כמו אינם שמים לב לכל
המתרחש.

'שי ייחודי' הובטח להם, וכל מעייניהם מוקדשים
לפענוח הענין.

נראה היה כי הזמן נמשך בכוונה, נמתח עד הקצה
ומותיר את החידה פתוחה עד לרגע האחרון, אולם
בסופו של דבר הגיע הרגע.

צוות מיוחד מטעם ההפקה יצא באחת מאחד החדרים
האחוריים, חנוטים כולם בחליפות יוקרה וענובים
בצבע אחיד, חיוך צופן סוד על פניהם ובידם מארזים
מלבניים, שטוחים וקשיחים, סובבו באולם וניגשו בזה
אחר זה לכלל הנוכחים.

הם.

'מכתב פיטורין?!' יעקב ירה את צמד המילים מפיו

ספיר ויהלום

פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

גרג' לו לשטות זו - לצאת מן העיר המסוכנת ומגוננת עליו ולברוח הישר אל גזר הדין הממתין לו בחוץ?

אל תגיד לי מה לעשות!

חכמי המוסר שופכים אור על הענין, תוך הפניית תשומת הלב לתכונת היסוד של האדם. תכונה אותה היטיב להכיר שלמה המלך, החכם מכל אדם, ובבואו להעניש את שמעי בן גרא עשה שימוש מושכל ונכון בהיכרותו המעמיקה את עולם הנפש.

אם שלמה היה מורה לשמעי להישאר בירושלים, אך מצווה עליו זאת בשפה רפה ובמילים רכות, לא היתה לשמע כל סיבה לצאת מירושלים. כל טוב וטוב היה בעיר הקודש, בחוץ המתין לו גזר דין בלתי ניתן לערעור, ואין מקום להתלבט.

אבל שלמה דווקא בן רצה שהוא ייצא, שימרה את פיו ויימשך הישר אל תוך המלכות שטמן לו. אך כיצד עושים זאת?

הפתרון לכך, ידע שלמה, נמצא דווקא בציווי חמור לכל ייצא מירושלים. דווקא ההוראה התקיפה, האזהרה וההתנערות, הם אלה שיגרמו לשמע בן גרא להמרות את פיו ולצאת מירושלים, כפי שאכן אירע בסוף.

חידה אנושית מורכבת? לא ממש.

טבע האדם להתנגד להגבלות, לציוויים.

אי לכך, ברגע בו נצטוו שמעי שלא לצאת מן העיר, מיד לחש לו יצרו כי עליו לצאת. ככל שהקצינה ההוראה והפכה תקיפה ומאיימת יותר, כך התפתח הקרב הפנימי שבו והפך למחול-אימים המוחק כל שריד להיגיון ורק דוחף אותו לקום ולמרוד.

'אתה לא תגיד לי מה לעשות' זו משנתו העיקרית של היצר כפי שהיא מכתוב לאדם, ואת זה היטיב שלמה המלך לנצל כדי לקיים את רצון אביו.

לך אכף ואפרוש כף

בדבריו על הפסוק הפותח את הפרשה: "זאת חקת התורה אשר צוה ה' לאמר", עומד האור החיים הקדוש על כך שדווקא מצות פרה אדומה זכתה לכינוי 'חקת התורה'. מובן מדוע היא נקראת 'חוקה', היות וטעמיה אינם גלויים לנו, אולם לשון 'חקת התורה' מעידה על כך שמצוה זו מהווה את כללות התורה הקדושה כולה, וכל זאת למה?

מבאר רבנו: "ובדרך רמז ירצה באמרו 'חקת התורה' שאם יקיימו מצוה זו הגם היותה חקה בלא טעם, מעלה עליהם הכתוב כאלו קיימו התורה אשר צוה ה' לאמר. כי קיים המצוה בלא טעם יגיד הצדקה האמונה והסכמת הנפש לקיים כל מצות הבורא. וזה לך האות, ואולי כי לטעם זה רצה ה' שתתמסר להם המצוה בדרך חקה".

הטבע האנושי מעורר באדם את הצורך להתנגד להוראות ולחרוג ממסגרות כאלו ואחרות, ובמיוחד כשמדובר בציווי תמוה למראית עין, כזה שאין לו טעם הגלוי וידוע לאדם, כמצות פרה אדומה.

אם למרות זאת פועל האדם כמתבקש, עושה את המוטל עליו ללא ערעור ופקפוק, הרי שבכך הוא מראה כי איתנה אמונתו בבורא העולם אשר ציווה על כך, וכי נפשו שלמה עם קיום המצוות. זהו, למעשה, הבריח התיכון של התורה כולה.

רבנו אברהם אבן עזרא היטיב לתמצת את המעלה הנשגבה הזו בפיוטו הקדוש 'לך א-ל', בשתי מילים המבטאות הכל: 'לך אכף ואפרש כף'. משום שכפיפות הקומה והשפלת הברך לפני השי"ת ומצוותיו, זהו היסוד לכל.

דוד המלך התמודד בחייו עם אויבים רבים, מבית ומחוץ, וחלק ניכר מסיפור חייו עוסק ברדיפות שסבל מידם וסאת המרורים שהיתה מנת חלקו.

ידוע במיוחד סיפורו של שמעי בן גרא, אשר לא זו בלבד שערער על סמכותו וכשרותו של דוד לכהן כמלך, אלא אף נקט בפעולה ממשית שהיה בה משום מרידה חמורה ביותר במלכות, על כל המשתמע מכך, כמתואר בנביא (שמואל ב פרק טו): "והנה משם איש יוצא ממשפחת בית שאול ושמעו שמעי בן גרא... ויסקל באבנים את דוד... וזה אמר שמעי בקללו צא צא איש הדמים ואיש הבלעל".

להצעתו הפרקטית של אבישי בן צרויה: "אעברה נא ואסירה את ראשו", הגיב דוד בשלילה מוחלטת וציין: "כי ה' אמר לו קלל את דוד ומי יאמר מדוע עשית כן".

יחד עם זאת, על שמעי בן גרא חל דין מורד במלכות, וככזה - חייב היתה מיתה. נדרש היה אפוא להרגו, אך לאחר תחנונים מצד שמעי, בחר דוד המלך להימנע מלהרגו בעצמו ואף נשבע לו כי לא יעשה כן, אלא הטיל את התפקיד על שלמה בנו, לאחר שדוד יסתלק לעולמו ושלמה ימלוך תחתיו.

בצוואתו לשלמה קודם מותו, דרש דוד מבנו כי יהרוג את שמעי. הוא הוסיף לכך משפט רב משמעות: "ועתה אל תנקהו כי איש חכם אתה וידעת את אשר תעשה לו והורדת את שיקבו בדם שאול". דוד סמך אפוא על חכמתו הגדולה של שלמה, שיידע כיצד ליישם את הציווי ולהשיג את המטרה בדרך החכמה ביותר.

דרכו של שלמה המלך למילוי רצון אביו מתוארת בנביא (מלכים א פרק ב): "וישלח המלך ויקרא לשמע ויאמר לו בנה לך בית בירושלם וישבת שם ולא תצא משם אנה ואנה. והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידע תדע כי מות תמות דמה יהיה בראשך. ויאמר שמעי למלך טוב הדבר כאשר דבר אדני המלך כן יעשה עבדך וישב שמעי בירושלם ימים רבים".

חלף זמן, והנה הגיע הרגע. שני עבדיו של שמעי ברחו לעיר גת, מה שהביא את שמעי לצאת בעקבותיהם ולהתחייב בראשו על הפרת התחייבותו לשלמה המלך - שלא לצאת מירושלים. בעקבות כך עמד שלמה בדברתו והרג את שמעי.

המעשה ידוע, אולם עיון בפרטיו מעלה אי אלו תהיות. ראשית, הלא ברור כי שלמה המלך היטיב להבין את כוונת אביו, דוד המלך, בבקשתו ממנו כי יהרוג את שמעי בן גרא. לא מובן אם כן מדוע כל מה שעשה היה לצוות עליו לבל ייצא מירושלים, הרי כל מה ששמעי יצטרך לעשות כדי לחמוק מעונש - זה לשבת בירושלים, משוש כל הארץ ושכיית חמדה שיש בה כל טוב רוחני וגם גשמי.

שנית, אם נבחנו את דברי שלמה לשמע באזהרתו נמצא ביטויים חד משמעיים ותקיפים כמו: 'וישבת שם', 'ולא תצא משם אנה ואנה', ולא נחה דעתו עד שהתרה בו בחומרה: 'והיה ביום צאתך ועברת את נחל קדרון ידע תדע כי מות תמות', 'דמה יהיה בראשך'.

ניתוח קר והגיוני של הענין מעלה את התהייה - עד כמה יש במשפטים מעין אלו לגרום לשמע לצאת מירושלים, ובכך להביא לכך שיומת? הרי לכאורה היה על שלמה לעדן את הביטויים ובכך אדרבה לגרום לו לצאת!

תמיהות אלה גוברות עוד יותר, לנוכח דברי דוד שהבהיר לשלמה היטב מדוע הוא בוחר דווקא בו לביצוע הענין המורכב: 'כי איש חכם אתה, ועל פניו איננו רואים את אך יתירה מכך, מצאנו שהגיב שמעי על הגזירה באומרו: 'טוב הדבר כאשר דבר אדני המלך כן יעשה עבדך, ומה

שבדבר - שהיא תשובה לדברי לשון הרע שדברו למה הביאם אל המדבר, שה' חפץ בזה כדי שיהיה לכם תמיד באין הפסק קרוב לה' כבו המצפה לשלחן אביו ערב ובקר ובכל עת וזמן. ואם היה מביאם דרך ישוב, לא היתה להם הדבקות בתמידות כשיהיה זמן לפניהם ספוקם, ומה מאוד יסובב דבר זה הרחקת הלב מהכרת השגחת הבורא ויראת רוממותו".

בני ישראל חזו בניסים וגבורות, היד הגדולה והזרוע הנטויה, והדבר הביא אותם לאדישות מסוימת ולהתייחסות שגויה כביכול מובן הדבר מאליו. עקב כך רטנו על הבאתם למדבר, וכדי לעורר בהם את ההבנה כי חסד ה' נטוי עליהם השכם הערב - הוכיח להם השי"ת את הדבר באמצעות הנחשים.

נחש הנחושת היווה תזכורת, כאובה אך יעילה ביותר, לכך שאילו לא חסדו הגדול יתברך היו הם נימוקים ופלים במדבר הגדול והנורא.

תזכורת ממעל

אדם חי את חייו, צועד בסך בנתיב אותו קבעו לו משמים ונתקל פה ושם במהמורות שבדרך. קשיים כאלה ואחרים מזדמנים לפתחו, אתגרים נערכים לפניו לא אחת, והוא כולו אחוז הלהם ותדהמה: הייתכן?!

על פי המשנה הסדורה במוחו, לפי התוכנית בה היה חפץ שהעניינים יתנהלו, אין כל מקום לתקלות כאלו ואחרות. כל כאב אמור להיות מחוץ לתחום, כל קושי אמור להיעלם עוד טרם שבא וחיינו בכלל אמורים לזרום על מי מנוחות.

'על מה ולמה עשה לי ה' ככה?' זו שאלה המציפה לא אחת את הלב, והתשובה לכך נמצאת בפרשת נחש הנחושת ובדברי האור החיים הקדוש.

'אין רע יורד מלמעלה' קבעו חז"ל נחרצות (מדרש נתנחומא פרשת תזריע), ולפיכך יש לשנות את נקודת המבט מן הקצה אל הקצה ולהבין שמדובר בסך הכל - בתזכורות.

תזכורות קטנות אותן מזמנים לנו משמים במהלך החיים, כאלה שנועדו להזכיר לנו כי הכל כולל הכל ניתן לנו בחסדו הגדול יתברך ומאוצר מתנת חינוך. לפעמים, דווקא ההיעדר והחסר הם אלו שמכיחים לנו עד כמה היה יכול להיות קשה לולא עזרת הבורא, ועד כמה עלינו להודות ולהלל לפניו על כל נשימה ונשימה, על כל רגע של חסד.

חיים שיש בהם בנתיבי חייו ופועלו של איש האלקים

בנתיבי החיים פרקי מחשבה ומוסר לאורו הזך של האור החיים

בכל הנוגע לעבודת הבורא יתברך ולהתעלות במעלות התורה והקדושה, מלבד זאת שהיה רבנו נאה דורש ונאה מקיים, עוד חשוב היה לו ביותר להמשיך את רצף הקדושה ולהוסיף חוליה נוספת בשלשלת הדורות, חוליה אשר תורכב מחקר תלמידי חכמים ויראי ה' מופלגים שאין להם בעולמם מלבד דביקות בה' ובתורתו.

לשם כך ייסד רבנו, בעלותו ארצה, את ישיבת 'כנסת ישראל' בה הסתופפו טובי תלמידיו וממשיכי דרכו, ואשר היתה מעין מגדלור רוחני שאין דומה לו.

משאלת לב קדושה זו של רבנו באה לידי ביטוי בדברים שכתב רבנו בעצמו באגרתו: "קומו ונעלה אל הר ה' בבנינו ובבנותינו, ושם נועדה על התורה ועל התעודה לקיים כל דבר: כל הכתוב לחיים בירושלים יהי שם ה' מבורך... ועל שכמם תהיה המשרה לרומם דגל התורה והמה חכמים מחוכמים, על פלגי מי יראת ה' שתולים".

לא בקלות עלה הדבר ביד רבנו. אם כי בכל הנוגע למימון הישיבה פנה רבנו לנדיבי לב תושבי ליוורנו שבאיטליה ובעוד מקומות, אשר ליבם חם היה לכל דבר שבקדושה, אולם רבה היתה המלאכה בכל הנוגע לביסוס הישיבה כשלעצמה - על תלמידיה.

להיות תלמיד ישיבה אין זה דבר שלמה בכך, על אחת כמה וכמה כשמדובר בישיבה לבני עלייה מובחרים ועשרת מונים כשראש הישיבה הינו רבנו הקדו וכל מגמתו לברור את אנשי המעשה ותלמידי החכמים המופלגים, שרפי מעלה ויחידיו סגולה.

לשם כך, במסעותיו של רבנו לגיוס כספים למימון הישיבה, תר במקביל אחר התלמידים המובחרים ביותר והראויים להימנות על בני הישיבה. כך, במאמץ ובנחישות ללא לאות, ברר רבנו את המובחרים ביותר ששמן יצא לימים - כל אחד ואחד בפני עצמו, כגדולי הדור הבא.

עוון האמורי, כך היה ברי להם, אין כלל מקום לתמוה כיצד טרם ניתן אויב זה בידם. אם רק נסגל לעצמו את נקודת המבט הזו, את התמימות הרוחנית הזו, אזי יעלה בדינו לצלוח את קשיי ומשברי החיים באופן בריא בהרבה ובקלות יתירה. העולם אינו אוסף אקראי של מקרים חלילה, ואף אינו מתוכנן באמצעות שכל אנושי כזה או אחר. מלחמות אינן מתנהלות על פי טקטיקה צבאית ופרנסה אינן מקורה בצעדים יעילים בהם נוקט האדם, וכן הלאה בכל מישורי החיים.

הקב"ה מנהל את עולמו בהשגחה פרטית מדוקדקת, הוא שוקל את מעשי הבריות ובוחן את לבות כולם, וזהו למעשה ההיבט היחיד בו עלינו להתחשב בבואנו לנתח את צעדינו הבאים, את שחלף עלינו עד כה ואת העובר עלינו בהווה.

ונראה על פי דבריהם (במד"ר כאן) שאמרו שעם זה עמלק היה, והגם שהכתוב קראו כנעני הוא לצד שבא במלבוש כנעני, ולזה כשהתפללו ישראל שיתנהו בידם לא אמרו תתן את הכנעני הזה, מעתה לצד שלא היה מז' אומות שנתן להם ה' לא נתרגשו בראותו נוצח במלחמה שהרי אין להם ממנו כלום, עוד נראה שלא נתרגשו אלא אז כשנכנסו לארץ שהגיע זמן ששלם עון ששולם עון האמורי מה שאין כן קודם שנכנסו לארץ שאפשר שעדיין לא שלם עונו כדי שיתנהו ביד ישראל, ורז"ל דרשו בזה הרבה דרשות (אור החיים במדבר כא, א)

מספרת התורה הקדושה בפרשתנו (כא, א): "וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ עָרֹד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דֶּרֶךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ שָׁבִי".

העובדה שהאויב שבה מבני ישראל, מעורר רבנו האור החיים, היה בה לכאורה כדי להדאיג את בני ישראל עד לאחת ולעורר בליבם חרדה גדולה ופחד מפני הבאות, עד כדי שיקומו שוב ויתקוממו נגד ביאתם לארץ ישראל. אולם למרבה הפלא, לא כן היה.

וכך תמה רבנו: "יֵשׁ לְהַעִיר, לְמָה לֹא חָרְדוּ יִשְׂרָאֵל בְּרֹאוֹתָם שֶׁעַם אֶחָד לָקַח מִיִּשְׂרָאֵל שָׁבִי, וַיֹּאמְרוּ, אִם עִם אֶחָד עָשָׂה בָּהֶם פָּרֶץ - מָה יַעֲשׂוּ בְּכַנְיָתָם לָאָרֶץ... וְהָגַם כִּי אַחֵר כֶּךָ נִתְעַצְמוּ בַּחֲפָלָה וְנָתַנוּ ה' בְּיָדָם, סוּף כָּל סוּף לֹא מִצִּינּוֹ שֶׁנִּתְרַגְּשׁוּ מִקִּדְּמָם".

תשובת רבנו שופכת אור על תגובתם של בני ישראל כאשר אירע באותה העת, ובד בבד היא מעניקה לנו זווית ראייה רוחנית, טהורה ומוזקקת, על כל תהלוכות האדם ומשעולי חייו, ואלו דבריו: "נִרְאָה שֶׁלֹּא נִתְרַגְּשׁוּ אֲלָא אִזּוֹ כְּשֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ שֶׁהִגִּיעַ זְמַן שֶׁשָּׁלַם עוֹן הָאֲמּוּרִי, מָה שֶׁאֵין כֵּן קֹדֶם שֶׁנִּכְנְסוּ לָאָרֶץ שֶׁאֲפֻשֶׁר שֶׁעֲדִין לֹא שָׁלַם עוֹנוֹ כִּדִּי שֶׁיִּתְּנֶהוּ בְּיַד יִשְׂרָאֵל, וְרַ"ל דִּרְשׁוּ בָּזֶה הִרְבֵּה דִּרְשׁוּ".

לבני ישראל היה פשוט וברור למעלה מכל ספק, כי המלחמה כולה מתנהלת על פי הנקבע ממרום ובהשפעה ישירה של מעשי הבריות - לטוב או לרע. כל עוד לא שלם

שביבי אור

ניצוצות אש שלהבת מבית מדרשו של האור החיים

את דברי הנביא (יחזקאל לד, לא): "וְאַתָּן צֹאנִי צֹאן מִרְעִיתִי אֲדָם אֲתָם" דרשו חז"ל כמתייחסים למעמדם של ישראל - הרם ונעלה לאין ערוך לעומת אומות העול, עד כדי האבחנה הברורה הבאה (בבא מציעא קיד, ב): "אתם קרויין אדם, ואין נכרים קרויין אדם".

רגע לפני שאנו מתבשמים בניחווחה של אותה הגדרה ונותנים לעצמנו להתרפק עליה, הבה נזכור כי הדבר מחייב ביותר. ולא זו בלבד, אלא שעצם ההגדרה הזו תלויה בדבר אחד יסודי אותו מבהיר האור החיים הקדוש בפרשתנו.

בפירושו לפסוק הפותח את פרשתנו: "זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה", מביא רבנו את משלו הידוע על משיכתם של הזבובים לדבש יותר מאשר לזבל, כן ההבדל בין גופו של יהודי שנפטר לבין גופו של גוי שמת. לצד זאת מדגיש רבנו (פסוק יד) כי יש לכך תנאי בסיסי.

ואלו דבריו: "לְצַד שֶׁדִּדְקָה לּוֹמֵר 'אֲדָם כִּי יָמוּת' וְגו' וְדִרְשׁוּ רַ"ל: 'אֲתָם קְרוּיִים אֲדָם - יִשְׂרָאֵל מִטְּמֵאִין בְּאַהֲל וְאֵין אֲמוֹת הָעוֹלָם' וְכו', לִזֶּה הַקְּדִים לָתֵת הַטַּעַם שֶׁסּוּבֵב הַדְּבָר וְאָמַר זֹאת הַתּוֹרָה שֶׁמִּסְבָּתָהּ הִיא שְׂאוֹתָה שְׂנֵקְרָא אֲדָם מִטְּמֵא בְּאַהֲל, אֲבָל אֲמוֹת הָעוֹלָם שֶׁאֵין לָהֶם תּוֹרָה וְכו'".

ניתן הדעת, נזכור ולא נשכח - מעלתנו העצומה וההבדל המהותי שבין ישראל לעמים, הרי כולו תלוי בתורה הקדושה, בקיומה ובדביקות בה'!

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

הבטחתי לפרסם ונושעת!

מכתב מרגש שהגיע למערכת, ואנו מפרסמים אותו ככתבו וכלשונו:

לכבוד מערכת הישועות של האור החיים הקדוש!!

קיבלתי על עצמי לומר פרק שירה - עם פירושו של האור החיים שיצא על ידי עוז והדר, ואני קוראת בכל יום.

הייתי צריכה לעבור ניתוח, חיכיתי כבר חצי שנה שיקבעו לי תור, ובגלל הקורונה הכל איטי ונסחב, ביקשתי ישועה שבזכות האור החיים הקדוש ניתחו אותי לפני חודש אלו.

ואכן, התקשרו אלי וזימנו אותי לתאריך ה' באב - לשמחתי הרבה. אבל יומיים לפני התאריך הודיעו לי שהניתוח מבוטל, ולא עושים כעת ניתוחים מהסוג שאני צריכה לעבור.

שבוע לפני חודש אלו, כשלא ראיתי ישועה באופק, התקשרתי להנהלת בית החולים והתלוננתי שאני מחכה כבר חצי שנה וזה לא הוגן, אבל הם התעקשו שניתוחים מהסוג שלי מבוטלים, המשכתי ללמוד אור החיים וציפיתי לישועה.

למחרת התקשרו מבית החולים וקבעו לי תאריך לניתוח בל' באב בחסדי ה' ובזכות האור החיים הקדוש ניתחו אותי בל' באב לפני חודש אלו כמו שביקשתי, וברוך ה' גם ניצלתי בנס כי היתה לי דלקת חריפה באותו מקום והבית חולים לא ידע מזה בכלל.

הודו לה' כי טוב כי לעולם חסדו וברוך ה' אני מחלימה מהניתוח. הבטחתי לפרסם !!!
א. ח.

מתיבתא אור החיים

ששם מצאנו לשון 'ותשבו' על התעכבות ימים רבים, כמו כן כאן הפירוש 'וישב' הוא שהתעכבו שם, אלא שלא נתעכבו שם כמו שנתעכבו בקדש שבמדבר פארן, ששם נתעכבו תשע עשרה שנה, ואילו כאן נתעכבו ארבעים יום, כמו שכתב החזקוני שעמדו שם ארבעה חדשים עד חודש אב שבו באו להר ההר.

וראה בגור אריה (בראשית יד ז) שכתב: כי הכל קדש אחד, בין קדש דמדבר פארן ובין קדש דמדבר צין, כי מדבר 'קדש' מדבר גדול היה נקרא 'מדבר קדש', כדכתיב (תהלים כט ח) 'יחיל ה' מדבר קדש', אם כן מדבר גדול הוא, והכל נקרא בשם מדבר קדש, וקדש ברנע מקום פרטי ומיוחד במדבר קדש, נקרא 'קדש ברנע', וכן מדבר צין, מקום מיוחד הוא במדבר קדש, אבל שם 'קדש' כולל הכל וכו' הכל מדבר אחד נקרא 'מדבר קדש', לא כמו שחשב הרמב"ן והראב"ע, וזהו שאמרו בסדר עולם: 'ותשבו בקדש ימים רבים' י"ט שנים עשו בקדש, שנאמר 'כימים אשר ישבתם' בשאר מסעות, והם היו ל"ח שנה, י"ט מהם

עשו בקדש, וי"ט היו חוזרין ומטורפין וחזרו לקדש, שנאמר (לעיל לב יג) 'ויניעם במדבר', עד כאן לשונו, וזה היה בודאי מה שחזרו לקדש בסוף שנת ארבעים שנה (כאן), אם כן קדש ברנע וקדש דמדבר צין הכל קדש אחד, אף על גב דהם שני מקומות, וכן כתבו התוספות בפרק ר' עקיבא במסכת שבת (פט ד"ה מדבר).

רבינו בחיי (כאן): 'וישב העם בקדש', קדש הוא שם עיר והוא מדבר צין וכו', ואין זה 'קדש ברנע', כי קדש ברנע מדבר הוא וכו'. ודע, כי ימים רבים ישבו בני ישראל בעיר הזאת ששמה קדש, הוא שכתוב (דברים א מו) 'ותשבו בקדש ימים רבים', ודרשו חכמינו ז"ל (סנהדרין קו). כל מקום שנאמר 'וישב' אינו אלא לשון צער, ולפיכך כתיב 'ותמת שם מרים', וסמך מיד ענין הסלע שהיה סיבה למיתת משה ואהרן במדבר ולא זכו ליכנס לארץ, אלא שבהעמק דבר (שם) תמה על זה: אבל אם כן אינו מדויק הא דכתיב שם 'ויבואו בני ישראל וגו' בחודש הראשון ותמת שם מרים', משמע באותה שנה של ביאה [לקדש] ובאותו חודש מתה מרים, וכמו שהקבלה בדינו (תענית ט). שמרים מתה בראש חודש ניסן, ואם כן היה ב"ט שנה לפני הכניסה לארץ, והרי שמענו מהקבלה דמרים מתה בשנת הארבעים, אלא משמע יותר דבאו לקדש של אדום בשנת הארבעים, וישיבתם תשע עשרה שנה היה בקדש ברנע, אותו מקום ששלחו מרגלים, ועוד יתכן לפרש, שאין כוונת רבינו ש'וישב' העם בקדש' היינו אותו קדש שנאמר בדברים, אלא כמו

כתב רבינו (במדבר כ א): **'וישב העם בקדש'**. בא להודיענו שנתעכבו שם ימים רבים כאמרו (דברים א מו) **'ותשבו בקדש ימים רבים'**, פירוש, **'וישב' לשון עכבה**.

וכן כתב באבן עזרא: **'וישב העם בקדש'**, בעבור שישבו שם ימים רבים, כי כן כתוב. והקשה עליו הרמב"ן ז"ל: טעם **'וישב העם בקדש'**, לומר כי כאשר נכנסו במדבר צין עד קדש מתה מרים, וטעה רבי אברהם שאמר בעבור שישבו שם ימים רבים כי כן כתוב. כי קדש אשר כתוב בו 'ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם', הוא קדש ברנע והוא במדבר פארן, ומשם נשתלחו המרגלים בשנה השניה ושם חזרו, אבל קדש זה, הוא במדבר צין, ובאו שם בשנת הארבעים ושם מתה מרים, ומקראות מפורשים הם. וכן כתב החזקוני: **'וישב העם בקדש'** עמדו שם ארבעה חדשים עד חדש אב שבו באו להר ההר ושם מת אהרן, ואין זה קדש שנאמר עליו 'ותשבו בקדש ימים רבים', שהרי אותו קדש איל פארן הוא, ונקרא קדש ברנע, וממנו נשתלחו המרגלים. וקדש זה שנאמר **'וישב העם בקדש'** הוא במדבר צין בגבול ארץ אדום.

וכן כתבו אבן עזרא (שם), ואברבנאל (כאן), ובסדר עולם (פרק ח) איתא להדיא: י"ט שנה היו חוזרין ומטורפין וי"ט שנה ישבו בקדש ברנע, שנאמר **'ותשבו בקדש ימים רבים כימים אשר ישבתם'**, והובא ברש"י שם וברבינו בחיי בפרשת מסעי (להלן לג ב).

ואפשר לתרץ דברי רבינו שהכתוב **'ותשבו בקדש ימים רבים'** קאי על קדש הכתוב כאן, וכמו שכתב

מצא חיים

חידה שבועית בעיון דברי האור החיים

לפתרון החידות יש לעיון בהרחבה באור החיים המובאר ובמודרין מבית מתיבתא

רבינו עומד על העובדה שמצות פרה אדומה הינה 'חוק' ללא טעם הגלוי לנו, ותמה כיצד ניתן לקיים את המצוה בשלימות ללא ידיעת טעמה. כיצד מיישב רבינו את הדבר?

(א) שיקיימו ישראל את המצוה על דעת משה רבינו שידוע טעמה וסודותיה.

(ב) היא גופא כוונתה הפנימית - שיכוונו בעשייתה על דעת שהיא חוק.

(ג) הרצון לדעת טעמה נחשב להם, בבחינת 'רצה לעשות מצוה ונאנס ולא עשה'.

תשובה מגליון קודם: תשובה א' - לאחר חטא אדם הראשון נפגמו הנשמות, ובלדת יעקב יצא מבורר וקדוש.

פתרונות יש לשלוח לא יאוחר מיום רביעי בשבוע בלבד לכתובת דוא"ל: m028039999@gmail.com

או בפקס 02-5385689 או 02 'נדרים פלוס' - באר ישראל

על מנת להשתתף בהגרלה: 1. יש לצייץ כתובת מדויקת וטלפון. 2. לצייץ בראש הדף עבור חידון 'ובחרת בחיים' ושם הפרשה.

3. בני חו"ל מתבקשים לכתוב כתובת (אדרעס) בארץ ישראל למקרה של זכייה, שישלח לשם.

בין שולחי התשובות תעריך הגרלה על סידור מתיבתא (או על ספר אחר הקיים במלאי כפי שיקולי המערכת).

שם הזוכה

בגליון שמיני:

ה' בן ציון שנטר,

בני ברק

מחברים לחיים

לשמיעת שיטורים ודרשות

חייגו: 02-803-9999

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
בהלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות

מרבני בית המדרש להוראה חיינות "באר ישראל"

בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה

תשובה ממורינו הרב שליט"א

עובד זר שנכנס לבית ענווד שרשרת עם שתי וערב

הכל משכירים כיום את ביתם לגויים, ואין חוששים לאיסור המשנה. ובישוב הדבר מצאנו כמה ביאורים בראשונים:

א. מאחר והאיסור מן התורה הוא רק כשישראל נהנה מאותה עבודה זרה שהוכנסה לבית, יש לומר כי כל מה שגזרו חז"ל ואסרה המשנה להשכיר את בית ישראל לגוי שמא יכניס עבודה זרה הוא דוקא בארץ ישראל שיש חוב גדול לשרש ממנה את העבודה זרה ולא בחוץ לארץ (רמב"ן בעבודה זרה שם ובפירושו לדברים שם, ריטב"א עבודה זרה טו, ד"ה ושכירות וכו'. ד"ה מתני', ר"ן על הרי"ף עבודה זרה ו: ד"ה מתני').

ב. רבינו חיים (הו"ד בתוס' עבודה זרה כא.) יישב שביתו של ישראל בחו"ל אינו נחשב לגמרי לביתו, ולא נאמר עליו האיסור שלא להכניס עבודה זרה לביתו, אמנם בתוספות (שם) הקשו שא"כ גם לא יתחייבו בחו"ל במוזהו. אבל כעין דבריו מצאנו גם בראב"ן (עבודה זרה ס' רצא) שפירש דכיון שאנחנו מחויבים במינים רבים למלכות שוב אין הבית נחשב לגמרי כשלנו, ולא נאמר בזה האיסור שלא להכניס עבודה זרה לביתו.

ג. יש שכתבו שהאיסור מדאורייתא נאמר רק כשישראל מכניס בעצמו, כלשון התורה 'לא תביא', ולא כאשר הגוי מכניס (ראב"ד ורשב"א בחידושיהם שם, רא"ש עבודה זרה פ"א סי' כב). או אפילו כאשר הגוי מכניס, אבל דוקא בהסכמת ישראל וכשהדבר נוח לו (הצד הראשון בתוספות רבנו אלתן, אור ורוע עבודה זרה ס' קלו בצד הראשון, תוספות רבנו שמשון משאנץ שם). וכיון שהאיסור כאשר הגוי מכניס מדעתו רק מדרבנן, לא גזרו חכמים על כך רק כאשר רגילות היא שהגוי מכניס בקביעות עבודה זרה לבית המושכר לו, ולא כמצוי בזמנם שרק כאשר הגוי נטה למות הכניס עבודה זרה לבית המושכר לגוי.

ד. יש שכתבו שהאיסור דאורייתא נאמר דוקא בהכנסה לבית שישראל גר בו בפועל, וזהו גדר 'ביתך' לענין זה, ולא לבית מושכר שישראל אינו גר בו, אע"פ שהוא בבעלותו (ספר התרומה ס' קמד; סמ"ג לאוין מה: תוס' עבודה זרה כא: בשם רבנו אלתן בצד השני; אור ורוע עבודה זרה ס' קלו בצד השני). ולפי זה, כאשר נכנס לביתו שאינו מושכר אכן אסור מן התורה. אבל כיון שכאשר מכניסים עבודה זרה לבית שאין הישראל דר שם האיסור רק מדרבנן, הם לא גזרו רק כאשר רגילות שהגוי מכניס עבודה זרה לבית המושכר לו, ולא רק כאשר הגוי נטה למות הכניס עבודה זרה לבית ישראל המושכר לגוי. וכמו כן הואיל וכל האיסור רק מדרבנן הם לא גזרו רק באר"י ולא בחו"ל.

ה. יש שכתבו דכיון שיד הגויים תקיפה על ישראל, והם דנים ששכירות כמכירה ליומא לכל דבר, ממילא כאשר המשכיר בית לגוי הבית יצא מרשות ישראל וכמו שמכר את הבית לגוי, ולכן אינו עובר באיסור לא תביא תועבה שהרי הוא כבר מכור

המשך בעמ' ג'

אני עורך שיפוצים בביתי, ובאחד הימים הגיע רצף מארצות המזרח והבחנתי שהוא עונד שרשרת עם שתי וערב, והסתפקתי האם עלי לומר לו שיוציאו מביתי משום שאסור להכניס עבודה זרה לבית?

תשובת מורינו הרב שליט"א:

מקור האיסור להכניס עבודה זרה לבית ישראל מצינו במשנה (עבודה זרה כא.) שאסור להשכיר בית לעובד עבודה זרה על מנת שידור בו, מפני שהוא עשוי להכניס לתוכו את הצלמים שלו, ונמצא שבעל הבית עובר באיסור 'ולא תביא תועבה אל ביתך' (דברים ז כו). אמנם דנו הפוסקים אם לצלב יש דין עבודה זרה, ומשכך אף אותו אסור להכניס לביתו. גם באיסור להשכיר בית לגוי מצאנו שדנו הראשונים במה שנהגו ישראל בחו"ל להשכיר את בתיהם לגויים, זאת על אף שהנצרות הינה עבודה זרה ומאמיניה מכניסים צלבים לבית המושכר, ולמעשה קיבלו את המנהג והצדיקו אותו בכמה דרכים, ועיקר הטעם הוא משום שהאיסור להשכיר הוא מדרבנן, ולכן יש אופנים שהקלו בהם חכמים כמו בחו"ל, או בעבודה זרה שאיננה קבועה.

איסור 'לא תביא תועבה אל ביתך'

בעיקר גדר האיסור להכניס עבודה זרה נחלקו הראשונים:

יש סוברים שהאיסור הוא על כניסת עבודה זרה לבית, ואם כן אסור גם שגוי יכניס עבודה זרה לבית ישראל (תוספות עבודה זרה שם ד"ה אף, ספר התרומה קמד, אור ורוע ז קלו, רא"ש שם ס"א סכ"ו, ועוד).

ויש סוברים שהאיסור אינו על עצם כניסת עבודה זרה לבית, אלא על הכנסה לצורך הנאה מהחרם של העבודה זרה, אבל גוי המכניס עבודה זרה לביתו של ישראל לצרכו אינו אסור אלא מדרבנן (רמב"ן עבודה זרה שם, וראה רמב"ן דברים שם. הרא"ה עבודה זרה שם, ספר החינוך מצוה תכט, ומנחת חינוך ורי"ף פולא בדעתו, רמב"ם הל' עכו"ם פ"ז ה"ב, סנהדרין פ"ט ה"ד אות ט, ועוד, וכפי שהאריך הגר"פ בביאורו לרס"ג, ל"ת ה).

השכרת בית ישראל לגוי העובד עבודה זרה

במשנה (עבודה זרה כא.) נפסק שאסור להשכיר בית לעובד עבודה זרה על מנת שידור בו, מפני שהוא עשוי להכניס לתוכו את הצלמים שלו, ונמצא שבעל הבית עובר באיסור 'ולא תביא תועבה אל ביתך' (דברים ז כו).

והקשו הראשונים, מאחר ודין פשוט הוא במשנה שאסור להשכיר ביתו לגוי, כיצד

הלכה למעשה

משולחן מורינו הרב שליט"א

רכישת חלות לפני התפילה כשאחריה יאזלו (אך יהיו זמינות במחיר יקר או רחוק)

במכולת ליד ביתי, בקביעות בכל יום שיש, עד שאני מסיים את תפילת שחרית נגמרות החלות. חברים אחדים במניין פשוט קונים את

ועוד שאלה: האם אני חייב לקום מוקדם, למשל בהנף החמה, כדי להימנע משימוש בהיתר כזה? תשובת מורינו הרב שליט"א:

באופן שלא ימצא חלות לאחר התפילה מותר לקנות לפני התפילה. אם יש אפשרות לקנות לאחר התפילה, ראוי להחמיר לקנות אחר כך¹. אולם אם לא ימצא חלות באותה איכות, או שיש טרחה בדבר אפשר להקל לקנות קודם התפילה².

המשך בעמ' ב'

אמנם במשנה ברורה (ביאור הלכה דה"ה שי"ב) חולק עליו וכתב שאין ראייה מזה לומנינו, דיש לומר דדוקא אז שעדיין היה קודם קבלת התורה ועדיין לא היה להם מצות קריאת שמע על כן חל עליהם מצות הכנה לשבת תיכף כשקם ממטתו, מה שאין כן אחר כך שנצטוו על מצות קריאת שמע בזמן קימה היא קודמת.

2 כדעת הפרי חדש שכתב שצרכי שמים מותרים לפני התפילה, ויש לצרף מה שמצינו באחרונים (ספר שבילי דוד ס' פס סקד: דברי תורה ח"א ס' טו) שהקילו להתעסק במסחר לפני התפילה אם יגרו הפסד ממון אם יתעכבו עד לאחר התפילה. והשוו (אשל אברהם) בוטשאטש ס' פס) את איסור מלאכה לפני התפילה לאיסור מלאכה בחול המועד שהתירו בדבר האבד.

התפילה. וכתב שמזה יש סמך למה שנוהגים מקצת אנשים לקנות צרכי שבת בבוקר יום שיש קודם התפילה, ומדבריו עולה שזהו היתר ללא סייג, לפי שהם צרכי שמים המותרים לפני התפילה, וצ"ע בדברי המשנה ברורה שנוגעים כסותרים, דבהלכות שבת כתב כהם כהמג"א שאין זה היתר גמור רק כאשר לא ימצא לאחר התפילה ומשום דין קדימה במצווה עוברת ודאורייתא, ואילו בהלכות תפילה כתב כהפרי חדש שהוא היתר מוחלט. ובשולחן ערוך הרב (ס"ו) כתב כדברי המג"א, ובערוך השולחן כתב כהפרי חדש. ובפרי מגדים (פ"ט סק"א) תלה זה בשני הלימודים, ולפי הלימוד שהובא במדרש אין 'היה' אלא מיד, שלפי זה יש לקנות מיד בבוקר, ולפי הלימוד שכתב בטור 'דהכנה דומיא דהבאה' יש להמתין עד שלש שעות, שעד אז מיקרי בוקר.

טעם להיתר מפני שהכנת צרכי שבת היא מצוה עוברת, וגם היא דאורייתא ותפילה דרבנן. ומשמע שאין זה היתר גמור אלא באופן שלא ימצא אחר התפילה. מאידך במשנה ברורה בהלכות תפילה (ס"ו פס סקד:) כתב שמותר לקנות צרכי עבודה זרה קודם תפילה, ולא סייג דבריו דהיינו דוקא כשלא ימצא אחר התפילה, ומקורו שם מדברי הפרי חדש (ס"ו פס סקד: סוף ד"ה בפ"ק) שדקדק לשון הגמרא (ברכות ז') 'אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל', שמשמע דוקא 'חפציו' אסור אבל 'חפצי שמים' מותר, והכנת צרכי שבת הם חפצי שמים, והוכיח כן גם ממה שפירש רש"י במגילה (נ). ד"ה ברו"ט) שביים טוב היו מאחרין לבוא לבית הכנסת משום שצריך לטרוח להכין סעודת יום טוב, ומכאן ראה שמותר להתעסק בצרכי סעודת יו"ט קודם

1 יש להקדים דברי המהר"א (שבת קט:). רב ספרא מחרין רישא - רבא מלח שיבטא. רב הונא מדליק שרגי, רב פפא גדיל פתילתא. רב חסדא פריס סילקא. רבא ורב יוסף מצלחי ציבי. רבי זורא מצתת צותות. רב נחמן בר יצחק מכתף ועייל מתף ונפיק, אמר: אילו מקלעין לי רבי אמי ורבי אסי מי לא מכתפי קמיהו. ואיכא דאמרי רבי אמי ורבי אסי מכתפי ועיילי מכתפי ונפיק, אמרי אילו איקלע לן רבי יוחנן, מי לא מכתפינן קמיה. ומה למדנו שיש לכל אחד לטרוח בהכנה לשבת. במשנה ברורה בהלכות שבת (ס"ו ז' סק"א) כתב: ואם גרילין למכור בבוקר השכם קודם התפילה ולא ימצא לקנות אחר התפילה, יקנה ואחר כך יתפלל, ואין זה בכלל מה שאמרו (ברכות ז') 'אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל', שזו חפצי שמים היא. ומקורו במגן אברהם (ס"ו קנא סק"ו) שנתן

ענידת סרטי פלסטיק לזיהוי בשבת

השמחה במעוננו של ירוחם עלתה עד גדות, כאשר זה עתה זכה לחבוק בן זכר מלא חן וזוהר אשר השכינה נסוכה על פניו. בעודו שוהה בבית החולים בעיצומו של יום השבת נזהר הוא מאוד מכל חשש מלאכה או מעשה חול וכדו', ואכן כאשר התבקש מאחות בית החולים לענות על ידו את צמיד הפלסטיק אשר מוכיח כי היותו אבי הבן ומקנה לו את האפשרות לבוא ולצאת את שערי התינוקיה ללא חשש, נאלם דום ותהה האם אכן יכול הוא להצמיד את הסרט לידו, מכיוון ולאחר הידוק הסרט לא יכול עוד להסירו ולפתחו ואם כן אולי ייחשב דבר זה לאיסור "קושר" האסור בשבת, בצר לו פנה לרב בית החולים ויחד ניסו ללבן את הדברים.

תשובה: כתב הרמב"ם: (פרק י' הלכה ח) הפותל חבלים בשבת חייב משום קושר, והמפרידן ואינו מכווין לקלקל חייב משום מתיר ובשו"ע הרב: (סי' שצ"ז סעי' יא) כ' ששיעור הפותל להתחייב מן התורה הוא כדי שיעמוד החבל בפיתולו בלא קשירה בגופו, נמצאת שמלאכתו מתקיימת, אשר מדברי סופרים אסור בכל שהוא.

ובעניין קשר על ידי אציקונים וסרטי פלסטיק המצויים בשימוש בתי החולים לחולים וילודים לצורך זיהוי אשר בקצותיהם מעין כפתורים המתהדקים זה בזה, שלאחר הידוקם שוב לא ניתן לפותחם עוד, ובגמר השימוש קורעים אותם ונזרקם לאשפה, נחלקו הדיעות: מחז' גיסא דעת האוסרים שאין לך "קושר" גדול מזה, והגם שאין כאן מעשה קשירה במבון הפשוט שבדבר. מכל מקום לא גרע מפיתול חבלים שגם בהם אין בו מעשה קשירה ממש, ואעפ"כ אוסרים אותו משום קושר. וגם בלשון בני אדם נקראת פעולה זו של קשירה באציקונים וסרטי זיהוי וכדו' בשם "קשירה", ובשלטי גיבורים (סוף פרק ט"ו בשבת) מבואר שיש להתייחס לשון בני אדם לעניין מלאכה שבת. ועוד דגער טפי כי החיבור נעשה בהידוק ובחזק שאי אפשר לפותחו, (והגם כי ע"י תחבולות יש אפשרות לשחרר את אחיזת שיני האציקונים ולפתוח את ההידוק מכל מקום אין הדרך בכך כלל והכוונה הסתמית של בני האדם בהידוק בדברים אלו שיעמדו ללא אפשרות לפותחם עוד וזאת ע"י חיתוך או קריעה), וא"כ הווי ליה בכלל קשר של קיימא, או בגדוד תופר, וכך הוא מסקנת הגר"מ משה פיישר זצ"ל (במכתבו בספר מאור השבת ח"ד מכתב יד) וכן בשו"ת משנת יוסף ח"ר סי' ע"ב, וכן בקובץ מבית לוי ח"ט עמוד ו' בשם הגר"ש וואנר זצ"ל.

ומאידך יש לומר כיון ופעולתם נעשות ע"י שיניים קטנות הנתפסים זה בזה וכן ע"י כפתורים המתהדקים זה בזה אין זה בגדר "חיבור" בין שני חלקים שמתהדקים זה מזה, אלא מעשה "הידוק" בעלמא, ואינו דומה למלאכת קשירה או פתילת חבלים. וכך הוא מסקנת הגר"ש אלישיב זצ"ל בשמירת שבת כהלכתה פ"מ ס"ע ל"ב, וכן בספר חזון עובדיה מלאכת קושר ומתיר אות י"ח ועוד.

ולהלכה קיימא לן שכל דבר שיש בו פלוגתת הפוסקים נכון לחוש לאוסרים ולהשתדל לעשות הדבר ע"י נכרי או כותם.

ובאם בא הוא להסירו מעל ידו או לפותחו יכול הוא לקרוע או לחתוך הידוק זה דרך קלקול וזה יהיה מותר לכ"ע, דאפילו בקשירה ממש התירו בכאי גוונא, כן הוא דעת החזו"א סי' נ"א ס"ק י"ג, כדין ומקלקל הוא וזורקו לאשפה ניכר לעין כל שאין כוונתו להתיר הקשר אלא לקלקל ולהשחית ודבר זה יהיה מותר לעשות אפילו בפני עם הארץ.

העולה לדינא:

נחלקו פוסקי זמנינו בעניין קשירה על ידי צמיד פלסטיק המצויים בשימוש בבתי החולים - לחולים וליילודים לצורך זיהוי, המתחברים על ידי כפתורים שמתהדקים זה בזה ללא יכולת לפותחם עוד אלא על ידי קלקול והשחתה ולאחמ"כ נזרקם לאשפה ואין בהם שימוש חוזר, האם שייך בזה משום קושר ומתיר או שכלל אין זה אלא הידוק בעלמא. ולהלכה, אם כי המקילים יש להם על מה שיסמכו, מכל מקום ראוי ונכון לחשוש לאוסרים בזה ולהשתדל לעשות זאת על ידי נכרי או קטן.

הלכה למעשה

משולחן מורנו הרב שליט"א **המשך מעמ' א'**

ברכה על שלם - בפירות ובשקית שוק ואיגול

מצאנו שיש ענין לברך על 'שלמה' לחשיבות הברכה. רצינו לשאול מה הדין כשמברך על תפוח או על תפוז, האם יברך בעודו שלם אף שמפסיק בשל זה בין ברכה לאכילה. וכן מה הדין באריזה חיצונית באופן שהמאכל לא מתקיים בלעדיה כגון 'שקית שוק', הרי ודאי יותר חשובה שקית סגורה משקית שכבר ניקבה (שמאוסה בעיני אחרים) או שלא מצאנו 'פגומה' אלא במאכל עצמו?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

בתפוח ותמר, אם אין חשש לריקבון ובוודאי עכ"פ יאכל מהפרי, יברך על הפרי שלם ואחר כך יקלף, כדי שלא להפסיק בין הברכה לטעימה³. אך בתפוז ובפירות שקליפתם אינה ראויה לאכילה, אין הקילוף מאבד את מעלת השלם של הפרי, לכן יקלף לפני הברכה⁴. בשוק ואיגול, עדיף לנקב את השקית לפני הברכה⁵.

לדומם את המנוע בנסיעה לבית חולים בשבת

אם הוצרכו לנסוע לבית חולים בשבת, האם לאחר הנסיעה מותר לדומם את המנוע שלא יתבזבז דלק, [או שלא יתקלקל]? **תשובת מורנו הרב שליט"א:**

אם יש גוי, אפשר לומר לו שיכבה את המנוע וינעל את הדלתות ואת מפתחות הרכב יכניס למקום שמור. אם אין גוי באזור, אם בעל הרכב הוא בן משפחתו של החולה, אסור לכבות את המנוע אף שיפסיד מכך הרבה דלק וגם יש חשש לגניבה, רק כאשר יש חשש סכנה, כגון

3 במשנה ברורה (סי' ה' ס"ק יב) כתב שכשאסור

אגוז יסבור אותו לפני הברכה ואחר כך יברך, והביא שני טעמים: א. משום שאין כדאי להפסיק הרבה בין הברכה לאכילה. ב. שמא ימצא מקולקל ואינו רואה לברכה. הטעם הראשון הוא על פי האליה רבה (בתחילת סי' וב) שחשש גם לטעם של הפסק בין הברכה לאכילה, אבל מקור הדין הוא בשו"ת (שער האותיות קדושה כלל ה' סי' יד) בשם פוסק חסידים (ס' תחומים) שם מוזכר רק ענין שמא ימצאנו שאינו ראוי לאכילה. וכן בשו"ע הרב (סי' ס"ח) ועוד אחרונים לא חששו רק שמא לא ימצאנו יפה, אבל משום הטעם של הפסק לבד אין לחשוש, וביאר (שם) שמעלת השלם בשעת הברכה עדיפה אף שיצטרך להפסיק כיון שזהו לצורך האכילה, ז"ל: המברך על הפרי לא יחתוך עד אחר הברכה כדי שיברך על השלם למצוה מן המובחר, ואין לחוש להפסק שהיית החיתוך בין הברכה לאכילה הואיל והיא צורך אכילה.

4 כגון בפירות הדר, בננה ואגוזים וכדומה. ראה בשערי תשובה (סי' רב ס"קא). מלבד זאת דנו הפוסקים לגבי פלח תפוז ושאר פירות הדר, אם לפיכך אחד יש דין בריה ושלם (ש"ת אור לציון ח"ב סי' תשובה כח. ש"ת נקט בושם ח"ג סי' א' אות ב), אך עדיף יותר משום מעלת 'גדולי' (ראה וזאת הברכה פ"א שמעלת גדול יש בכל המאכלים), להשאיר התפוז לאחר הקילוף שלם ולא להוריד את הפלח ממנו עד לאחר הברכה.

5 השקית אינה חלק מהמאכל ולא שייך בזה מעלת השלם, לכן עדיף לפתוח קודם לפי הטעם שיש לחשוש להפסק.

6 ראה בספר שמירת שבת כהלכתה (פרק מ' אות טו) שכתב שעם גמר הנסיעה אסור לכבות

שילדים ישחקו ברכב ויבואו לידי סכנה, או חשש לפיצוץ המנוע, מותר, וישתדל לעשות בשנינו.

לקחת בשבת תרופה למניעת צרבות

אחד שאכל בליל שבת הרבה מאכלים שומניים וכבדים, שלפי דרכו הוא יודע שבבילה החומצה תעלה ויסבול קשה מצרבת. האם מותר לקחת טאמס (אם מועיל לו) לפני שהצרבת מתחילה, או שאין היתר לקחת תרופה רק אם כבר מתייסר ממנה ונחלה ממש?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

נטילת תרופות בשבת אינה מותרת רק אם נחלה כל גופו⁷, אמנם אם סובל מאד בכל גופו, מותר לקחת. ויש מי שכתב להתיר לקחת מלכתחילה כדי שלא להגיע למצב של חולי, ועדיף ליטול בדרך של שינוי מהרגיל⁸.

כפית פרווה שנגעה בסיר בשרי

תוך כדי בישול בסיר בשרי, נגעה כפית פרווה בדופן הסיר הבשרי מבחוץ, מה דין הכפית?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

אם דופן הסיר יבש לגמרי, הכף אינה בשרית⁹.

בל תלין במרפאת שיניים

עברתי טיפול שיניים במרפאת שיניים, ורציתי לדעת האם יש איסור 'בל תלין' ומצוות 'ביומו תיתן שכרו' במרפאת שיניים, שהרי הרופא אינו מקבל את שכרו מהמטופל אלא מהנהלת המרפאה והמטופל משלם למזכירות?

תשובת מורנו הרב שליט"א:

הרופא אינו נחשב פועל של המטופל, אולם המרפאה נותנת שרותי רפואה עבור המטופל, ועל חיוב התשלום למרפאה עבור הטיפול עצמו יש איסור בל תלין, אמנם על מוצרים שהמרפאה מוכרת אין בל תלין¹⁰.

המתייסרים במחלה זו, כמה וכמה שבועות זאח"ו, ועוד נוסף, שלרוב מצטרפים הרבה אפילו אם לא נחלש כל גופם, ולפעמים אפילו כל גופם נחלש ואז פשוט שמותר עיין סי' שכ"ח סי"ז. וגם יש לצרף שבולעים טרם שהמחלה נתהווה, ובענין זה הארכתי הרבה מאוד במקום אחר שקצת יש לסמוך על"ז ג"כ, ולאחר כל אלו ההיתרים ביחד אין בכוחנו להחמיר, ויעשה בקצת שינוי, היינו שיתן בפיו הכדורים בידו השמאלית. ועיין בזכור לאברהם (אות ח) שמתיר במי שחש בראשו ביותר שאשה תתן לו מחלבה, הובא בבאר יעקב (סי' שכ"ח אות ז') ודוע שבסביבת מחלת ה"הי - פיועור" תקיף ליה עלמא יותר ממיחוש וכאב ראש, ושכיח מאד שגם ראשו כבד עליו ביותר בסביבת המחלה על"כ בצידוף בגל"ל שרי. אבל הדרך הנכון הוא שישחוק הכדורים מעל"ש ויערבם עם צוקער ויבלעם כן מעורבים יחד.

9 הטעם הוא משום שבישב אין מעבר של בליעות, כמש"כ ברמ"א (יורד"י סי' צב ס"ח), וראה ש"ך סימן קק (ס"קב).

10 המוצרים שהיא מוכרת כמו כתר ושתלים, המרפאה היא כמו חנות המוכרת ולא כדין פועל, ועליהם אין איסור בל תלין, אבל לגבי הפעולה היא בגדר קבלן, ולגבי הרופא, אמנם כשנשכר הפועל על ידי שליח אין איסור בל תלין, אך כאן הרי הרופא לא נשכר על ידי שליח עבור המטופל, אלא על ידי בעל המרפאה, לכן כלפי שכרו, בעל המרפאה עובר בכל תלין אם אינו משלם בזמנו, ולגבי הלקוחות, הם הרי הזמינו עבודה בקבלנות מהמרפאה, ולכן על חיוב התשלום למרפאה עובר בכל תלין.

את הפנסים שאין בפעולה זו צורך לחולה, ואף אם יקבל קנס כספי על אי הכיבוי אסור לכבות. ובהערה (קמ) כתב בשם הגרש"ז אויערבאך שאפשר שמותר לכבות גחלת של מתכת, כמו שהתירו בשאר דברים סופם משום תחילתם, (א"ח סי' שכת סי' מ"ב ס"ק), אך זה רק באיש הצלה שיש לחוש שימנע משום כך מלנסוע לצורך חולה שיש בו סכנה, ובשו"ת דבר יהושע (תרי"ד י"ד ס"ט) כתב להתיר אם בעל הרכב אינו קרוב משפחה של החולה מפני שאיסור כיבוי מלאכה שאין צריכה לגופה הוא, והתירוהו כדי שלא תהיה מכשיל לעתיד לבוא - שימנעו מלנסוע לצורך הצלת חיים. וראה בשו"ע (שם אות טא) האופן הראוי לכתחילה בעצירת הרכב שלא ילחץ על דוושת הבלימה מפני שע"כ כך נדלקות נורות העצירה רק בהתקרב הנהג ליעדו, יחדל מללחוץ על דוושת הדלק, כך שיעדיעו לאט ויוכל לעצור בלי ללחוץ על דוושת הבלימה ועוד הוראות בעניין. ובאם שינוי ההרגלים בעת הנהיגה עלול להביא לסכנה, או אפילו רק לספק סכנה, ינהג כרגיל כפי שנוהג ביום חול.

7 גזיר חז"ל לאסור כל רפואה בשבת לצורך אדם בריא, שמא יבוא לשחוק סממנים להכנת הרפואה כלשון הרמב"ם: 'אסור לבטא להתרפאות בשבת גזירה שמה ישחוק סממנים' (הלכות שבת פרק כא). ובכלל זה כל הפועלות שעושים לצורך ריפוי הגוף כמ"ש בשולחן ערוך (סי' שכת סמ"ב) עיי"ש.

8 ראה בשו"ת באר משה (שו"ת ח"ד סי' לא) שכתב: וידוע שעתה בזמנינו כל הכדורים הנעשים כעמיש הכל נעשה על"י בישול, והכדורים נגד ה"הי - פיועור" לוקחים

גם הם בכלל עבודה זרה, כמבואר ברמב"ם עכו"ם פרק ג הלכה ו'.

אמנם הר"ן השיב על דבריו וכתב: וצריך לי עיון, שאפשר שאין עובדים היום לצורות הללו אלא לזכר בעלמא עושים אותם. ומבואר שנחלקו האם מוכרח שביחס לצלבים של גבי הכלים יש ענין של עבודה או שהם נעשים רק לזיכרון האמונה הנוצרית. ואפשר שלדברי הר"ן אין ראיה ממנה שמגפפים ומנשקים בשעת מלחמה, שגם זה אינו כעבודה לצלם, אלא רק כדבוקות באמונתם הנוצרים ובסמלים שלה.

אמנם בנמוק"י (עבודה זרה מב:) העתיק לדברי הרשב"א, והשמיט לספיקו של הר"ן. וכעין זה מצאנו ברבינו ירוחם (אדם וחווה נתיב יז ח"ד) בשם רבו רבי אברהם בן אסמעאל דגויים בזמן הזה שאין עובדים לחמה ולבנה ולצורת דרקון, כלים הנמצאים עליהם צורות הללו מותרים בהנאה. ואם נמצא צורת שתי וערב ואדם תלוי בו אסורים. ואפשר דגויים אלו שאין אדוקים בעבודה זרה, כל מה שעושים בצורות הללו בכלים אינם עושים אלא לנוי ומותרים בהנאה, ואסור לשהותן משום חשד אם הן בולטים, וראוי להתמיר בספק איסור תורה.

ודבר ברור שגם הרשב"א אסר את ציורי הצלב שעל גבי הכלים מצד שהיו עובדים להם, ולכן כתב הרשב"א (הו"ד בארוחת חיים עבודה זרה סי' ו, ובשו"ת הרדב"ז כתב יד קיז) לגבי ציורי שתי וערב שנוצרים עושים על גבי בגדיהם דמאחר ואין הגויים רגילים לעבוד ציורים אלו, הבגדים הללו מותרים ואין חוששים שמה עבדו להם. ובארוחת חיים סיים דברי הרשב"א בלשון 'צריך עיון' ורק בשם רבו רבי שם טוב פלכו הביא שהתיר בוודאות בגדים אלו, אולם הרדב"ז אסר בדעת הרשב"א בגדים אלו.

וכתב הבית יוסף בשו"ת אבקת רוכל (סי' נה), דהגם שרבינו ירוחם בשם רבו והר"ן פקפקו באיסור ציור שתי וערב שעל גבי כלים, הלכה כהרשב"א שהיה רב גדול ומפורסם ופסק בתורת ודאי לאסור צורת שתי וערב שעל גבי הכלים לפי שהם נעבדים.

אמנם ראה בראב"ה (סי' אלף נא) שהתיר ציורים שעל גבי כלים בתורת וודאי, וכתב ש'צורות שבכלי כסף וזהב לנוי בעלמא עבידי ושרו כדמוכח בפרק כל הצלמים', וכידוע שספר זה לא עמד לפניו הבית יוסף, וצ"ע. וכך כתב גם הריטב"א (עבודה זרה מב:) בשם רבו הרא"ה: 'צורות שתי וערב שרגילים גוים לצייר בכלים של כסף מותרים וכו', שהם אין עובדין אלא לצורת שתי וערב שטימא אותה הגלח. כלומר, החפץ שהכומר עשה בו את מעשי הפולחן הנוצרי. ונראה שהדבר תלוי לפי המקומות ולפי המציאות האם עובדים לציורי צלב שעל הכלים או לא.

שרשרת עם שתי וערב

הראב"ה (סי' אלף נא): הביא לדיון כי 'צורות צלמים שיש לחוש שעובדים אסורים מספק, ולא שרו רבנן אלא הנהו דזכרים דלנוי עבידי, אבל דכפרים אסור מספק'. וכתב על זה: וכן שתי וערב שהשתחו בו לזיכרון התלוי (-ליכרון אותו האיש שנתלה על גבי הצלב). אבל מה שתולין שתי וערב בצואריהן לזיכרון שבאו מטעותם לא מחמירין בהו. כך מצאתי. והו"ד במרדכי (השלם של מכון ירושלים) ריש פרק כל הצלמים, ובפסקי רבי מנדל קלוזנר (עבודה זרה לט), והובא בשו"ת הרדב"ז (כתב יד סי' קיז) שכתב על כך 'זו קולא גדולה אין ראוי לסמוך עליה, אבל מהניא לסניפים בעלמא לענ"ד'. ובתורת הדש (סי' קצז) התיר מכה כל שכן מדברי הראב"ה להתיר את ציורי הצלב שעל גבי בגדי הכמרים שלא נעשים לעבודה אלא רק להודיע שהם מאותה מדינה, והו"ד המרדכי בשם הראב"ה בבית יוסף (סי' קמא), וכן פסק הרמ"א (שם סעיף א).

והש"ך (שם סק"ו) תמה טובא, שהרי כשם שציורי עבודה זרה על גבי כלים המכובדים אסורים שדרך לעבוד צורות אלו, כן ראוי לאסור את הצלב העמוד שברשרת על הצואר אחרי שדרך לעבוד את צורת הצלב, ולכן כתב שמדובר כאשר ידוע שלא עשה בו שום עבודה, והחידוש של הראב"ה שאין בעצם מה שתלה את הצלב על צוארו משום עבודה. והש"ך הביא מה שדנו הראשונים לגבי ציורי צלב שעל גבי הכלים, אך כתב שצורת צלב בשרשרת חמורה מצוירים שעל גבי הכלים, ודרכה להעבד בהשתחויה ואסורה לכולי עלמא.

וכן כתב בשו"ת מעיל צדקה (סי' ע) כדבר פשוט שדרך לעבוד את הצלב שבשרשרת, וכתב דשם בימי הראשונים והרמ"א לא נהגו לעבוד צלב זה. וכן כתב בספר מאורי אור (חלק קן טהור דף נא). בדבר מקום יש להזהיר להקונים אותן צלמים שתולין בצואר, שישברם הגוי תחלה כדי לבטלם משום שידוע שבשעת אכילה וקודם השינה משתמשין בהם בנישוק ופילול לטעותם, ואולי בימי הרמ"א לא נהגו בהן רק לזכרון. וכן כתב על הזמן הזה בשו"ת חלקת יעקב (יו"ד סי' נה) 'וכן היא גם היום המציאות, ידיענין דהרבה מהם קודם אכילה או שינה מנשקים או מתפללים לתועבות אלו'.

אולם בשו"ת אבני נזר (יו"ד סי' קכב) כבר העיר על דברי הש"ך, שבוודאי כוונת הראב"ה והרמ"א דחוקה מאוד לפי דבריו, ויכר כוונתם לומר שאין חוששים בצלבים שעל גבי הצואר לעבודה שהם רק לזיכרון. וכתב האבני נזר טעם שאין חוששים שהצלב שבצואר נעבד כעבודה זרה, דמאחר ונכנסים עם צלבים אלו לבית המרחץ ערומים, בוודאי אין כאן כוונה לעבודה זרה אלא רק לזיכרון. ולדינא בחכמת אדם (שער איסור והיתר כלל פה סעיף א) סתם להתיר צלב שבשרשרת על הצואר, ובבית אדם (שם) גם כן תמה על הש"ך מפשטות דברי הרמ"א שלא הזכיר שצריך לדעת שלא השתחוה לצלב, וכבר תמה כן טובא בשו"ת בתי כהונה (חלק בית דין סי' יג דף ס ע"ד). [ויש ליישב שאכן בעבר כן הייתה המציאות שלא היו הצלבים הללו רק לזיכרון, אך מאחר יותר חזרו להיות גם לעבודה ויש לאוסרם].

לפי כל האמור למעשה לגבי האיסור להשכיר בארץ ישראל בית לגוי, אם הגוי עונד שרשרת עם צלב, במקום שלא מצוי כ"כ שמנשקים אפשר לסמוך על דעת הרמ"א שהתיר, כיון שאינו אלא לזיכרון. אמנם אם יש חשש שמנשקים או משתחוים לו, יש להתמיר כדעת הש"ך.

וראו בשו"ת יחווה דעת (ח"ג סי' סה) שדן לגבי מדליה שהמלכות נותנת והיא עשויה מצורה של צלב, דאפשר שבזה הכל מודים שהוא בוודאי רק לצורך כבוד ואינו נעבד

המשך בעמ' ד'

לגוי בהשכרה (רבינו אלחנן בתוספות עבודה זרה שם בצד שלישי, אור זרוע עבודה זרה סימן קלו, פסקי הרא"ש עבודה זרה שם בצד שני).

ו. ראב"ן (עבודה זרה סי' רצא) כתב תחילה ליישב כי האיסור נאמר דוקא בגויים שהיו אדוקים מאוד בעבודה זרה והיו רגילים להכניס עבודה זרה לביתם, ולא בזמן הזה שאינם רגילים בכך. אך שוב הקשה על יישוב זה, שהרי ברוסיה ויוון הגויים אדוקים להכניס עבודה זרה לביתם, ובכל זאת התירו להשכיר לגויים. ולכן תפס לעיקר מה שכתב בתחילה שאין בית ישראל שתחת שלטון הגויים נחשב לביתו מחמת המיסים שהיהודים מחויבים בהם. (כן ביאר הב"ח סי' קנא את כוונת הראב"ן). והנפק"מ שבמקום שאין חיוב מיסים מרובים אך הגויים אינם אדוקים בעבודה זרה, שמותר להשכיר להם ואין חוששים שמה יכניסו עבודה זרה.

הכרעת השו"ע והפוסקים בהשכרת בית לגוי

להלכה כתב בשולחן ערוך (יו"ד סי' קנא סי') שהאיסור להשכיר לגוי הוא רק כאשר יש חשש שיכניס עבודה זרה בדרך קבע, והוסיף הרמ"א שלכן בזמן הזה שאינם מכניסים רק בדרך ארעי אין לאסור להשכיר לגוי.

חילוק זה שהאיסור להשכיר לגוי הוא רק כשיש חשש שיכניס עבודה זרה בדרך קבע, מצאנו בשני ביאורי הראשונים. א. בביאור שרם כאשר הישראל מכניס את העבודה זרה יש איסור דאורייתא, [אז גם כאשר הגוי מכניס על דעת הישראל], אבל כאשר הגוי מכניס מדעתו האיסור רק מדרבנן. ב. בביאור שרם כאשר בבית שהישראל גר בו יש איסור להכניס, ולא בבית ישראל המושכר לגוי שבזה האיסור רק מדרבנן, וכיון שהאיסור רק מדרבנן הם לא גזרו רק כאשר יש חשש שהגוי יכניס בדרך קבע. אולם את השיטות שכתבו שבחול"ל לא גזרו חז"ל שלא להשכיר לגוי לא פסקו השו"ע ורמ"א להיתר. גם את השיטה שטעם ההיתר מצד שכאשר יד הגויים תקיפה על הישראלים גדר שכיחות היא כמכירה ליום לא הזכירו השו"ע והרמ"א.

מאחר ובבית יוסף הביא רק את שיטת הרא"ש שביאר הטעם שהאיסור אינו מדאורייתא לפי שלא הישראל הכניס את העבודה זרה לביתו, נראה שזה עיקר הכרעת השו"ע. ועוד שהרי לפי התוספות ורבינו אלחנן ביישוב השני לא רק שלא בדרך קבע התירו חז"ל, אלא יש היתר כללי בחול"ל, וזה לא פסקו השו"ע והרמ"א להיתר.

אמנם הש"ך (שם ס"ק יז) הקשה לפי מציאות זמנו שהגויים נהגו להכניס דרך קבע עבודה זרה לביתם, על מה שמכו להיתר והרי השו"ע והרמ"א התירו דוקא בגוי המכניס בדרך ארעי. וכתב שבהכרח שסמכו על טעמי ההיתר האחרים שכתבו הראשונים, או על הטעם שכתב הרא"ש דכיון שיד גויים תקיפה לדון בדיניהם, הרי בדיניהם שכיחות היא כמכירה ליום, או על טעם הראב"ן דכיון שחייבים במיסים מרובים לגויים, שוב אין הבתים נחשבים כשל ישראל. או שסמכו על דעת התוספות (ביישוב האחרון בשם רבינו אלחנן) שחז"ל התירו להשכיר בחול"ל בכל אופן, ורק בארץ ישראל גזרו שלא להשכיר לגוי.

צלמים שלא בבית עבודה זרה

במשנה (עבודה זרה מב:) ובגמרא (שם מא.) מבואר כי צלמים שאינם בבית עבודה זרה אלא במרחב הציבורי, אם עשו אותם לנוי ואינם נעבדים כלל אין להם דין עבודה זרה, אך אם הם נעבדים אפילו רק פעם אחת הוי עבודה זרה. כאשר לא ידוע האם הצלמים הללו נעבדו או לא, הדין הוא שסתם צלמים שבכפרים שהם אדוקים יותר בעבודה זרה חוששים שנעבדו, וסתם צלמים שבערים אינם נעבדים ומותרים בהנאה.

עוד מבואר במשנה (עבודה זרה מב:) שהמוצא כלים ועליהם צורות מסוימות המיוחדות לעבודה זרה של החמה או הלבנה או צורה של הדרקון שהיה מקובל לעבודה זרה, הדין הוא שאם הכלים מכובדים חוששים שהכלים נעבדו כעבודה זרה, אבל על כלים מבוזים אין חוששים שעבדו ומותרים בהנאה. ומקשה הגמרא (שם) מדוע רק בצורת חמה לבונה והדרקון חוששים שנעבדו לעבודה זרה, והרי צורות רבות נוספות נעבדות על ידי עובדי האלילים, ומשיבה הגמרא כי אכן הגויים עובדים לצורות רבות, אך לצייר צורה על גבי כלי ולעבוד אותה דרך הציור שעל הכלי מצאנו רק בצורות אלו שהם עבודה זרה חשובה ומוצויה לכל הגויים, אבל שאר כל צורות אפילו אם מצאנו אותם מצוירים על גבי כלים מסתבר שלא ציירו אותם כדי לעובדם מעל גבי כלי אלא רק לנוי בעלמא ומותרות.

צלב שעל גבי בגדים או כלים

הנה דרך הנוצרים לעשות את עבודת האלילים בבית התפלה כנגד תמונה של אותו האיש צלוב ותלוי על עץ בצורת שתי וערב, ודרכם גם להתייחס בקדושה לצורת הצלב גם כאשר אין עליה את תמונת אותו האיש כתלוי. וכתב הראב"ה (סי' אלף נא) שצלב שנוצרים השתחו בו לפניו (-ליכרון התלוי) הרי הוא אסור בהנאה כדן עבודה זרה. ודע כי גם לדעת רבינו תם שהגויים לא הוזהרו על השיתוף, כמו בזה שהם עובדים לשיתוף של אלוה ואדם מת, היינו לגבי הגויים, אבל לגבי בני ישראל קדושים זה עבודה זרה לכל דבר וכמו כל עבודה זרה אחרת.

על דברי המשנה והגמרא שסתם צורות שעל גבי כלים אינם נעבדים ומותרים, כתב הר"ן (שם על הרי"ף יח:) דמה שאין חוששים בשאר הצורות שעובדים להם הני מילי בסתם מקומות, אבל במקום שידוע דרכם לצייר צורה מסוימת על גבי כלי ולעובדה חוששים שהצורה נעשתה לעבודה ולא רק לנוי.

וכתב שלפיכך כתב הרשב"א דבזמן הזה שחוקקים חקק בכלים ומציירים בהם עבודת כוכבים (- צלבים משתי וערב), אף המוצא כלים שיש בהן דמות עבודת כוכבים אסורים, ועוד שכן דרכן בברבר"י (בצפון מערב אפריקה הסמוכה לספרד) לצייר בסייף ובכלי מלחמתם ומגפפים ומנשקים בשעת מלחמה. ומבואר בדבריו שאסר את הכלים שמצויר עליהם צורת שתי וערב כי הם נעבדים בזמן הזה, והביא לזה ראיה מעבודה הניכרת ביותר הנעשים בצלבים המצוירים בשעת מלחמה. [ונישקו וגיופו]

כי בשו"ת נהרי אפרסמון (י"ד סי' פד) ובשו"ת מהר"י אסאד (י"ד סי' קעז) כתבו כדבר פשוט שאין הצלבים שעל גבי המצבות נעבדים והם מותרים בהנאה, וכי גם אביו לא מיחה ביד העושים כן. וכתב שנראה לו כי גם רבו מהר"ם שיק לא אסר אלא לפי סופר סת"ם שעוסק בקדושה ביקש לעסוק גם ביצירת צלבים, וכתב שזה דרכם של הפוסקים להחביא את צדדי ההיתר במקרים כמו אלו, אבל בוודאי גם רבו היה מודה לדינא שרק מכוער הדבר אך אין כאן איסור גמור.

והרמב"ם שהביא מהר"ם שיק מדברי הרמב"ם שכל עבודה של כבוד הוא עבודה זרה, הרי יש לחלק בפשיטות, כי ברמב"ם מדובר בצלם גמור, שבוה כל עבודה של כבוד לצלם הרי היא עבודה זרה ממש לצלם, אבל לקבוע שצורה היא צלם גמור רק מכאן מה שהיא נעשית לשם כבוד לאמונה הנוצרית זה לא מצאנו ברמב"ם, ומה שיוצרים את הצורה לכבוד האמונה אין זה עבודה לצורה. וכן תמה על דבריו בעל רק כיבוד האמונה הנוצרית ואין כאן שום עבודה לצורה. ועוד הביא מה שכתב אמרי יהודה (בתשובה שנדפסה בקובץ אור ישראל חלק יד עמוד יב), ועוד הביא מה שכתב בשו"ת חתם סופר (י"ד סי' קכח) שאפילו אם השתחוה ממש לצלם הראוי להיות עבודה זרה, אך כוונתו לא הייתה לשם אלילות, אין עבודה זו קובעת את הצלם לעבודה זרה, וגם מדברי מהר"ם שיק שהצלם שעל הצואר הוא רק לסימן והוא שונה מהצלם שעל הכלים שהוא לכבוד צריכה ביאור רב. ומעתה הרי כל שכן צורה שנעשית לשם כבוד בלבד שאין כאן שום התחלה של כוונה לאלילות ביחס לצורה זו. אולם בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ב סי' כז) הסכים ליסודו של מהר"ם שיק.

וראו בשו"ת אגרות משה (י"ד סי' סט) שכתב, שצורת צלב שרגילים לעבוד אין זה רק סמל של עבודה זרה ולא עבודה זרה בעצמו, ולכן התיר לסחור ולהחזיק צורות אלו.

לא תביא תועבה בתשמישי עבודה זרה

לעיל הבאנו את הגידון האם צלב הוא עבודה זרה ממש או רק תשמישי עבודה זרה, והנה בראשונים נחלקו בדיון משמשי עבודה זרה האם נאמר בהם את האיסור של 'לא תביא תועבה אל ביתך', ודעת הרמב"ם (בהשגות לספר מצוות (לא תעשה קצד) שאיסור לא תביא תועבה אל ביתך נאמר דוקא בעבודה זרה עצמה ולא בתשמישיה. ולדבריו, לפי הצד שצלב הוא רק תשמישי עבודה זרה בלאו הכי אין איסור דלא תביא תועבה אל ביתך בהכנסה של צלב לבית. אמנם דעת הרמב"ם (עבודה זרה פ"ו ה"ב) והיראים (סי' ססד) שאיסור דלא תביא נאמר גם בתשמישי עבודה זרה. [ובעיקר מחלוקת זו ראו אריכות דברים בביאור הגר"י פרלא על ספר המצוות לרס"ג לאוין ו, ושם הביא שבתרגום יונתן תרגם 'ולא תיעלן ויחוקי טעוונא ותשמישהא לבתיכון' הרי שכולל גם תשמישי עבודה זרה בכלל לאו זה].

להלכה:

א. אסור להשכיר לגוי בית לדירה, מחשש שיכניס לתוכו חפצי פולחן עבודה זרה.

ב. בחו"ל נהגו להשכיר לגוי בתים ולא חששו שיכניסו עבודה זרה, ונאמרו בראשונים טעמים שונים בהיתר דבר זה.

ג. גם בארץ ישראל אם החשש שהגוי יכניס עבודה זרה הוא רק בדרך ארעי מותר להשכיר לו את הבית, וכל שכן שאין חשש להכניס גוי עם שרשרת של עבודה זרה באופן ארעי לתקן דבר מה בבית ישראל.

ד. נחלקו הפוסקים לגבי צלבים שבצוארי הנוצרים אם הם נחשבים כעבודה זרה או לא, ויש שכתבו שאף על פי שהנצרות היא עבודה זרה, הצלב לאדם הפרטי אינו אלא מזכרת עוון ולא עבודה זרה בעצמה, ונראה שמחלוקת זו היא במציאות הדברים האם צלבים אלו נעבדים כעבודה זרה או שהם רק זיכרון לאמונה הנוצרית, ואפשר שהחשש משתנה ממקום למקום ומזמן לזמן.

ה. יש שדנו שאפילו אם עובדים לצורת הצלב אין הצלב רק תשמישי עבודה זרה, ולדעת הרמב"ם לא נאמר בתשמישי עבודה זרה האיסור שלא תביא תועבה לביתך.

ו. לדינא בנידון דידן אין לחוש לכניסה של העובד עם הצלב, ולא בלבד בחו"ל שכבר נהגו גם להשכיר ממש לגויים, אלא אפילו בארץ ישראל מאחר והגוי נכנס רק בדרך ארעי לבית ישראל אין לחוש לאיסור, וכמובאר לדינא בשו"ע וברמ"א שהאיסור הוא דוקא בדרך קבע.

כלל, והביא מקורות רבים לחילוק זה, והביא מה שכתב בשו"ת זרע אמת (ח"ב סי' מה) שצלב הנעשה מזהב ויהלומים בוודאי לא נעשה לעבודה אלא לנוי והמנהג להתיר גם לכתחילה. ושכן כתב בשו"ת שואל ומשיב (ח"ג סי' עא) ושו"ת לב חיים (פלאגי ח"ג סי' ק), ועוד. אך כתב שמפני הכיעור אין לענוד תליון זה רק בבואו לפני המלכות.

וראו בשו"ת ויאמר יצחק (י"ד סי' צח) שדן בשרשראות של חוליות מהסוג שהערבים נוהגים להזיז את החוליות שבהם להרגעה, ונהגו הערבים והנוצרים שביניהם להחזיקם בשעת התפילה כדי לחזק את ריכוזם בתפילה, ויש מהנוצרים שהוסיפו למחרוזת זו גם צלב עבור שעת התפילה, ועלתה השאלה האם מחרוזת זו או לכל הפחות הצלב שבה נחשבים כעבודה זרה. וכתב דאפילו אם השרשרת נעשתה מתחילתה לצורך התפילה אין הכרח מזה שהיא עשויה לשם עבודה זרה, ומה שדרכם להתפלל בו אינו לשם עבודה לעבודה זרה אלא רק לזיכרון בעלמא שלא יתבטל מחשבתו ויהא זוכר בתפלתו לטעונו.

ומסיק שמה שקובעים את הצלב בתכשיט מוכיח שהוא רק לזיכרון, ואף אם הצלב עצמו אסור, התכשיט שהצלב נתקן בו אין לאסור, כי הכלי אינו עשוי להיות נעבד. ולמעשה כתב שאין בידו להתירו אלא על ידי ביטול עבודה זרה, דהיינו שיאמר לגוי לבטלו.

הצלב צלם עבודה זרה או משמשי עבודה זרה

מפשטות דברי הראשונים שלא הזכירו חילוק בין צלב לעבודה זרה, נראה שסבור שצלב הוא עבודה זרה ממש, וכן נראה מתוך תשובת המעיל צדקה (סי' ע) שכבר דן בצדדים שונים בטענה שצלב אינה עבודה זרה, ודחה טענות אלו. אולם בקובץ אור ישראל (חלק יד עמוד יב) נדפסה תשובת בעל אמרי יהודה, שכתב כי לעבודה זרה נחשב רק תמונת אותו האיש שנצלב, ולא הצלב כשאינו עליו את תמונת הנצלב, אך מאחר והוא משמש את עבודת האלילים של הנצרות דינו כתשמישי עבודה זרה שגם הם אסורים בהנאה.

החזון איש (י"ד סי' סב ס"ק כב) ייסד שעינות באמונה הוא אמנם מינות ואפיקורסות אבל לא עבודה זרה, ולעבודה זרה נחשב רק כאשר המאמין עושה עבודה אלילים למציאות קיימת, ולכן אם אדם ידמה בעצמו שיש מציאות שבאמת אינה קיימת ויעבוד אותה, הוא אמנם יכשל באיסור מינות החמור אבל לא באיסור עבודה זרה. וכתב שעבודה לפנש אדם שכבר מת גם היא עבודה זרה, שהרי הנפש היא מציאות קיימת גם לאחר מותה כדי ליתן דין וחשבון על מעשיה, ולכן זה נחשב כעבודה זרה. ודעת לבנון נקל להבין כי דברי החזון איש מכוונים לאמונה באותו האיש.

ושבו כתב החזון איש שאם עושים תמונה לזיכרון של אותה הנפש ועובדים לה, אם זו מתוך אמונה שנשפע על התמונה שפע וכן מאותה הנפש, הרי זה ממש כעבודת האלילים של הכוכבים והמזלות שהאמינו שכוח הכוכב והמזל יורד להשפיע דרך הצורה של העבודה זרה, אבל אם עובדים לתמונה רק מתוך אמונה שזו דרך העבודה הרצויה לפני נפש המת, אבל לא מתוך אמונה שעל צורה זו שורה כח אלילי, יש מקום להסתפק שאין התמונה עבודה זרה, אמנם בכל אופן מאחר ועובדים דרכה את האלילים, התמונה היא בגדר משמשי עבודה זרה שאסורים בהנאה.

צלב שנעשה לכבוד בלבד

הרמב"ם (עבודה זרה פ"ג ה"ו) כתב שלא רק העובד לאחת מארבע עבודות (משתחוה, זובח, מקטיר, מנסך) נחשב כעבודה זרה, אלא גם כל אופן של כיבוד נחשב כעבודה זרה, אלא שאינו לוקה כל שאין זה דרך עבודת עבודה זרה זו.

וכתב בשו"ת מהר"ם שיק (סי' קנב) שבדברי הרמב"ם שכיבוד נחשב כעבודה זרה, יש ליישב את קצאית הר"ן על הרשב"א שהגויים עושים ציורי צלב רק לזיכרון, כי הגם שאין עושים עבודה גמורה בציורים שעל גבי הכלים, הרי עצם מה שעשה זכר לעבודה זרה של הנצרות אין לך כבוד גדול מזה, ועשיית כבוד הוא ענין של עבודה, וכמובאר ברמב"ם. וכתב שכדי ליישב את הרמ"א נצטרך לומר דמה שתולים על הצואר שרשרת עם צלב לא נעשה לכבוד העבודה זרה אלא רק לסימן בעלמא, ולכן אין בזה משום עבודה. ועל פי זה כתב שציור הצלב שע"ג המצבות הוא בוודאי ענין של כבוד לאמונה הנוצרית, שהנפטר יחסה בצל כנפי האמונה הנוצרית, ונחשב כעבודה זרה ואסור.

אמנם תלמידו הגדול בשו"ת מהרש"ג (ח"ב סי' קצא) הרבה לתמונה על דבריו, והביא

תיקון והשלמה למאמר:

קימה מהמיטה עקב אזעקה, האם מחייבת בנטילת ידיים

בשבוע האחרון, פורסם במדור 'ליבון הלכתא' מאמר הרה"ג רבי יהודה מרקוס: קימה מהמיטה עקב אזעקה, האם מחייבת בנטילת ידיים, ונשתרבה טעות במאמר, בחלק המסקנות ('העולה לדינא'), אות ג.

והנה לצורך בזה הנוסח המתוקן והנכון, בתפילה שלא תצא תקלה מתחת ידינו:

ג. לענין הברכה: דעת השערי תשובה ודרך החיים, וכן פסק בסידור הרב בעל התניא, שחייב לברך בפעם הראשונה שקם מהשינה - אם קם על מנת ללמוד או לכל צורך אחר שישתהה בו זמן ממושך ואין בדעתו לשוב מיד ולישן - אפי' קודם עלות השחר ובלבד אחרי חצות. ואפילו אם דעתו לישן שינת קבע קודם אור היום ויצטרך לחזור ולטול ידיו כדין, אעפ"כ יכול לברך על הנטילה הראשונה וכמובן לא יברך שוב כשקם בבוקר. ולהחייב אדם (וכן צידד המ"ב בביה"ל) אין לו לברך אלא כשקם בבוקר אחרי שינקה עצמו ויכין עצמו לתפילה. ואם קם רק לצורך יציאה לשירותים או בגלל אזעקה, על דעת שמיד אחר כך יחזור לישן במיטתו, לכל הדעות אינו מברך על נטילת ידיים. ולמעשה, נוהגים לברך רק כשקם ממיטתו בבוקר ואין בדעתו לחזור ולישן שינת קבע במיטתו (ברכת הבית סי' לב, הו"ד בחיי משה סי' ד).

בסימן טוב ובמזל טוב

מהיכלי תורה והוראה מוסדות "באר ישראל" נשגר כוס של ברכה עם ברכת מזל טוב לבבית, קדם מעלת ידידנו ומכובדנו היקר והנעלה מחכמי ורבני כולל באר ישראל

הרה"ג נחמיה דנדרוביץ שליט"א

לרגל היכנס בנו אפרים זלמן לעול תורה ומצוות

יזכה לראות נחת ושמחה לאורך ימים ושנים טובות מתוך אושר וכבוד, בריות גופא ונהורא מעליא

המה, הבית מאיר (ס' רפט), החזון איש (ס' קסח), הגר"ח קנייבסקי (מזוזה בית' ס' רפ ספ"ב), פרשה סדורה אות כה ואת מה ע"פ רוב ראשונים. וכן נראה דעת הגדולי הקדש (ס' רפ). אמנם הערוך השולחן (ס' לה) מכריע דחייב מצד עצמה.

למעשה בנידון דידן:

והנה בנידון דידן [שפתח פתח בכותל חצירו הסמוכה לביתו בשביל שיכולו ליכנס אנשים מהרחוב לחדרו המשרדי] יש לחייב הפתח הזה של החצר במזוזה עם ברכה, מג' סיבות:

(א) משמש כבית שער ודרך כניסה לחדר המשרדי, וכבר ביארנו במאמר אחר שחזר כזה חייב במזוזה כדין חנות קבוע ומשרד [אך יש אומרים לא לברך].

(ב) לדעת הרא"ש והמהרי"ל החצר חייבת מצד עצמה [עכ"פ בחצר הצמודה לבית] כי משתמשים בה [למשחק הילדים ולשיחות בטלפון וכדו'], ובפרט עם החצר מרוצת ונוחה לשימוש, וגם מגודרת הטיב עם קנים וכדו' וראויה לתשמש צנוע.

וזאת מלבד דעת התוס' (הובא בשו"ע ס' ז בשם י"א, וכן מכריע הב"ח וערוך השולחן (סעי' לה) לדינא, וכתבו שכן דעת רוב רבותינו הראשונים) שחצר חייבת מדרבנן אפי' אינה סמוכה לבית כלל.

(ג) כעת שפתח את החצר לרחוב, אפשר ליכנס דרכה לבית ג' כ"ו, וא"כ החצר חייבת לכו"ע מטעם בית שער. ולמרות שלא עשה בשביל זה וגם אינו רגיל ליכנס לביתו דרך החצר [כי הדלת שבין ביתו לחצירו אין לו אפשרות פתיחה מצד החוץ], מ"מ נראה שסו"ס כיון שיש לו אפשרות כזה, שפיר נחשב לבית שער לחייב. [ברם עי' משי"כ בערוך השולחן (ס' לה) בדעת הרמב"ם, אכן סתימת שאר הפוס' אינו כן].

צד המזוזה בפתח שבין החצר לביתו:

ברם בזאת יש לעיין, האם מעתה יש לו להפוך הצד שקבוע בו המזוזה בפתח שבין ביתו לחצר, מצד ימין כניסה לחצר [כמו שרבים נוהגים ודלא כחזו"א ס' קסח] לצד ימין כניסה לביתו, וזאת מאחר שמעתה משמשת החצר לכניסה דרכה לביתו.

ולכאורה אכן כן יש לו לעשות, למרות שאין זו הדרך כניסה הרשמית לביתו [אלא נכנס דרך פתח הראשי מתוך הבנין] ולא עשה פתח זה אלא לשמש כניסה למשרד שבחצירו, כי מ"מ למעשה יש כאן שימוש אפשרי לכניסה אל הבית מבחוץ, ובפרט שדעת הרבה פוסקים שיש לקבוע בצד כניסה לבית גם בחצר סתום.

אמנם יש ליתן סברא לומר שלא יצטרך להפוך את המזוזה לצד ימין כניסה לבית, וזאת לפי השיטה הסוברת שחצר חייבת מצד עצמה, וגם פתח זה משמש ברוב כניסות מהבית לחצר [כלומר יותר פעמים יוצא מהבית לחצר מאשר נכנס מהחצר לבית], וסברא זו גוברת על 'עיקר דירה' כמבואר בפוסקים, א"כ יש לקבוע המזוזה בצד ימין כניסה לחצר.

ויל"ע למעשה איך להתנהג בכה"ג בענין זה. ואי"ה נרחיב בענין זה במאמר אחר בס"ד.

העולה לדינא:

נחלקו הפוסקים אי חייב מזוזה בחצר הוא רק מטעם שהיא משמשת כדרך כניסה אל הבית, או שחייבת מצד עצמה כי יש בה קצת שימוש דירה.

כל פתח שדרכו נכנסים אל מקום החייב במזוזה, חייבים לקבוע בו מזוזה (רמב"ם פ"ו ה"ח, מאירי יומא י"א ד"ה כל).

הפתח שבין הרחוב לחצר במקרה דינן, חייב במזוזה מג' טעמים:

(א) משמש כדרך כניסה אל חדר המשרד שבחצר החייב (ב) דעת הפוסקים שחצר חייבת מצד עצמה ובפרט בסמוכה לבית (ג) דרך פתח זה אפשר ליכנס לביתו ולכו"ע חייב כמו חצר שלפני הבתים.

אחר שפתח פתח זה לחצירו, יש להסתפק האם צריך לנשות הצד שקבוע בו המזוזה בפתח שבין ביתו לחצירו, מצד ימין כניסה אל החצר [אם נהג לקבוע כן] לצד כניסה אל הבית, כי עכשיו משמש פתח זה לכניסה אל הבית ולא ליציאה הימנו.

עצמה. והסברא בזה פשוטה, כי בודאי חצר משמשת לצרכי דירה יותר מרחובות עיירות.

וכן מבואר דעת הרמב"ם (פ"ו ה"ח) שחצר חייבת רק מדין בית שער, שכתב: לפיכך אחד שערי חצרות ואחד שערי מבואות ואחד שערי מדינות ועיירות הכל חייבים במזוזה, שהרי הבתים החייבין במזוזה פתוחין לתוכן, אפילו עשרה בתים זה פתוח לזה וזה פתוח לזה, הואיל והפנימי חייב במזוזה כולן חייבין.

הרי שחצר חייבת רק מטעם שפתוחה ודרכה נכנסים לבית ולא מצד עצמה, וכן דייקו מדבריו הבית מאיר (ס' רפט) ואבני נזר (שם אות א) וערוך השולחן (סעי' ג-ד) וחזון איש (שם סק"ג ד"ה אבל), והביא שם החזו"א שכן דעת עוד כמה ראשונים. וראה עוד בגדולי הקדש (שם).

ובטעם שיטה זו, כתב בערוך השולחן (שם), שמפרשים מאי דכתיב 'וכתבתם על מזוזות ביתן ובשעריה', הכוונה השערים שדרך שם נכנסים לבית.

עוד מוסיף שם בערוך השולחן ומחדש (בדעת הרמב"ם), שדווקא אם בהכרח צריך לבוא לבית דרך החצר חייבת במזוזה, אבל אם אין הכרח שהבא אל הבית יעבור דרך עליה, כגון שיש פתח אחר ליכנס אל הבית, פטורה ממזוזה. (מ"מ להלכה דעת הגערה"ש (סעי' לה) לחייב חצר מצד עצמה בכל אופן).

חייב בחצר מצד עצמה:

אבל מדברי המהרי"ל (שו"ת סימן צד, הובא בב"י ס' רפט ובט"ז שם סק"ד) שכתב שאם אין לחצר פתח לרשות הרבים, אז יש לקבוע המזוזה בימין כניסה מבית לחצר, מבואר דס"ל דחצר חייב דירה בעצמותו מחמת משתמשים בחצר ג"כ.

וכתב האבני נזר (שם אות ה) לבאר בדעת המהרי"ל, שכל מין חצר חייבת מטעם אחר, דהיינו, באופן שהחצר פתוח לרה"ר, אין לחייב החצר מצד עצמה, כי אין החצר ראויה לתשמש צנוע משום שמשמשת למעבר בין רה"ר לבית, ואז מחויבת מטעם בית שער. אך באופן שהחצר סתום יש לה פתח רק לבית, אז ראויה החצר לתשמש צנוע וחייבת במזוזה בעצמותה.

עכ"פ מבואר מדבריו שגם למהרי"ל אין לחייב חצר מצד עצמה אלא בראוי לתשמש צנוע ולא בפתוחה לרה"ר.

וכתב החזון איש (שם סק"ו) שגם המהרי"ל לא איירי אלא בחצרות שבימין שעשו הרבה תשמישים ושם לפעמים גם אכילה ושינת עראי, אבל היום החצרות אינן אלא לאור ודינם כמו גינה (עי' שו"ע סעי' ז). אכן לגבי מרפסות שלנו [טרס"א בלע"ז] כתב שם (סוסק"ו) שמשמשת כדירת חצר לשייבה לטיול ולאכילה ושינת עראי.

וכע"ז כתב בחובת הדד (פ"ב סק"י*) שכל זה כשמשמשים בחצר תשמישי דירה כגון לטיול ומנוחה וכדו', אבל אם אין משתמשים שם רק כמוקצה שאחורי הבתים, אפשר שילכו"ע אינו חייב מצד עצמו.

ולהלכה מכריע שם החזון איש, שבאופן שהחצר סתום ואינו פתוח לרה"ר, מספק יש לקבוע מזוזה בלי ברכה.

והנה מצאתי חבר לדעת המהרי"ל, עוד ראשונים הסוברים שחצר חייבת מצד עצמה, בפרשה סדורה (סוף אות כה) מביא דעת הר"ז (סוכה ח:) וכן הרא"ה (שם) שדעתם כן, וכן מדויק מתוס' (מנחות לג: ד"ה לית) מזה שמקשה על רש"י הפוסק בית בלי תיקרה מהא דחצר חייבת בלי תיקרה, ולא משני דשאני חצר שחייבת רק מטעם דרך כניסה לבית.

דעת השו"ע:

ולגבי דעת השו"ע בדיון חייב חצר, מבואר מדבריו בפשטות שחייבת אפי' אינה פתוחה לבית, כי בסעי' א' כתב ששערי חצרות חייבים, ולא הנהגה שצריך להיות פתוחה לבית דווקא, כמו שהנהגה (סעי' ז) בדיעה הסתמא לגבי מרפסת ובית שער והגינה.

ובאמת כבר נחלקו כמה מפוסקי זמננו מהו דעת השו"ע בענין זה: שו"ת חקרי לב (ס' קסט), חובת הדור (פ"ב סק"י), הלה למשה (סק"ל) כתבו לחיוב, ואילו חזון איש (ס' קסח סוסק"ה) ושבת הלוי (ח"ג ס' ק) כתבו לפטור. להלכה: לענין ההכרעה הלה, נראה דעת רוב אחרונים שחייב מזוזה בחצר אינו מצד עצמה אלא אם משמשת כניסה דרכה אל בית דירה החייב במזוזה, הלא

פנחס גר בקומת הכניסה לבנין, בסמוך לדירתו יש לו חצר גדולה לביתו אך אינו נכנס בנה בדרך החצר אלא דרך הבנין מכפנים. כיום מן המינים בנה בחצר חדר משרדי שם הוא מקבל אנשים הבאים לשוחח עימו ולשאול את עצתו, ובכדי שהאנשים יוכלו להיכנס מהרחוב ישירות אל החדר בלי להצטרך לעבור את ביתו, הוא פתח פתח חדש מהרחוב אל החצר, ושואל האם מחויב לקבוע מזוזה בפתח זה, והאם יכול גם לברך על קביעותה [ומדובר שיש בפתח גם משקוף למעלה וגם דלת].

בגמרא (יומא יא.) אמרו: תנו רבנן 'בשעריך', אחד שערי בתים ואחד שערי חצירות ואחד שערי מדינות ואחד שערי עיירות, יש בהן חובת מצוה למקום.

ובשו"ע (י"ד רפ"ו ס"א): אלו המקומות שחייבים במזוזה, אחד שערי בתים ושערי חצרות וכו'.

טעם החיוב בחצר:

והנה יש לדון באיזה טעם חייב חצר במזוזה, האם מצד עצמו שנחשב מקום דירה במקרה, או רק מצד שדרכה נכנסים אל הבית והוא כמו בית שער. והנפק"מ בין הצדדים תהיה בחצר שאינה סמוכה לבית דירה אלא עומדת לעצמה, או בחצר שסמוכה לבית אבל אין נכנסים דרכה אל הבית וכגון חצר אחורית או מרפסת שלנו.

עוד נפק"מ תהיה בחצר שאין בה ד' על ד' אמות, שאם נאמר שחצר חייבת מצד עצמה כי היא מקום דירה, או פטורה בכה"ג, כי חצר פחותה מדע"ד אינה ראויה לשימוש (ראה גמ' ב"ב יא.), אבל אם נאמר שחצר חייבת מצד דרך כניסה לבית כמו בית שער, יש לחייב גם באופן זה ועפ"י משי"כ חמודי דניאל (הובא פתחי תשובה ס' רפ"ו סק"א) שבית שער חייב אפי' פחות מדע"ד כי ראוי למילת' (כ"כ בפרשה סדורה אות כה, אמנם יש להעיר שאולי לכו"ע יש לחייב עכ"פ מטעם בית שער רק יתכן שיש לחייב גם משום מקום דירה אבל עכ"פ לא גרע מבי"ש).

חצר אינו מקורה:

והנה קודם שנדון בספק זה, נקדים את מה שהקשו הראשונים (הובא בב"י ס' רפ"ד), למה חצר חייבת במזוזה הלא אינו מקורה ובית בלי תיקרה פטור ממזוזה (רמב"ם פ"ו ה"ה, שו"ע רפ"ו יד), ותיקרו זה ב' אופנים: הראשון (הל' מזוזה ס' יא) תיקר, דחצר דרכו להיות כך ומשמש לדירת הבתים, משא"כ בית אינו ראויה לבית דירה כשאינו מקורה. ורבנו מנחם תימן, דשערי חצרות חייבים כי בתים מקורה פתוחים לחצרות.

מבואר מדבריהם, שלפי הרא"ש חייב מזוזה בחצר הינו מצד עצמו כי משתמשים בה, בלי זה שדרכה לנכנסים לבית [אך עדיין יתכן דבעי' עכ"פ שיהיה סמוכה לבית וכמו שמוכר בלשוננו 'משמש לדירת הבתים' (ראה חזון איש ס' קסח סק"ה סוד"ה ואפשר, פרשה סדורה אות כה)], ואילו לפי רבנו מנחם חייב מזוזה בחצר הינו רק מטעם שדרכה לנכנסים אל הבית וכמו בית שער [כך הבין בדעתו האבני נזר (שו"ת י"ד ס' שפ"א אות י-ז) עי"ש], אך לכאורה מדבריו אינו מוכרח, כי יתכן דבעי' רק סמוכה ופתוחה לבית, אבל לא דווקא שדרכה נכנסים, אלא אפי' חצר סתום מהני.

כן למדו האחרונים שזוהו סברת ויסוד פלוגתתם, בית מאיר (ס' רפט) ואבני נזר וחזו"א הנ"ל.

אמנם ראה בגדולי הקדש (ס' רפ"ו סק"ו) שמאריך לבאר שאין הרא"ש ורבנו מנחם חולקים אלא כל אחד מבאר דבר אחר ושיניהם צריכים זה לזה, כי בחצר יש ב' חסרונות, א' שאינה מיוחדת לדירה, ב' שאין לה קירוי, ולזה צריכים ב' הטעמים, עיי"ש.

חייב בחצר רק מדין בית שער לבית:

והנה לכאורה יש להביא משמעות הירושלמי (יומא פ"א ה"א ד; הובא בתוס' יומא יא. סוד"ה ואחד) שאין חצר חייבת אלא משום שדרכה נכנסים לבית, כי זה הלשון שם: 'בשעריך' לרבות שערי המדינה, וכי בית דירה הן, לא שבהן הן נכנסין לבית דירה, והאך [בשערי הר הבית והעזרת] שבהן היו נכנסין לבית דירה. עכ"כ. וכן הביא ראה זו בגדולי הקדש (סק"ו).

ושו"י שהביא ראה גם בשו"ת שבת הלוי (ח"ג ס' ק) בשם בנו הרב ר' בנימין יעקב שליט"א, והעיר עליו שאמנם עדיין שערי חצרות אינם מוזכרים בירושלמי, וכ"כ בפרשה סדורה (סוף אות כה) שעל כרחק צריך לחלק כן לפי דעת הראשונים הסוברים שחצר חייבת מצד

חיוב בהיענות להזמנה לסעודת מצוה

ההזמנה לסעודה שנחתה על ראשו של שמעון ללא הכנה מוקדמת, גרמה לו לסרהחורת קלה. היה זה ידידו יוסף ששוחח עימו זה עתה טלפונית, ובשר לו על הולדת בנו למזל טוב, ואף הזמין אותו בחום לסעודת המצווה שתיערך לאחר המילה, מה שלא זכר יוסף היה מה שידע שמעון, שהזמנה לסעודת מצוה מחייבת בהיענות לה, ובהתחשב בתכניות הרבות שתכנן לאותו בוקר, היה זה בהחלט שינוי מהותי שהטריד אותו. בדרכו לבית הרב לברר את דבר ה' זו הלכה, חשב לפתע שמעון, מדוע זה אתמול כשהזמין אותי יהודה לחתונת בנו, לא חשבתי שיש בעיה להימנע מהשתתפות, כשהגיע לבית הרב שטח לפניו את לבטיו מה הדין:

תשובה: הנה שורש הענין מבואר בגמרא ערוכה (פסחים קי): שבעה מנודין לשמים וכו', ויש אומרים אף מי שאין מיסב בחבורה של מצוה, ומבארים התוספות (ד"ה ואין מיסב) היינו סעודת מילה דאמר במדרש דניצול מדינה של גיהנם, וסעודת נישואין בת"ח, ובת כהן לכהן. ואכן כדברי תוס' אלו פסק הרמ"א בהלכות מילה (סי' רסה סעי' יב), וכל מי שאינו אוכל בסעודת מילה הוי כמנודה לשמים.

ובפתחי תשובה (שם) הביא דברי ספר 'שריטת הזהב' שכתב דטוב לבטל מה שהשמש קורא על סעודת ברית מילה כי אולי לא ילכו... ויהיו ח"ו בכלל נידוי. הרי כי הפוסקים הביאו כן להלכה.

וכן נוהגים היום שאין מזמינים לסעודת הברית אלא אומרים בדרך הודעה וכדומה, אלא שיש לתמוה על מנהגינו בכך, שנוהרים בכך בסעודת מילה, ואילו בסעודת נישואין לא אשתמט שום פוסק שכתב לאסור, ואדרבה המנהג הוא לשלוח הזמנות, ומה שנתנה סעודת נישואין מסעודת מילה. ומצאנו בה שני חילוקים מגדולי אחרוני זמננו:

א. באגרות משה (אורח חיים ח"ב סי' צב) כותב שבמילה הנידוי הוא על כך שהזמין אבי אבן ולא נענה ואסור לו למנוע לכבוד מצוה הגדולה דמילה, ובנישואין אכן יש חיוב לבוא אלא שאין ענין הנידוי על כך. משמע שאכן צריך להגיע, אלא שאין חמור כל כך.

ב. בתשובות והנהגות (ח"ב סי' תרמט) כותב שבנישואין יש לנו לימוד זכות, שהחיוב בגדר סעודת מצוה הוא בתלמיד חכם דווקא, ולכן משתמט עצמו באמתלה שאין זה סעודת מצוה, ובפרט בזמן הזה שאין לנו דין תלמיד חכם לכמה דינים כדינא דגמרא, משמע שאף אין צריך להגיע.

אמנם כל זה לכתחילה, אך בדיעבד אם הזמין הבעל ברית לסעודה, האם אכן אין לו היתר וחייב להשתתף בסעודה גם כשקשה לו, אם רוצה להינצל מהעונש החמור של נידוי לשמים. נביא כאן כמה פוסקים הדנים בעניין, אשר מהם נוכל לכאורה לפשוט את הספק:

בחידושי הרמ"ט (המובאים באוצר המפרשים על השולחן ערוך שם) תמה על הרמ"א, שהרי כפי שהבאנו לעיל איסור זה מובא בגמרא בשם "יש אומרים" ומבואר במס' הוריות (יג). שסתם "יש אומרים" היינו ר' נתן, ואם כן הוי מחלוקת יחיד ורבים ואין הלכה כיוחאי, וכתב ונראה שלכך כתב רמב"א כמנוהג לשמים ולא ממש, אלא שפלי ר' נתן הוי מנוהג אך לא להלכה, ועוד מוסיף שכל האיסור הוא רק משום שיש שם ואינו רוצה להסב עמהם, וכן דייק מלשון הרמ"א מי שאינו אוכל ולא כותב מי שאינו הולך לאכול. בתשובות והנהגות (שם) מבאר, ששורש האיסור ונידוי הוא דווקא בנמנע מפני שמדמה עצמו לאדם חשוב וזהו למטה מכבודו לשבת בסעודה עם אלו, אבל אם נמנע מפני שרוצה ללמוד תורה או שעסוק בעסק אחר בזה אינו מנודה.

ולפי זה גם מחלק חילוק נוסף בין נישואין למילה, שנישואין בדרך כלל גורם לביטול זמן רב וזה גופא הסיבה שאינו משתתף, ולא מחמת כבודו אלא מפני ביטול תורה (התוספות) שאסור לא דברו בתלמיד חכם החס על זמנו) מה שאין כן בברית ראוי לזיהר טפי אלא בטעם הגון.

גם בשבט הלוי (ח"ח סימן ר"ז אות ב) כותב, 'הנה לדידי פשוט דמי שהוא טרוד במצווה או תורתו אומנתו ממש וכיוצא בו, שאין חל עליו ענין זה ודבר פשוט שמוהל עירוני הטרוד גם בשאר מצוות, שאין חיוב לאכול בכל הבריתים ועוד כותב ואני דרכי לקחת דבר מסעודת הברית לבית'.

הרי שמכל פוסקים אלו משמע שיש להקל בדיעבד למי שהזמין אותו לסעודת ברית והדבר קשה לו ובפרט אם עסוק בענייני מצוה אחרת, שאינו צריך להשתתף, אמנם לכתחילה אכן יש להיזהר שלא להזמין מי שאינו מתכנן להגיע.

העולה לדינא:

בנישואין נהגו להקל לכתחילה להזמין וכן שלא להגיע למרות שהזמין, ואילו במילה לכתחילה אין להזמין מי שיתכן ולא יגיע, אמנם אם הזמין ויש לו סיבה הגונה שלא להגיע כגון לימוד תורה וכדומה יש להקל שאין צריך לבוא.

דיני בגדים רטובים בשבת

לבישת בגדיו רטובים בשבת

א. נרטבו בגדיו כשהוא לבוש בהם כגון שנפל לתוך מים או שנרטבו מחמת הגשמים, אינו צריך לפשוטן ומותר להמשיך ללכת בהם ולא חוששים שמא יבוא לידי סחיטה (ש"ע סי' שא סעי' מה), וכן אם נרטבה הגרבי ונתלחלו האנפילאות במקום דריסת הרגל מותר ללכת בהם אף שכל כובד גופו עליהם, והוי פסיק רישא שבוודאי יבוא לידי סחיטה, כיון שסחיטה באופן כזה היא רק איסור לבנוש, ולא גורר חממים באופן שהוא לבוש בבגדיו, אם לא שיש לו אפשרות להחליפם באחרים שנכון להחמיר ללבוש גרביים ואנפילאות אחרות (מנחת שבת סי' פ ס"ק קלא).

ב. נרטבו בגדיו במים קודם שלבשם השועה"ר פסק שאסור ללבושם, אך הכה"ח (סי' רנד) והמ"ב (סי' קסב) סוברים שאם אין לו בגדים אחרים מותר ללבושו לכתחילה, אבל כשיש לו בגדים אחרים אסור ללבושם שמה יבוא לידי סחיטה, ועוד מפני שאסור לטלטל בגדים שנרטבו שלא לצורך לבישה.

לטלטל בגדים רטובים

ג. אסור לטלטל בשבת בגדים שנרטבו במים מרובים שמא יבוא לידי סחיטה (רמ"א סי' מו), אבל בגדים שנרטבו במים מועטים דהיינו שאינו טופח ע"מ להטפיה לא אסור לטלטלו משום שאין כ"כ חשש שיבוא לידי סחיטה (מ"ב סי' קעא).

ד. באופנים דלהלן התירו לטלטל אפילו שנרטב במים מרובים והוא טופח ע"מ להטפיה: א. אם אין לו בגדים אחרים ללבוש (מ"ב סי' קסב), ב. בגד שאינו מקפיד על מימיו (רמ"א סי' מו) כגון מטלניות ומגבות שמיועד לנגב בהם (מ"ב סי' קעב), ג. בגד שנרטב במשקשים שאינם מלבנים (שועה"ר סי' נט, ד) טלטלו הבגד ע"י עשרה אנשים שאז מדרכי אהדיי שלא יסחוט (מג"א סק"ח), ומחלוקת האחרונים אי עשרה בדווקא או לאו דווקא ואפילו בשנים גם מותר לטלטלו, ה) לטלטל בשעה שפושט מעליו שמתור להניחו כל זמן שהוא בידו (שעה"צ סי' קיב), ו) בסוגי בגדים שלא שייך בהם שמא יסחוט.

ה. בגד שהיה רטוב בערב שבת בין השמשות והוא טופח ע"מ להטפיה כתב המשנ"ב (סי' שח סי' קסג) שאסור לטלטלו כל השבת אף לאחר שיתייבש ואינו רטוב, משום מיגד דאיתקצאי בביה"ש איתקצאי לכולי יומא, ולמעשה הפוסקים חלקו עליו כיון שאין איסור מוקצה בבגדים רטובים אלא אסור לטלטלו משום גזירה אחרת שמא יסחוט (שבה"ח ח"א סי' סב), והמנח"י כתב (ח"א סי' פא) שאולי המשנ"ב מיייר באופן שאינו יודע בוודאות שיתייבש הבגד בשבת ולכן הוא דומה יותר לגרורות וצימוקים שנמרו בידי שמים ע"כ, וי"ל שעל כרחק צריכים לומר הנפק"מ בין יתייבש בוודאות או לא, מפני שהמשנ"ב עצמו (סי' שא סי' קסד) התיר להשתמש בשבת בבגד שהיה רטוב בביה"ש אלא שמצריך שהשטיחה לא יהא בשבת עצמה רק בביה"ש ובצונע עיי"ש (שעה"צ סי' קסד), ואין מסתבר לומר שבס"י ש"א מיייר בבגד שאינו רטוב טופח ע"מ להטפיה, כיון שמדבר בכל אופן שנרטב הבגד במים.

שטיחת בגדים בשבת

ו. אסור לשטוח בגדים רטובים אפילו שנרטבו אלא מן הזיעה כדי שיתייבש מפני איסור מראית עין שלא יבוא לחשוש שכיבס הבגד בשבת, ואפילו בחדרי חדרים אסור לשטוחם (ש"ע סי' סעי' מה), שבכל מקום שיש חשש של איסור תורה אסור אפילו בצנעא (מ"ב סי' קסה), אבל לשטוח שלא כדרך שטיחה ליכא איסור כלל (מ"ב סי' קע).

שערי הלכה

הרה"ג רבי מרדכי דוד ברנדסדורפר

ז. לשטוח בגדים רטובים שאין בהם חשד שכיבס הבגד בשבת, כגון שדרכן לשטוחן תמיד אפילו כשהם יבשים, או ששטוחן כדי שהבגדים יתאוויר אין איסור לשטוחם בשבת וכדו', מיהו מסתבר שלא ישתטח כדרך שעושה בחול כגון על החבל וכדו' משום עובדין דחול אלא בשינוי קצת (קצה"ש סי' קטו סק"כ), שאפילו בגדים יבשים יש לזיהר בזה (כה"ח סי' קעג).

ח. ולכן מצוי שהיקלו לשטוח בגדים בשבת באופנים מסוימים: א) אם נרטבו במים מועטים משום שאין דרך כיבוס במים מועטים (מג"א) והרבה אחרונים חולקים וסוברים שאפילו במים מועטים אסור, מפני שדרך לסחוט הבגדים אחרי הכביסה א"כ כלי בגד כבוס יש בו רק מים מועטים (מ"ב סי' קסג). ב) אם דרך הנחתו של הבגד היא תמיד בדרך שטיחה כגון מעיל גשם שמקומו הקבוע היא בדרך שטוחה על קולב וכדו' (שש"כ סי' קטו).

ט. בגדים שמלפפין בהם התינוקות, כיון שניכר על הבגד שיש בה לכלוך ובוודאי לא כיבסם בשבת (מ"ב סי' קסד). ד) מגבות ומטפחות שנתלחלו הרבה מרוב הניגוב וניכר בהם קצת זוהמא (כה"ח סי' רנט). ובב' דברים אחרונים סובר המ"ב (שם) שאפשר להקל אפילו באופן שאינו ניכר עליהם לכלוך וזוהמא, אך הבן איש חי מסיים שהמחמיר תבוא עליו ברכה (כה"ח סי' קעג).

י. אם היו שטוח מערב שבת אינו מחויב לסלקו קודם השבת (ש"ע), מפני שעיקר החשד אינו אלא כשטוחן בשבת (לבוש), ולכן אם עבר באיסור ושטוחן בשבת אינו חייב לסלקו שכעת שהבגדים כבר שטוחים אין כאן שום חשדא (כה"ח סי' קעג).

יא. התירו לשטוח בערב שבת בין השמשות כשהיה לצורך השבת (מ"ב סי' קסד), שלא אסרו איסור דרבנן בביה"ש כל דבר שהוא לצורך מצוה, וכיון שיתוסף לו עונג שבת שיהא לו מגבת יבישה חשיב צורך מצוה (ביה"ח סי' שמב ד"ה מותר לו).

שטיחת בגדים כנגד האש

יב. השטוח בגדים רטובים כנגד האש חוץ מה שעובר על איסור מראית עין עובר נמי על שתי איסורים דאורייתא, א) משום מבשל שמבשל המים שעל הבגד, ב) משום מלבן שהבגד מתלבן על ידי חום האש, ואפילו אינו שוטחם אלא רק עומד בבגדיו כנגד האש במקום שהיד סולדת ג"כ אסור (מ"ב סי' קסד), ואפילו באופן שמתכוון רק לחמם עצמו, אולי יהא אסור משום פסיק רישא שהבגד בוודאי יתייבש (שעה"צ סי' קי), אך מותר לשטוח במקום שלא יוכל להתחמם כשיעור יד סולדת בו באופן ששטוחו שלא כדרך שטיחה (מ"ב סי' קע).

הלכה למעשה

יג. מעיל גשם רטוב - אם הוא כבר לבוש בו מותר להמשיך ללכת בזה, וללבוש לכתחילה באופן שאין לו מעיל אחר מותר, אבל כשיש לו מעיל אחר אסור ולדעת השועה"ר אסור ללבוש אפילו כשאין לו מעיל אחר, ולטלטלו כל זמן שהיה בידו לאחר שפשוט מותר להניחו במקומו, ואפילו לטלטל ממקום למקום אפשר להקל כיון שאינו מקפיד על מימיו, ולכן 'קאפטן' וכדו' שנרטבו מהגשם כיון שמקפיד על מימיו אסור לטלטלו ממקום למקום, ולשטוחו שלא כדרך שטיחה מותר, ולשטוחו כדרך שטיחה אם מקומו קבוע בדרך שטיחה מותר ואם לאו אסור, ולשטוח כנגד האש אסור בכל אופן.

יד. מגבת רטובה - מותר לטלטלו בכל אופן כיון שאינו מקפיד על מימיו, וכן מותר לשטוחו שלא כדרך שטיחה, אבל לשטוחו כדרך שטיחה אסור בכל אופן, מפני שהשטיחה שלו מכרזת שהיא רטובה ויש בו משום מראית עין.